

Sprawozdanie z działalności Archiwów Państwowych

2023

NACZELNY DYREKTOR
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

Sprawozdanie z działalności Archiwów Państwowych w 2023 roku

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

Warszawa 2024

SŁOWO NACZELNEGO DYREKTORA ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

Szanowni Państwo,

rok 2023 w Archiwach Państwowych zostanie zapamiętany jako czas dynamicznych zmian i realizacji ambitnych dążeń. Archiwa rozpoczęły go od wdrożenia efektów projektu prowadzonego w ramach „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”, mającego na celu ujednoczenie ich struktury organizacyjnej. Wiązało się to z licznymi wyzwaniami i dużym wysiłkiem. Wierzę jednak, że przyjęty model organizacji spełni swój cel, usprawniając zarządzanie, a także wzmacniając wizerunek marki Archiwów Państwowych jako sieci funkcjonującej w sposób spójny i jednolity.

Ze względu na systematyczny przyrost zasobu oraz krytyczne braki rezerwy magazynowej w wielu archiwach szczególne znaczenie miały działania zmierzające do poprawy stanu infrastruktury, pozyskania dodatkowej powierzchni na zabezpieczanie akt, a także poprawę bezpieczeństwa i warunków przechowywania zgromadzonego dziedzictwa dokumentacyjnego. Wydarzeniem wymagającym podkreślenia było oddanie do użytku dwóch nowo wybudowanych obiektów dla AP w Bydgoszczy oraz AN w Krakowie, Oddział w Nowym Sączu. Starania związane z rozwojem infrastruktury podejmowane były wielotorowo, aby wykorzystać wszelkie dostępne możliwości. Wśród nich wyróżnić należy także dwa projekty strategiczne: pionierski w obszarze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, a także w administracji rządowej, projekt „Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego” oraz „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów Archiwów Państwowych w Polsce – etap I – przygotowanie dokumentacji”.

Postępująca cyfryzacja wymaga stałego modernizowania narzędzi informatycznych i dostosowywania ich do zmieniających się rozwiązań i standardów. Z tego względu niezmiennym wyzwaniem stojącym przed Archiwami Państwowymi jest stały rozwój infrastruktury teleinformatycznej i podwyższanie poziomu cyberbezpieczeństwa, w tym konsolidacja IT w ramach sieci. Działania te powinny pozytywnie wpłynąć na efektywność prowadzonych procesów, wytworzenie efektu synergii oraz otwarcie Archiwów Państwowych na projekty innowacyjne. Tym celom ma służyć opracowany i przyjęty w roku sprawozdawczym Plan Transformacji Cyfrowej Sieci Archiwów Państwowych na lata 2023-2030.

Dążąc do podniesienia standardów ochrony i zabezpieczenia zasobu archiwalnego, kontynuowaliśmy także działania mające zweryfikować i zwiększyć stopień przygotowania Archiwów Państwowych na wypadek sytuacji kryzysowych i różnych zagrożeń. Obejmowały one m.in. podwyższenie gotowości w zakresie ewakuacji materiałów archiwalnych. Nawiązana w 2022 r. współpraca ze Szkołą Główną Służby Pożarniczej zaowocowała przeprowadzeniem cyklu szkoleń teoretyczno-praktycznych ukierunkowanych na poprawę jakości zarządzania bezpieczeństwem w sieci dla pracowników odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu bezpieczeństwa. Archiwa Państwowe koncentrowały się także na przeciwdziałaniu zagrożeniom biologicznym, wdrażając system monitoringu obecności owadów – IPM (Integrated Pest Management), będący jedną z form prewencyjnego zabezpieczania zasobu.

Dużą aktywność Archiwa Państwowe przejawiały również na polu popularyzacji dziedzictwa dokumentacyjnego. Poza organizacją wydarzeń takich jak Międzynarodowy Dzień Archiwów, Dzień Archiwisty, Dzień Darczyńcy, które na stałe wpisały się już w coroczny kalendarz archiwalnych wydarzeń oraz aktywnym włączaniem się w upamiętnianie rocznic obchodzonych w 2023 r., kontynuowaliśmy rozpoczęte w poprzednich latach programy cieszące się dużym zainteresowaniem społecznym oraz inicjowaliśmy nowe projekty. W roku sprawozdawczym została zainaugurowana m.in. trzecia edycja programu Archiwa Rodzinne pod nazwą „Archiwa Rodzinne Sprawiedliwych”, ogłoszone zostały dwa ogólnopolskie konkursy dla dzieci i młodzieży przygotowane we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki: druga edycja konkursu genealogicznego „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna” oraz konkurs „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje...”, przybliżający tematykę pomocy Żydom w czasie II wojny światowej. Inicjatywą o zasięgu ogólnopolskim był też projekt „Kopernikana w Archiwach Państwowych, wystawa plenerowa z katalogiem oraz lekcjami archiwalnymi i konkursami tematycznymi. W 550. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika”. Odbył się, jakże istotny z punktu widzenia naukowego, kolejny wykład z cyklu „Konarski Lectures”. Gościem specjalnym drugiej edycji wydarzenia, które zgromadziło prawie 250 słuchaczy, była dr Laura Millar – niezależna kanadyjska konsultantka i badaczka zajmująca się archiwami oraz zarządzaniem dokumentacją i informacją. Wszystkie działania w obszarze popularyzacji dziedzictwa dokumentacyjnego – których pełnej skali nie sposób oddać w sprawozdaniu – świadczą o aktywnej obecności Archiwów Państwowych w życiu społecznym, kulturalnym i naukowym.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom użytkowników, w dalszym ciągu poszerzaliśmy dostępność zasobu archiwalnego on-line. Na koniec 2023 r. w serwisie szukajwarchiwach.gov.pl opublikowane było prawie 61 mln kopii cyfrowych z zasobu Archiwów Państwowych, a w pozostałych serwisach internetowych udostępnionych było kolejnych ponad 17 mln kopii.

Podsumowując ubiegły rok nie można pominąć intensywnych działań ukierunkowanych na podnoszenie kompetencji kadry sieci Archiwów Państwowych. Poza wspomnianą już Akademią Zarządzania Bezpieczeństwem, przeprowadziliśmy także projekt podnoszenia umiejętności menadżerskich wśród kadry średniego szczebla zarządzania pn. Akademia Menadżera. W trakcie realizacji pozostają projekty strategiczne związane z wypracowaniem modelu kompetencji i rozwoju zawodowego pracowników sieci oraz efektywnym wdrażaniem i adaptacją osób nowozatrudnionych. Mają one służyć wzmocnieniu konkurencyjności i atrakcyjności Archiwów Państwowych jako pracodawcy.

Zapraszam do szczegółowego zapoznania się z działalnością sieci Archiwów Państwowych w 2023 r.

dr Paweł Pietrzyk

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych

SPIS TREŚCI

ARCHIWA PAŃSTWOWE	9
Struktura sieci Archiwów Państwowych	9
Infrastruktura Archiwów Państwowych	12
Informatyzacja i infrastruktura IT Archiwów Państwowych	19
Finanse	23
Kadry	29
WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA I WSPIERANIE DZIAŁAŃ ARCHIWALNYCH W KRAJU I ZAGRANICĄ	36
Wizyty	36
Współpraca z gremiami archiwalnymi	38
Program wymiany archiwistów	40
Program pomocy instytucjom polonijnym	41
Digitalizacja i mikrofilmowanie poloników	42
Wspieranie działań archiwalnych 2023	42
STRATEGIA ROZWOJU ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH NA LATA 2021-2030	48
DZIAŁALNOŚĆ SIECI ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH	56
Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego	56
Gromadzenie i opracowanie zasobu archiwalnego	59
Udostępnianie zasobu archiwalnego	64
Zabezpieczanie zasobu archiwalnego	65
Popularyzacja dziedzictwa dokumentacyjnego	72
Obsługa dokumentacji o czasowym okresie przechowywania	90
WYKAZ WYDARZEŃ	92

WYKAZ SKRÓTÓW

- AAN – Archiwum Akt Nowych
- ADE – system Archiwum Dokumentów Elektronicznych
- AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych
- AN – Archiwum Narodowe
- AP – Archiwum Państwowe
- EZD – Elektroniczne Zarządzanie Dokumentacją
- IPM – zintegrowany system zarządzania szkodnikami (Integrated Pest Management)
- IT – technologia informatyczna
- j.a. – jednostka archiwalna
- KSAP – Krajowa Szkoła Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego
- m.b. – metr bieżący
- MB – megabajt
- MKiDN – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- NAC – Narodowe Archiwum Cyfrowe
- Naczelnny Dyrektor – Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych
- NDAP – Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych
- NiKA – system Nadzór i Kontrola Archiwalna
- PPP – Partnerstwo Publiczno-Prywatne
- SwA – serwis szukajwarchiwach.gov.pl
- WAN – rozległa sieć komputerowa
- ZoSIA – Zintegrowany System Informacji Archiwalnej

ARCHIWA PAŃSTWOWE

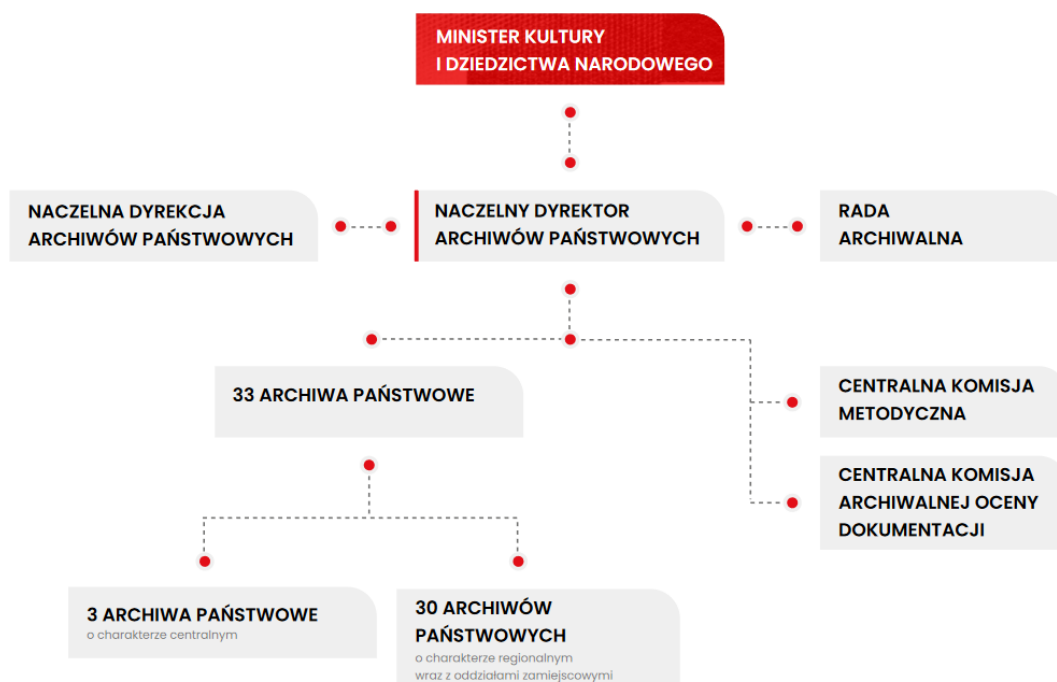

ARCHIWA PAŃSTWOWE

Archiwa Państwowe działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

Struktura sieci Archiwów Państwowych

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach państwowego zasobu archiwalnego jest Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, którego działalność nadzoruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Od 2019 r. urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełni dr Paweł Pietrzyk.

Sieć Archiwów Państwowych na koniec 2023 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: AGAD, AAN, NAC oraz 30 archiwów, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny, z siedzibami w: Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Gorzowie

Wielkopolskim, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Malborku, Olsztynie, Opolu, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku, Poznaniu, Przemyślu, Radomiu, Rzeszowie, Siedlcach, Suwałkach, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu, Zamościu i Zielonej Górze.

W roku sprawozdawczym cztery archiwa świętowały swoje jubileusze. 100-lecie działalności obchodziło AP w Kielcach, natomiast 70-lecie AP w Zielonej Górze, AP w Białymstoku i AP w Opolu.

Z początkiem 2023 r. weszły w życie zmiany w organizacji Archiwów Państwowych, mające na celu usprawnienie zarządzania realizowanymi funkcjami poprzez wdrożenie nowej, ujednoczonej struktury, zwiększenie elastyczności zarządzania oraz poprawę dostępności dla klientów poprzez większą transparentność wynikającą z uporządkowania m.in. nazewnictwa komórek organizacyjnych. Do tej pory archiwa funkcjonowały bowiem w zróżnicowanej strukturze, przyjętej indywidualnie dla każdej jednostki. W ramach wprowadzonych zmian przewidziano trzy warianty struktur dla archiwów regionalnych oraz odrębne dla archiwów centralnych, realizujących zadania na rzecz sieci (AGAD – zadania na rzecz sieci w zakresie wyznaczania standardów konserwacji jednostkowej i masowej, AAN – w obszarze współpracy z archiwami państwowymi w ramach centrum kompetencji w zakresie archiwistyki społecznej, NAC – w zakresie projektowania i rozwoju systemów IT oraz utrzymania i rozwoju infrastruktury IT). Działania te były efektem projektu strategicznego „Wypracowanie jednolitych standardów organizacji Archiwów Państwowych – optymalizacja sposobu realizacji ważnych funkcji społecznych”.

Równolegle z tymi zmianami w nowej formule rozpoczęły pracę dwa z trzech gremiów działających przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych powołane na koniec 2022 r. – Centralna Komisja Metodyczna i Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji. Zgodnie z przyjętą koncepcją, w skład ww. gremiów weszli przewodniczący 8 komisji regionalnych oraz eksperci powołani przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, co sprzyja szerszym konsultacjom oraz wymianie doświadczeń, a także zapewnia spójność działania na poziomie lokalnym i centralnym. Nowa organizacja prac komisji wpisuje się też w założenia „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”, według której Archiwa Państwowe mają stać się silną organizacją działającą w sieci.

Aktywność stałych gremiów w roku sprawozdawczym przedstawiała się następująco:

- **Rada Archiwalna** – organ doradczy i opiniodawczy w sprawach należących do zakresu działania Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, któremu przewodniczył prof. dr hab. Krzysztof Mikulski, Dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – odbyła jedno posiedzenie, podczas którego omawiano sprawę przekazania akt Ministerstwa Wojny Czarnogóry, przechowywanych w AGAD, do zasobu Archiwum Państwowego Czarnogóry, w grudniu 2023 r. zakończyła prace;
- **Centralna Komisja Metodyczna** – w roku sprawozdawczym powołany został nowy skład Komisji będącej organem doradczym i opiniodawczym Naczelnego Dyrektora w sprawach dotyczących metodyki archiwalnej, w tym opracowania, ewidencjonowania i udostępniania materiałów archiwalnych. Jej przewodniczącą w kadencji 2023-2025 została Edyta Targońska z AP w Lublinie, która jest również przewodniczącą Regionalnej Komisji Metodycznej AP w Lublinie, AP w Kielcach, AP w Radomiu i AP w Zamościu.

W 2023 r. Komisja zebrała się na 10 posiedzeniach i zajmowała się m.in. przygotowaniem programu działania Komisji, zagadnieniami związanymi z zasadami porządkowania i inwentaryzacji źródeł muzycznych w Archiwach Państwowych, projektem Normy opisu materiałów archiwalnych w Archiwach Państwowych NOMA, problematyką przekazywania materiałów archiwalnych do Archiwum Dokumentów Elektronicznych oraz składów chronologicznych czy opiniowaniem planów opracowania zasobu archiwalnego w Archiwach Państwowych.

Członkowie Centralnej Komisji Metodycznej z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych

- **Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji** – w roku sprawozdawczym powołany został nowy skład Komisji będącej organem doradczym i opiniującym w sprawach dotyczących kształtowania narodowego zasobu archiwalnego oraz gromadzenia materiałów archiwalnych. Jej przewodniczącą w kadencji 2023-2025 została Monika Kowzon-Świtalska z NAC, pełniąca jednocześnie funkcję przewodniczącej Regionalnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji AAN, AP w Siedlcach, AP w Warszawie i NAC. W dniu 8 listopada 2023 r. nowym przewodniczącym kadencji 2023-2025 został Łukasz Kozłowski z AP w Szczecinie, pełniący jednocześnie funkcję przewodniczącego Regionalnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji AP w Szczecinie, AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Poznaniu i AP w Zielonej Górze.

W 2023 r. Komisja zebrała się na 5 posiedzeniach. Obrady dotyczyły m.in. przygotowania programu działania Komisji i jego harmonogramu, rekomendacji dotyczącej sposobu postępowania z dokumentami elektronicznymi i danymi pozostającymi poza systemami klasy EKD lub powstającymi w innych systemach informatycznych (np. dziedzinowych/dedykowanych, workflow, ERP) w organach państwowych, państwowych jednostkach organizacyjnych, organach jednostek samorządu terytorialnego

i samorządowych jednostkach organizacyjnych oraz prac nad założeniami do realizacji delegacji ustawowej, wynikającej z art. 5 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

Członkowie Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych

Infrastruktura Archiwów Państwowych

Na koniec 2023 r. Archiwa Państwowe dysponowały 96 obiektami. Ich łączna powierzchnia magazynowa wynosiła ponad 212 tys. m².

Tabela 1. Obiekty i pomieszczenia archiwalne według stanu na 31 grudnia 2023 r.

FORMA DYSPONOWANIA NIERUCHOMOŚCIAMI	LICZBA OBIEKTÓW	POWIERZCHNIA CAŁKOWITA	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA	POWIERZCHNIA MAGAZYNOWA
własny	67	190 510,79	156 322,39	85 111,42
najem	19	10 988,99	9 118,91	6 186,93
użyczenie	10	11 323,19	9 338,52	5 882,05

Na koniec 2023 r. rezerwa magazynowa była wyczerpana w 22 obiektach. W ciągu najbliższych 3 lat jeszcze 27 obiektów utraci rezerwę, a w perspektywie kolejnych 5 lat następne 24 obiekty zostaną zapełnione. Oznacza to, że do końca 2031 r. sieć Archiwów Państwowych utraci możliwość przejmowania materiałów archiwalnych w 73% obiektów. Zgodnie z prognozami, rezerwą magazynową pozwalającą na przejmowanie materiałów archiwalnych w perspektywie przekraczającej 10 lat dysponuje zaledwie 16 obiektów. Aby zapewnić realizację ustawowego obowiązku związanego z przejmowaniem i przechowywaniem materiałów archiwalnych, konieczne są dalsze inwestycje w infrastrukturę Archiwów Państwowych, przyczyniające się do polepszenia ich sytuacji magazynowej.

Do końca 2031 r. sieć Archiwów Państwowych utraci możliwość przejmowania materiałów archiwalnych w 73% budynków.

W roku sprawozdawczym zostały oddane do użytku dwa nowo wybudowane obiekty. Dnia 22 czerwca 2023 r. odbyło się uroczyste otwarcie **nowej siedziby AN w Krakowie Oddział w Nowym Sączu**. W budynku o powierzchni użytkowej 2 538,70 m² znajdują się magazyny mogące pomieścić ok. 9 500 m.b. akt. Przechowywane będą w nich materiały archiwalne wytworzone w ziemi sądeckiej oraz na Podhalu. W strefie publicznej dostępne są: sala konferencyjna, czytelnia, sala wystawowa oraz sale do zajęć edukacyjnych. Umożliwi to realizację przedsięwzięć kulturalnych na potrzeby lokalnej społeczności.

Nowy budynek Oddziału w Nowym Sączu AN w Krakowie, fot. AN w Krakowie

Obiekt posiada inteligentny system zarządzania – BMS (*building management system*). Strefa magazynowa jest tzw. „budynkiem pasywnym”, który przy minimalnym nakładzie energii zapewnia wewnątrz stabilność warunków klimatycznych (efekt „termosu”). Budynek jest także w dużym stopniu ekologiczny. Posiada niezależne od miejskiej sieci źródło ciepła i chłodu (gruntowa pompa ciepła połączona z siecią kilkudziesięciu 100-metrowych odwiertów

Nowe inwestycje Archiwów Państwowych realizowane są z dbałością o środowisko naturalne, ze szczególnym uwzględnieniem efektywności energetycznej i niskoemisyjności.

głębinowych). Część energii elektrycznej produkują panele fotowoltaiczne. Łączny koszt inwestycji, wraz z wyposażeniem obiektu to 38 229 506,00 zł.

Drugim budynkiem, otwartym 25 września 2023 r., jest **nowa siedziba AP w Bydgoszczy**. Jego powierzchnia użytkowa wynosi 7 525,19 m², a magazyny mogą pomieścić ponad 30 tys. m.b. akt.

Nowy budynek bydgoskiego Archiwum to czterokondygnacyjna bryła w stylu postmodernistycznym. Zostały w nim zastosowane nowoczesne rozwiązania architektoniczne, technologiczne i informatyczne. Budynek został zaprojektowany jako energooszczędny i przyjazny dla środowiska. Zasilanie do oświetlenia elewacji jest pozyskiwane z odnawialnych źródeł energii za pośrednictwem ogniw fotowoltaicznych. Przy budynku powstał również zbiornik retencyjny do zbierania wód opadowych. Budynek został przystosowany dla osób ze szczególnymi potrzebami. Oprócz wind zapewniono ścieżki dotykowe dla osób niewidomych i niedowidzących, plan tyflograficzny (tabliczki informacyjne w alfabecie Braille'a) oraz pętle indukcyjne dla osób niedosłyszących. Koszt całej inwestycji to 69 920 012 zł. Obie inwestycje zostały sfinansowane w całości z budżetu państwa, ze środków MKiDN.

Nowa siedziba bydgoskiego Archiwum została doceniona w konkursie „Arcydzieło Sztuki Budowlanej 2023” organizowanym przez Pomorsko-Kujawską Izbę Budownictwa. Archiwum zostało laureatem w kategorii „budownictwo użyteczności publicznej”.

Nowa siedziba AP w Bydgoszczy

Realizowany był także projekt **przebudowy i rozbudowy siedziby AP w Katowicach**, polegający na budowie trzech nowych budynków: dwóch magazynów (o łącznej powierzchni użytkowej 3 253 m²) i budynku konferencyjno-wystawienniczego (o powierzchni użytkowej 1 490 m²) oraz przebudowie 3 istniejących budynków (nr 1, 9 i 10) i połączenia ich przewiązkami komunikacyjnymi z nowo wybudowanymi budynkami. Powierzchnia użytkowa netto nowych i przebudowanych części budynków wyniesie łącznie 13 873,42 m². W roku sprawozdawczym Archiwum przygotowało postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego na wybór wykonawcy robót budowlanych oraz na usługę nadzoru autorskiego. Uzyskało także opinię Prokuratury Generalnej w zakresie projektu umowy na wybór wykonawcy robót budowlanych. Koszt realizacji inwestycji, planowanej do zakończenia w 2026 r., wyniesie 98,1 mln zł.

Wizualizacja nowych budynków AP w Katowicach

W roku sprawozdawczym kontynuowano także działania zmierzające do poprawy sytuacji lokalowej **warszawskich Archiwów Państwowych**, które od lat zmagają się z krytycznymi barierami rozwojowymi, w szczególności w zakresie powierzchni magazynowej.

W ramach przygotowywania nowego obiektu dla NAC przy ul. Rakowieckiej 2D w roku sprawozdawczym rozstrzygnięto konkurs na przygotowanie koncepcji architektonicznej przebudowy budynku, przeprowadzony we współpracy ze Stowarzyszeniem Architektów RP. Pierwszą nagrodę otrzymała praca firmy CH+ Architekci Wojciech Chrzanowski. Zwycięzca został zaproszony do negocjacji w trybie zamówienia z wolnej ręki. W grudniu 2023 r. uzyskano z Wydziału Architektury i Budownictwa Urzędu Miejskiego Dzielnicy Mokotów pozwolenie na budowę. Planowany termin realizacji inwestycji to lata 2024-2026. Szacunkowy koszt przebudowy i modernizacji obiektu wynosi 57,6 mln zł. Planowana powierzchnia użytkowa netto budynku ma wynieść 2 630 m².

Wizualizacja przyszłej siedziby NAC – czytelnia, CH+ Architekci Wojciech Chrzanowski

W ramach prac przygotowawczych do budowy nowej siedziby AP w Warszawie przy ul. Ordona 23 została przeprowadzona rozbiórka zabudowań znajdujących się na działce. W tej lokalizacji planowane jest wybudowanie nowoczesnego obiektu, umożliwiającego bezpieczne przechowywanie dotychczas rozproszonego zasobu Archiwum. Budynek będzie stanowił zabezpieczenie magazynowe dla zasobu archiwów warszawskich. Pozostała powierzchnia przeznaczona zostanie na pomieszczenia biurowe, techniczne, wystawiennicze, socjalne oraz pracownie specjalistyczne.

W ramach rozbudowy siedziby AAN o nowy budynek magazynowy przy ul. Hankiewicza 1 wykonane zostały m.in. analizy architektoniczno-konserwatorskie uwarunkowań rozbudowy budynku, ekspertyza techniczna budynku magazynowego, usługa archeologiczno-geotechniczna terenu pod rozbudowę. Inwestycja niemal dwukrotnie zwiększy powierzchnię użytkową obiektu i zapewni miejsce zarówno dla obecnego zasobu mierzącego ponad 38 tys. m.b., jak i prawie 15 tys. m.b. akt z jednostek nadzorowanych, które obecnie oczekują na przejęcie, a także zabezpieczy możliwość dalszego kilkudziesięcioletniego przejmowania materiałów archiwalnych z obszaru państwowego i niepaństwowego.

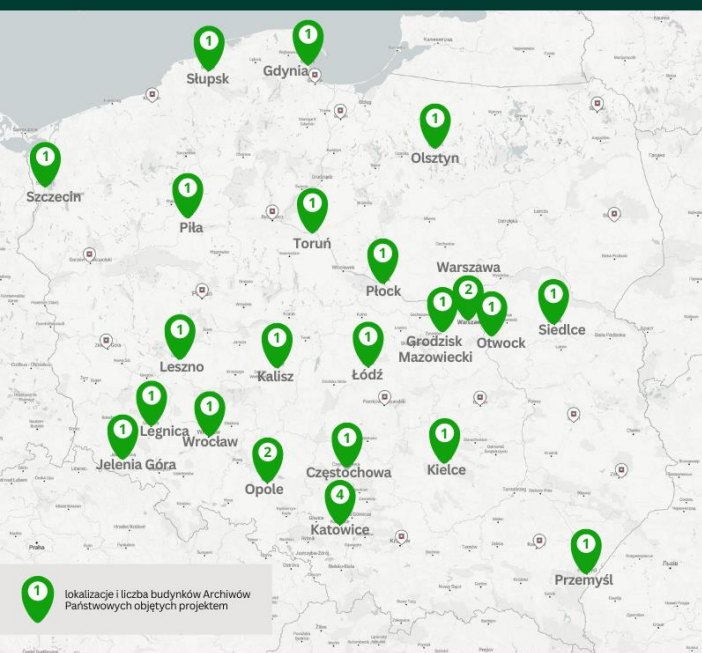
TERMOMODERNIZACJA

„KOMPLEKSOWA MODERNIZACJA ENERGETYCZNA
WYBRANYCH OBIEKTÓW ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH
W POLSCE - ETAP I – PRZYGOTOWANIE DOKUMENTACJI”

27

BUDYNKÓW ARCHIWÓW
PAŃSTWOWYCH

9,3 MLN ZŁ

CAŁKOWITE KOSZTY PROJEKTU

Kolejnym kontynuowanym przedsięwzięciem strategicznym był projekt „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów Archiwów Państwowych w Polsce - etap I – przygotowanie dokumentacji”. Jest on realizowany ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w ramach Osi priorytetowej I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki i działania 1.3 Wpieranie efektywności energetycznej w budynkach.

W roku sprawozdawczym, pomimo trudności związanych z długim oczekiwaniem na decyzje konserwatorskie i pozwolenia na budowę od właściwych urzędów, NDAP odebrała 26 pełnych dokumentacji projektowo-kosztorysowych i jedną częściową. Dla AP we Wrocławiu odebrano jedynie audyt i inwentaryzację. Dokumentacja ta stanowić będzie podstawę do przeprowadzenia drugiego etapu projektu termomodernizacji, przewidzianego do realizacji ze środków Programu FEniKS na lata 2021-2027. Inicjatywa przyczyni się do poprawy jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększenie energooszczędności w budynkach archiwów, a także poprawi warunki środowiskowe i klimatyczne przechowywania zasobu archiwalnego. Projekt przewiduje termomodernizację 27 budynków należących do 20 Archiwów Państwowych.

W roku sprawozdawczym kontynuowany był pionierski w obszarze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, a także w administracji rządowej, projekt „Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego”. Jego celem jest zapewnienie możliwości gromadzenia, udostępniania oraz optymalizacji warunków przechowywania materiałów archiwalnych poprzez inwestycje w nowoczesne, wielofunkcyjne, specjalistyczne siedziby Archiwów Państwowych w pięciu lokalizacjach (w Koszalinie, Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu i Szczecinie). Przedsięwzięcie, realizowane wspólnie z partnerami: Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej, Polskim Funduszem Rozwoju S.A., przy wsparciu MKiDN, stanowi jeden z projektów strategicznych prowadzonych w ramach „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030” (cel operacyjny – Archiwa w przestrzeni. Przestrzeń w Archiwach. Poprawa i rozwój infrastruktury Archiwów Państwowych).

W 2023 r. zakończono dialog konkurencyjny, podczas którego omówiono parametry techniczne inwestycji, zagadnienia prawne i finansowanie projektu, odbyły się również wizje lokalne partnerów uczestniczących w postępowaniu w poszczególnych lokalizacjach inwestycji, przeprowadzono konsultacje publiczne i międzyresortowe projektu uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego” na lata 2023-2052. Uchwała została przyjęta przez Radę Ministrów, co otworzyło drogę do kolejnych działań polegających m.in. na przygotowaniu dokumentacji dotyczącej zaproszenia do składania ofert w ramach prowadzonego postępowania przetargowego. Publikacja ogłoszenia została jednak wstrzymana w oczekiwaniu na decyzję MKiDN co do dalszego procedowania projektu.

BUDOWA I UTRZYMANIE ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH W FORMULE PPP

AP W KOSZALINIE

Planowana powierzchnia użytkowa budynku:

2 213,09 m²

AP W PIOTRKOWIE TRYBUNALSKIM

Planowana powierzchnia użytkowa budynku:

5 422,50 m²

AP W ŁODZI

Planowana powierzchnia użytkowa budynku:

8 559,00 m²

AP W SZCZECINIE

Planowana powierzchnia użytkowa budynku:

9 430,17 m²

AP W POZNANIU

Planowana powierzchnia użytkowa budynku:

2 749,81 m²

Poza ww. projektami, równolegle prowadzone były inne zadania inwestycyjne mające na celu poprawę stanu infrastruktury sieci w głównej mierze w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa zbiorów oraz ich dostępności. Kontynuowano podnoszenie poziomu bezpieczeństwa przeciwpożarowego zasobu i archiwów, m.in. w: AGAD, AP w Częstochowie, AP w Kielcach, AP w Koszalinie, AN w Krakowie, AP w Lublinie, AP w Olsztynie, AP w Opolu, AP w Szczecinie, AP w Toruniu, AP we Wrocławiu. Łącznie nakłady na inwestycje budowlane wyniosły 39 365 528,07 zł.

Systematycznie w budynkach Archiwów Państwowych prowadzone były także remonty i konserwacje, skoncentrowane w szczególności na poprawie warunków przechowywania materiałów archiwalnych, warunków pracy oraz bezpieczeństwa i estetyki budynków. Prace remontowe wykonano w 28 budynkach.

Informatyzacja i infrastruktura IT Archiwów Państwowych

Duże znaczenie w obszarze informatyzacji miało przygotowanie i ogłoszenie **Planu Transformacji Cyfrowej Sieci Archiwów Państwowych na lata 2023-2030** (dalej PTC). W dokumencie określono kluczowe cele strategiczne oraz sposób ich realizacji poprzez koncentrację działań w trzech głównych obszarach:

- zniwelowania długu technologicznego poprzez standaryzację, centralizację i integrację IT w Archiwach Państwowych, rozwój infrastruktury, systemów oraz wzmocnienie bezpieczeństwa teleinformatycznego;
- budowania portfela nowych, innowacyjnych projektów i usług Archiwów Państwowych realizowanych poprzez ustawiczny rozwój potencjału sieci w tym obszarze;
- rozwoju systemów i zmodernizowanej infrastruktury oraz świadczenia jednolitych, innowacyjnych usług poprzez budowę wspólnej organizacji IT w Archiwach Państwowych.

Plan Transformacji Cyfrowej Sieci Archiwów Państwowych

Cele strategiczne

Standaryzacja, centralizacja i integracja IT w sieci AP

Rozwój infrastruktury i systemów IT

Rozwój obszaru bezpieczeństwa IT dla sieci AP

Ustawiczny rozwój potencjału innowacyjnego sieci AP

Budowa wspólnej organizacji IT w sieci AP

Wdrożenie PTC ma na celu konsolidację IT w ramach sieci Archiwów Państwowych, co pozytywnie wpłynie na optymalizację prowadzonych procesów, wytworzenie synergii między jednostkami oraz otwarcie Archiwów Państwowych na projekty innowacyjne. Realizacja poszczególnych celów strategicznych ujętych w dokumencie pozwoli na osiągnięcie następujących korzyści:

- zwiększenie efektywności przepływu informacji pomiędzy Archiwami Państwowymi (w oparciu o jeden zintegrowany system), lepszy obieg informacji wewnątrz sieci, a także usprawnienie zarządzania i współpracy (wspólne środowisko pracy),
- skonsolidowanie wykorzystywanych rozwiązań oraz ułatwienie realizacji procesów zakupowych poprzez ich centralizację, a także optymalizacja kosztów pozyskania i utrzymania infrastruktury IT,
- zwiększenie bezpieczeństwa przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi archiwami, umożliwienie bezpiecznego korzystania ze wspólnych usług IT, które planowane są do wdrożenia w ramach realizacji celów strategicznych 1 i 2 PTC,
- usystematyzowanie procesu pozyskiwania, implementowania i zarządzania innowacjami w sieci Archiwów Państwowych, zwiększenie potencjału rozwojowego w średnim i długim horyzoncie czasowym,
- zwiększenie sprawności zarządczej poprzez centralizację odpowiedzialności i ujednoczenie procesów wewnątrz sieci.

PTC wpisuje się w działania przewidziane w „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”, w ramach celu operacyjnego 3.2 „Transformacja cyfrowa sieci Archiwów Państwowych gwarancją jej efektywności i rozwoju”.

W roku sprawozdawczym realizowane były także następujące projekty strategiczne związane z informatyzacją Archiwów Państwowych:

- **„Projekty wdrożeniowe realizowane we wszystkich Archiwach Państwowych objętych programem WAN”** – inicjatywa polegająca na implementacji we wszystkich Archiwach Państwowych sieci WAN, został formalnie zakończony na początku roku sprawozdawczego i przeszedł w fazę utrzymania. W jego efekcie Archiwa Państwowe uzyskały m.in. możliwość przesyłania przez WAN skanów pozyskanych w ramach digitalizacji zasobu, co znacznie zwiększa efektywność i bezpieczeństwo transferu danych. WAN zapewnia także bezpośredni dostęp do wielu serwisów wewnętrznych, zarówno systemów produkcyjnych tj. NiKA, ADE, ZoSIA czy KOHA, jak i narzędzi diagnostycznych oraz do stron www;
- **„Opracowanie koncepcji i budowa zintegrowanego systemu informacji archiwalnej. Część I. Opracowanie koncepcji zintegrowanego systemu informatycznego integrującego kluczowe procesy realizowane w sieci Archiwów Państwowych”** – zakończony w roku sprawozdawczym projekt mający na celu opracowanie wysokopoziomowego dokumentu pn.: „Koncepcja zintegrowanego systemu informatycznego integrującego kluczowe procesy realizowane w sieci Archiwów Państwowych”, określającego podstawowy zakres funkcjonalny oraz ogólne wymagania wobec przyszłego systemu informatycznego. Był to pierwszy krok do podjęcia kierunkowych decyzji dotyczących dalszych działań w obszarze zintegrowania i budowy nowych systemów obsługujących działalność Archiwów Państwowych;
- **„Opracowanie koncepcji i budowa zintegrowanego systemu informacji archiwalnej. Część II. Budowa i wdrożenie w sieci Archiwów Państwowych zintegrowanego systemu informacji archiwalnej”** – projekt mający na celu poprawę efektywności zarządzania w obszarze działalności archiwalnej w rozumieniu art. 23 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach poprzez budowę systemu integrującego wszystkie kluczowe procesy realizowane w Archiwach Państwowych. Ma on umożliwić nie tylko usprawnienie metod pracy, lepsze wykorzystanie doświadczenia, wiedzy i umiejętności pracowników sieci, ale także ugruntowanie pozycji Archiwów Państwowych w krajowym oraz międzynarodowym środowisku jako lidera i eksperta aktywnie włączającego się w tworzenie standardów odpowiadających najnowszym osiągnięciom w zakresie zastosowania technologii informacyjnych w archiwistyce. W roku sprawozdawczym opracowano założenia dla projektu oraz opis przedsięwzięcia. W ramach wsparcia zostały przeprowadzone konsultacje z Centralnym Ośrodkiem Informatyki w zakresie metod projektowych związanych z wdrażaniem systemów IT. Odbyły się także konsultacje w zakresie technologii wspierających standard RiC (Records in Contexts).
- **„Budowa i wdrożenie systemu do planowania i sprawozdawczości przez sieć Archiwów Państwowych”** – projekt, którego głównym celem jest usprawnienie przygotowywania przez sieć Archiwów Państwowych rocznych planów i sprawozdań z działalności oraz innych dokumentów o tym charakterze, a także automatyzacja procesu agregacji danych. W roku sprawozdawczym przygotowano do uruchomienia z początkiem 2024 r. moduł dla dokumentacji planistycznej („Plan działań inwestycyjnych i remontowych”, „Plan potrzeb bieżących”, „Plan wydatków”, „Zestawienie planowanych wartości mierników dla prowadzonej działalności”, „Opis planowanych działań”, „Plan działalności”). Zakończono także prace związane z opracowaniem i wprowadzeniem do systemu funkcjonalności analityki biznesowej dokumentów planistycznych składanych przez Archiwa Państwowe oraz rozpoczęto opracowanie i wprowadzenie do systemu

funkcjonalności umożliwiających wypełnianie w systemie dokumentów planistycznych przez komórki organizacyjne NDAP.

W roku sprawozdawczym kontynuowano działania związane z **utrzymaniem i rozwijaniem systemów do obsługi działalności archiwalnej**, do których należą: Zintegrowany System Informacji Archiwalnej (ZoSIA), Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE) oraz Nadzór i Kontrola Archiwalna (NiKA).

Z systemu ZoSIA w 2023 r. korzystały wszystkie Archiwa Państwowe oraz 78 instytucji spoza sieci. Opisanych było w nim prawie 31 mln j.a. z zasobu Archiwów Państwowych oraz ponad 228 tys. j.a. z zasobu innych instytucji. W ramach rozwoju systemu wdrożone zostały:

- aktualizacja kodu oprogramowania,
- aktualizacja środowiska serwerowego,
- modyfikacja dotychczasowych funkcjonalności, m.in. polepszenie wydajności, wyświetlania zespołu z dużą liczbą serii, usprawnienia w zakresie działań filtrów.

W ADE aktywne konta posiadają 32 Archiwa Państwowe oraz 8 instytucji spoza sieci. W 2023 r. poprzez ADE kontynuowano przejmowanie elektronicznych dokumentów w postaci paczek archiwalnych. W ramach utrzymania systemu wprowadzane były niezbędne modyfikacje i usprawnienia.

W zakresie utrzymania i rozwoju systemu NiKA w 2023 r. wykonane zostały prace związane z jego uaktualnieniem.

Rozwijane były również **serwisy internetowe prezentujące kopie cyfrowe materiałów archiwalnych z zasobu Archiwów Państwowych**, w tym serwis szukajwarchiwach.gov.pl (SwA), będący głównym miejscem udostępniania on-line zasobu Archiwów Państwowych.

W SwA poza Archiwami Państwowymi kopie cyfrowe materiałów archiwalnych publikowało 40 instytucji spoza sieci. Łącznie w serwisie na koniec roku sprawozdawczego dostępne były ponad 62 mln skanów dokumentów. Dane dotyczące korzystania z serwisu zawarte są w części „Udostępnianie zasobu archiwalnego”. W ramach

SYSTEMY INFORMATYCZNE WSPIERAJĄCE DZIAŁALNOŚĆ ARCHIWALNĄ

Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE)

System ADE umożliwia podmiotom przekazywanie do Archiwów Państwowych dokumentacji w postaci elektronicznej, stanowiącej materiały archiwalne. Za jego pomocą Archiwa Państwowe formalnie dokonują ich przejęcia, zabezpieczenia, długoterminowego przechowywania oraz – w dalszej kolejności – udostępnienia zainteresowanym osobom.

NiKA

System NiKA jest systemem teleinformatycznym wspomagającym wykonywanie czynności nadzorczych i kontrolnych przez pracowników zatrudnionych w oddziałach nadzoru archiwalnego w Archiwach Państwowych przede wszystkim w zakresie zadań dotyczących kształtowania narodowego zasobu archiwalnego.

ZoSIA

System ZoSIA jest przeznaczony do prowadzenia ewidencji zasobu archiwalnego oraz opracowywania (inventaryzacji) zespołów (zbiorów) archiwalnych.

rozwoju SWA w 2023 r. wprowadzono m.in. zmiany w architekturze informacji (rozbudowa menu głównego i dodanie zakładek tematycznych), zmodyfikowano funkcjonalności rejestracji konta użytkownika oraz zaktualizowano moduły pobierające i wyświetlające dane z systemu ZoSIA. Aby ułatwić użytkownikom korzystanie z serwisu, NAC przygotowało serię krótkich filmów instruktażowych na wybrane tematy odnoszące się do zasad korzystania z SWA (<https://www.youtube.com/user/archiwumcyfrowe>).

Jednocześnie w sieci Archiwów Państwowych wdrożono jednolity standard pomiaru udostępniania zasobu archiwalnego on-line. Każda witryna internetowa, poprzez którą dane archiwum realizuje udostępnianie zasobu archiwalnego, jest monitorowana przy użyciu tego samego narzędzia, a wyniki udostępniania są rejestrowane według jednej metody pomiaru.

Ponadto w NDAP prowadzone były działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa danych oraz wdrożenie nowego systemu zarządzania uprawnieniami do ponad stu wykorzystywanych systemów teleinformatycznych.

Dokonywano również zakupów inwestycyjnych przeznaczonych na cyfryzację sieci Archiwów Państwowych i zabezpieczenie infrastruktury informatycznej dla Centrum Kompetencji w zakresie digitalizacji materiałów archiwalnych. Nabyte zostały m.in.: macierze dyskowe, serwery, system do zarządzania infrastrukturą IT, urządzenia wielofunkcyjne, wyposażenie serwerowni, urządzenia do digitalizacji.

Finanse

Dochody

Plan dochodów na 2023 r. w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, w rozdziale 92117 *Archiwa* ustalony został na poziomie **1 645 000,00 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **2 281 992,65 zł**, co stanowi **138,72%** planu.

Wykonanie dochodów, z podziałem na paragrafy klasyfikacji budżetowej, zawiera poniższa tabela:

Tabela 2. Wykonanie dochodów w 2023 r. według paragrafów klasyfikacji budżetowej

LP.	PARAGRAF	PLAN NA 2023 R.	WYKONANIE NA DZIEŃ 31.12.2023 R.	% WYKONANIA
1	0630	0,00	2 880,00	
2	0690	0,00	3 960,00	
3	0750	57 000,00	65 895,99	115,61%
4	0830	1 505 000,00	1 472 805,45	97,86%
5	0840	44 000,00	92 153,05	209,44%
6	0870	0,00	28 818,50	
7	0920	0,00	20,61	
8	0940	13 000,00	505 748,62	3 890,37%
9	0950	0,00	20 572,22	
10	0970	26 000,00	89 138,21	342,84%
SUMA:		1 645 000,00	2 281 992,65	138,72%

Uzyskane dochody pochodziły głównie z wykonanych usług w zakresie poszukiwań archiwalnych, sporządzania kopii dokumentów, sprzedaży wydawnictw, wpływów z rozliczeń/zwrotów lat ubiegłych, opłat wnoszonych za wynajmowane lokale i pomieszczenia.

Wykres 1. Główne źródła dochodów sieci Archiwów Państwowych w 2023 r.

Wpływy w kwocie **2 281 992,65 zł** uzyskano z następujących tytułów:

- **§ 0630** – wpływy z tytułu opłat i kosztów sądowych oraz innych opłat uiszczanych na rzecz Skarbu Państwa z tytułu postępowania sądowego i prokuratorskiego;
- **§ 0690** – wpływy z różnych opłat;
- **§ 0750** – wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa (są to wpływy z najmu i dzierżawy pomieszczeń, w tym wynajmu pomieszczeń na kursy archiwalne);
- **§ 0830** – wpływy z tytułu zrealizowanych usług archiwalnych, tj. kwerend, wykonanych kopii materiałów archiwalnych, skanów oraz wydawanych zaświadczeń z akt osobowych i płacowych;
- **§ 0840** – wpływy ze sprzedaży wydawnictw (publikacji) własnych;
- **§ 0870** – dochody ze sprzedaży zlikwidowanych składników drobnego wyposażenia;
- **§ 0920** – wpływy z pozostałych odsetek (odsetki od kary za niewykonanie umowy o roboty budowlane, odsetki od kary umownej za opóźnienie w usunięciu wad w okresie gwarancji);
- **§ 0940** – wpływy z rozliczeń/zwrotów lat ubiegłych;
- **§ 0950** – wpływy z tytułu kar i odszkodowań wynikających z umów (kary umowne z tytułu odstąpienia od umowy, kary za niewykonanie umowy o roboty budowlane oraz kara umowna za opóźnienie w usunięciu wad w okresie gwarancji);
- **§ 0970** – wpływy z różnych dochodów.

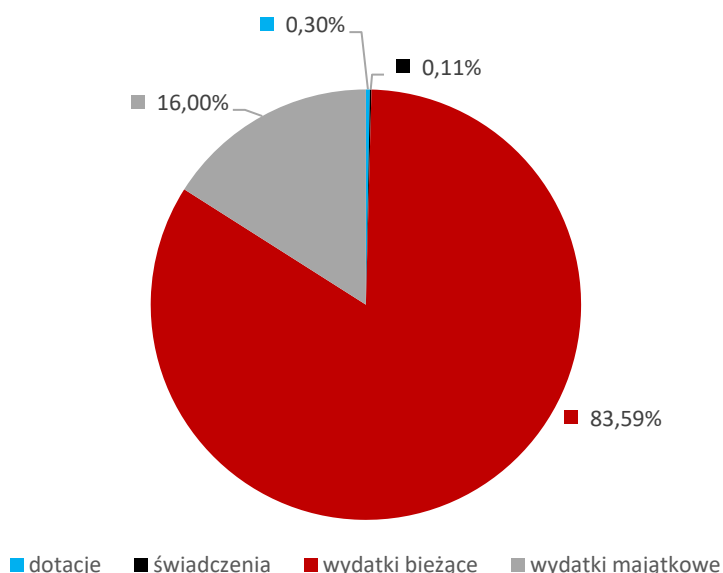
Wydatki

Plan wydatków ogółem (po zmianach) na 2023 r. w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, w rozdziale 92117 *Archiwa* (dla paragrafów z czwartą cyfrą „0”) ustalony został na poziomie **301 425 925,00 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **298 727 753,03 zł**, co stanowi **99,10%** planu.

Tabela 3. Wykonanie wydatków w 2023 r. w podziale na grupy

LP.	GRUPA WYDATKÓW	PLAN WEDŁUG USTAWY BUDŻETOWEJ	PLAN PO ZMIANACH	WYKONANIE NA DZIEŃ 31.12.2023 R.	% WYKONANIA
1	Dotacje	900 000,00	900 000,00	893 578,89	99,29%
2	Świadczenia	341 000,00	348 714,00	338 580,94	97,09%
3	Wydatki bieżące	243 152 000,00	251 820 470,00	249 706 185,28	99,16%
4	Wydatki majątkowe	41 100 000,00	48 356 741,00	47 789 398,92	98,83%
SUMA:		285 493 000,00	301 425 925,00	298 727 753,03	99,10%

Wykres 2. Struktura wydatków w 2023 r.

Główną grupę wydatków stanowiły **wydatki bieżące**. Wśród nich największy udział miały wynagrodzenia, o wartości w planie po zmianach 135 178 428,00 zł i wykonaniu 135 178 035,64 zł. Kolejną dużą grupą wydatków bieżących były wydatki zaplanowane w ramach § 4000, których wysokość planu ukształtowała się na poziomie 75 324 511,00 zł, a wykonanie w paragrafach wchodzących w skład § 4000 wyniosło 73 789 435,86 zł, co stanowi 97,96% całości paragrafu. Powyższe środki przeznaczono m.in. na:

- funkcjonowanie poszczególnych jednostek m.in. zakup materiałów i usług oraz energii,
- dezynfekcję materiałów archiwalnych i pomieszczeń magazynowanych,
- zakup archiwaliów,
- opłaty i koszty stałe związane z utrzymaniem obiektów, w tym czynsze,
- drobne remonty w obiektach zabytkowych,
- realizację projektów popularyzujących wiedzę o materiałach archiwalnych i archiwach, w tym projektów wydawniczych,
- zakup usług w zakresie przetwarzania danych,
- badania lekarskie pracowników oraz środki ochrony osobistej.

Trzecią istotną grupę wydatków bieżących stanowiły wydatki w ramach remontów w obiektach niezabytkowych. Planowane wydatki w § 4270 ukształtowały się na poziomie 4 179 430,00 zł, a wykonanie wyniosło 4 124 645,29 zł, co stanowi 98,68% planu.

Wydatki majątkowe objęły inwestycje budowlane oraz zakupy inwestycyjne. Plan wydatków w obszarze inwestycji budowlanych w 2023 r. łącznie wynosił 39 867 441,00 zł (w § 6050 w sumie 37 456 679,00 zł oraz w § 6580 – 2 410 762,00 zł), którego wykonanie wyniosło 39 365 528,07 zł, co stanowi 98,74% planu. Natomiast plan wydatków przeznaczonych na zakupy inwestycyjne w § 6060 został określony na poziomie 8 489 300,00 zł, z których na 31 grudnia 2023 r. wydatkowano 8 423 870,85 zł, co stanowi 99,23% planu.

Łączna kwota na przyznanie **dotacji** wynosiła 900 000,00 zł. Na dzień 31 grudnia 2023 r. wykorzystane zostały dotacje w łącznej wysokości 893 578,89 zł, co stanowi 99,29% planu. Dotacje zostały omówione w części „Wspieranie działań archiwalnych w kraju i zagranicą”.

W ramach grupy dotyczącej **świadczeń** zostały poniesione wydatki na dofinansowanie zakupu okularów korekcyjnych dla pracowników, odprawę pośmiertną, zakup wody pitnej dla pracowników, zakup odzieży ochronnej oraz środków ochronnych i BHP.

Plan wydatków na 2023 r. (po zmianach) w ramach budżetu środków europejskich (finansowanie) z ostatnią cyfrą „7” ustalony został na poziomie **8 935 046,00 zł**, wykonanie wyniosło **7 422 664,09 zł**, co stanowi **83,07%** planu.

Wykonanie wydatków z podziałem na programy zawiera poniższa tabela (w zł):

Tabela 4. Wykonanie wydatków w ramach budżetu środków europejskich w 2023 r.

LP.	PROGRAM	PARAGRAF	PLAN WG USTAWY BUDŻETOWEJ	PLAN PO ZMIANACH	WYKONANIE NA DZIEŃ 31.12.2023 R.	% WYKONANIA
1	Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji – zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko	4007	100 000,00	110 000,00	47 184,00	42,89%
2	Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji – zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko	4027	165 000,00	179 073,00	161 750,00	90,33%
3	Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji – zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko	4117	28 000,00	31 011,00	26 293,41	84,79%
4	Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji – zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko	4127	4 000,00	4 430,00	2 774,64	62,63%
5	Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji – zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko	6057	6 335 000,00	6 814 559,00	5 448 463,44	79,95%

6	Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji – zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko	6587	1 486 000,00	1 795 973,00	1 736 198,60	96,67%
SUMA:			8 118 000,00	8 935 046,00	7 422 664,09	83,07%

Natomiast plan wydatków na 2023 r. (po zmianach) w ramach budżetu środków europejskich (współfinansowanie) z ostatnią cyfrą „9” ustalony został na poziomie **150 000,00 zł**, wykonanie wyniosło **0,00 zł**, środki zostały zgłoszone do blokady.

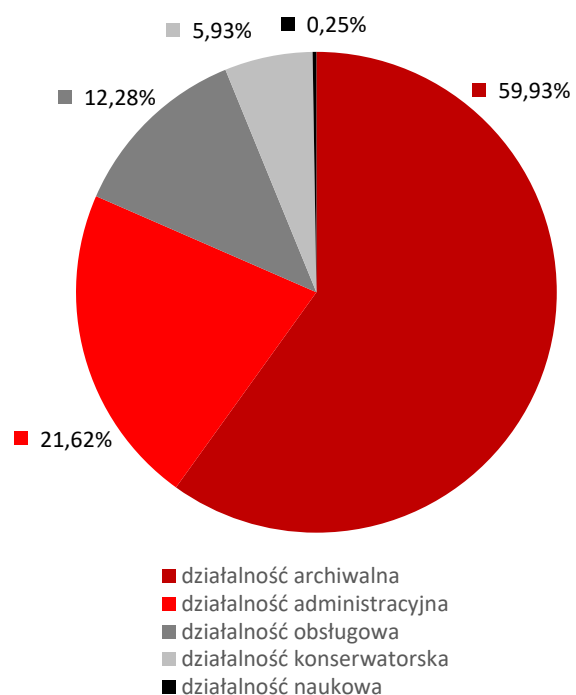
W 2023 r. w ramach rezerwy celowej budżetu państwa Archiwom Państwowym przyznane zostały środki w wysokości **195 184,00 zł**, z przeznaczeniem na zmiany systemowe i niektóre zmiany organizacyjne, w tym nowe zadania. Wykonanie wyniosło **179 934,28 zł** (92%).

Kadry

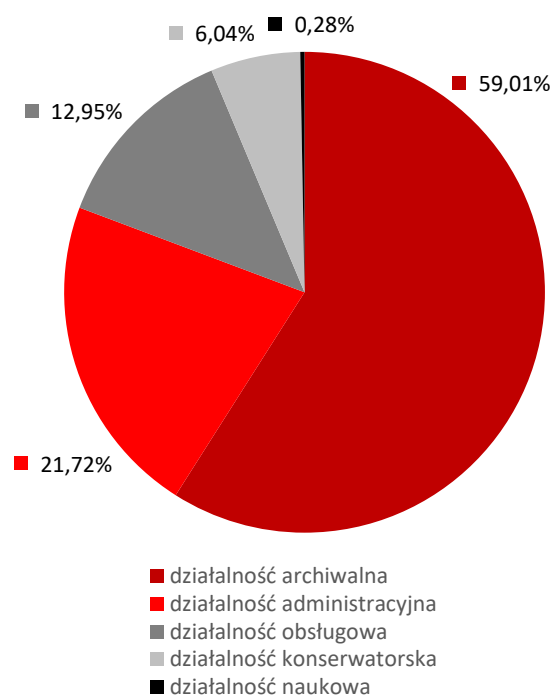
W 2023 r. przeciętne zatrudnienie w sieci Archiwów Państwowych (z uwzględnieniem NDAP) wynosiło 1 580,73 etatu (1 660,94 osoby), w tym w Archiwach Państwowych 1 503,35 etatu (1 580,83 osoby) oraz w NDAP 77,38 etatu (80,11) osoby.

Przeciętne zatrudnienie w obszarze działalności archiwalnej wyniosło 947,30 etatu (980,04 osoby), w obszarze działalności naukowej 3,98 etatu (4,73 osoby), w obszarze działalności konserwatorskiej 93,70 etatu (100,30 osoby), w obszarze działalności administracyjnej 341,70 etatu (360,75 osoby) oraz w obszarze działalności obsługowej 194,05 etatu (215,12 osoby).

Wykres 3. Przeciętne zatrudnienie w sieci Archiwów Państwowych w 2023 r. według rodzaju działalności [w etatach]

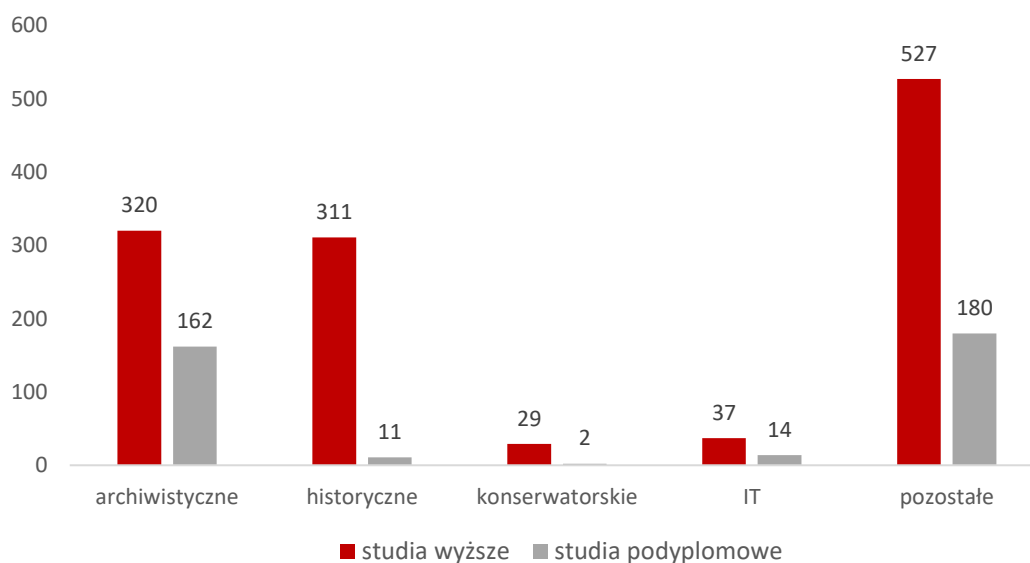

Wykres 4. Przeciętne zatrudnienie w sieci Archiwów Państwowych w 2023 r. według rodzaju działalności [w osobach]

Na koniec 2023 r. w sieci Archiwów Państwowych i NDAP pracowały łącznie 1 224 osoby z wykształceniem wyższym, w tym 369 osób, które ukończyły również studia podyplomowe.

Wykres 5. Stan wykształcenia pracowników sieci Archiwów Państwowych w 2023 r. (liczba osób)

Ze stopniem (tytułem) naukowym zatrudnionych było 111 osób, w tym 98 osób ze stopniem doktora, 9 osób ze stopniem doktora habilitowanego oraz 4 osoby z tytułem profesora.

W celu rozwoju kompetencji kadry sieci Archiwów Państwowych, poza dostępnością indywidualnych form podnoszenia kwalifikacji, realizowane były także inicjatywy strategiczne nakierowane na odpowiednie przygotowanie pracowników zarówno do wykonywania dotychczasowych zadań, jak i nowych wyzwań związanych z uwarunkowaniami zewnętrznymi, postępującą cyfryzacją, rozwojem nowoczesnych technologii. Do projektów strategicznych w obszarze kształtowania i rozwoju kompetencji kadr prowadzonych w roku sprawozdawczym zaliczały się:

- **„Akademia Menadżera”** – projekt mający na celu wzmacnianie potencjału sieci Archiwów Państwowych oraz poprawę jakości zarządzania poprzez podnoszenie umiejętności menadżerskich wśród kadry średniego szczebla zarządzania – kierowników oddziałów Archiwów Państwowych i ich zastępców. Jego wykonawcą była Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie. W roku sprawozdawczym w ramach cyklu pięciu dwudniowych szkoleń z obszarów dotyczących zarządzania przeszkolonych zostało 15 osób. Szkolenia obejmowały tematykę związaną z integralnym zarządzaniem sobą, budowaniem zespołu i zarządzaniem nim, w tym motywowaniem i inspirowaniem pracowników, przywództwem i komunikacją lidera, wystąpieniami publicznymi oraz etyką w pracy.

Uczestnicy Akademii Menadżera z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych

- **„Akademia Zarządzania Bezpieczeństwem”** – projekt będący reakcją na stale rosnące potrzeby sieci Archiwów Państwowych w zakresie podnoszenia kwalifikacji w obszarze

ochrony przechowywanego zasobu archiwalnego – szczególnie na wypadek sytuacji kryzysowych i wojny, jak również tworzenia bezpiecznych warunków pracy. Jego celem jest poprawa jakości zarządzania bezpieczeństwem w sieci poprzez zapoznanie uczestników z problematyką zarządzania bezpieczeństwem w wymiarze lokalnym i państwowym. Pierwsza edycja Akademii, zorganizowana przez NDAP i Szkołę Główną Służby Pożarniczej, obejmowała 14-dniowy cykl szkoleń teoretyczno-praktycznych w formule hybrydowej dla 20 pracowników sieci Archiwów Państwowych odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu bezpieczeństwa. Część teoretyczna realizowana była w trybie on-line i obejmowała 9 dni spotkań (od 21 kwietnia do 6 lipca 2023 r.), natomiast 5-dniowa część praktyczna, w formie ćwiczeń, w tym m.in. na poligonie pożarniczym i ćwiczeń z zakresu ewakuacji w wybranym archiwum państwowym, odbyła się stacjonarnie w dniach 16-20 października 2023 r. Program kursu obejmował moduły takie jak: system administracji rządowej w zapewnieniu bezpieczeństwa, podstawy nauki o bezpieczeństwie, zarządzanie kryzysowe, planowanie cywilne, psychologia w zarządzaniu bezpieczeństwem, logistyka sytuacji kryzysowych, podstawy cyberbezpieczeństwa, informacja niejawna, ratownictwo cywilne, pierwsza pomoc przedmedyczna, ochrona przeciwpożarowa oraz specyfika bezpieczeństwa w archiwach i ewakuacji dóbr kultury.

Akademia Zarządzania Bezpieczeństwem – ćwiczenia w AAN, fot. AAN

- **„Model kompetencji i rozwoju zawodowego pracowników zatrudnionych w sieci Archiwów Państwowych”** – projekt prowadzony przez AP w Zielonej Górze w partnerstwie z AP w Gdańsku oraz NDAP, mający na celu wypracowanie ujednoliconego modelu kompetencji i rozwoju zawodowego pracowników sieci Archiwów Państwowych, co pozwoli na usprawnienie procesów zarządzania zasobami ludzkimi, m.in. poprzez implementację modeli kompetencyjnych dla poszczególnych grup stanowiskowych, planowanie ścieżki kariery, diagnozę stanu obecnego oraz

przepływu wiedzy i doskonalenia umiejętności pracowniczych na zewnątrz organizacji, rozwoju indywidualnego oraz kształcenia wewnętrznego i osiągnięcia pozycji eksperta. W roku sprawozdawczym przeprowadzono badanie pilotażowe, mające na celu identyfikację nastawienia interesariuszy do inicjatywy projektowej, w którym wzięło udział 516 pracowników sieci Archiwów Państwowych; analizę 85 pozycji literatury fachowej w obszarze rozwoju zawodowego i kompetencji pracowników urzędów państwowych oraz dokumentów (procedur, polityk, modeli) innych jednostek organizacyjnych ze sfery budżetowej, na podstawie której opracowano wstęp teoretyczny do projektowanego modelu, a także zaprojektowano kwestionariusz ankiety, złożony z 56 pytań, uwzględniający obszary rozwoju zawodowego i kształtowania kompetencji pracowników.

- **„Efektywny onboarding – proces wdrażania i adaptacji nowych pracowników sieci Archiwów Państwowych”** – projekt prowadzony przez AAN we współpracy z AP w Opolu, AP w Szczecinie, AP we Wrocławiu oraz AP w Zielonej Górze, którego celem jest zwiększenie efektywności procesu wdrażania i adaptacji nowych pracowników poprzez wypracowanie jednolitych standardów onboardingu dla wszystkich osób podejmujących zatrudnienie w sieci Archiwów Państwowych, a także przygotowanie zbioru dobrych praktyk oraz materiałów wspomagających proces wdrożenia, które będą mogły zostać wykorzystane podczas zatrudniania nowego pracownika. Wprowadzenie wspólnego, ujednoliconego standardu onboardingu umożliwi kształtowanie kompetentnych kadr oraz usystematyzowanie i skrócenie czasu adaptacji pracownika do nowego miejsca pracy.

W celu podnoszenia kompetencji w zakresie organizacji inicjatyw o charakterze nowatorskim i innowacyjnym kontynuowana była **„Akademia Zarządzania Projektami dla Archiwów Państwowych”**, zorganizowana przez NDAP we współpracy z Krajową Szkołą Administracji Publicznej, w której wzięło udział 15 pracowników Archiwów Państwowych. Akademia jest efektem projektów strategicznych i na trwałe wpisała się w kalendarz szkoleniowy sieci.

Wyrazem docenienia profesjonalizmu i zaangażowania kadry sieci Archiwów Państwowych były przyznane nagrody, odznaczenia i wyróżnienia. W roku sprawozdawczym w ten sposób uhonorowani zostali m.in. (w kolejności alfabetycznej):

- Iwona Fischer (AN w Krakowie) – Medal Stulecia Odzyskanej Niepodległości,
- dr Tomasz Kościański (AP w Lesznie) – Nagroda im. prof. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów województwa wielkopolskiego w kategorii nagroda dla młodego archiwisty,
- dr hab. Krzysztof Kowalczyk (AP w Szczecinie) – medal „Pro Bono Poloniae” w uznaniu za zasługi w upowszechnianiu wiedzy o historii walk niepodległościowych oraz krzewieniu postaw patriotycznych
- prof. dr hab. Mirosław Lenart (do września 2023 r. Dyrektor AP w Opolu) – srebrny medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, Zasłużony Obywatel Miasta Opola,
- dr Ivo Łaborewicz (AP we Wrocławiu) – nagroda główna w VIII edycji Nagrody Prezydenta RP „Dla Dobra Wspólnego” w kategorii Człowiek – lider,

- Beata Troć (AP w Siedlcach) – II miejsce w siódmej edycji konkursu „Lekcje o Mazowszu” organizowanym przez Samorząd Województwa Mazowieckiego we współpracy z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli za scenariusz lekcji archiwalnej „Śladami przodków. Poznaj historię własnej rodziny”,
- Grzegorz Waliś (AP w Kaliszu) – Nagroda im. prof. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów województwa wielkopolskiego w kategorii nagroda za całokształt dorobku archiwalnego,
- Grażyna Zaliwska (AP w Poznaniu) – Nagroda im. prof. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów województwa wielkopolskiego w kategorii Nagroda Główna,
- dr Jakub Żygawski (AP w Zamościu) – tytuł „Osobowość Roku 2022” w kategorii „Kultura” w powiatowym etapie plebiscytu „Kuriera Lubelskiego”.

Ponadto w 2023 r. Agnieszka Filipek (AN w Krakowie) otrzymała nominację Kolegium Redakcyjnego „Gazety Krakowskiej” i „Dziennika Polskiego” do tytułu Osobowość Roku 2022 w kategorii „Kultura”, prof. dr hab. Mirosław Lenart (AP w Opolu) został nominowany przez Kapitułę Redakcji „Nowej Trybuny Opolskiej” do tytułu Osobowość Roku 2022 w kategorii „Nauka”, dr Tomasz Piekarski (AP w Płocku) za współautorstwo książki „Radziwie. Szkice o historii i architekturze” uzyskał nominację w 16 edycji Plebiscytu Tygodnika Płockiego „Z Tumskiego Wzgórza” w kategorii „Kultura”, w głosowaniu czytelników uzyskując II miejsce, a Marcin Topczak (AP w Zielonej Górze) jako współautor został finalistą nagrody Franklin V. Taylor Memorial Award dla najlepszego artykułu publikowanego w „Proceedings of the 2023 IEEE International Conference on Systems, Man and Cybernetics”.

CONGRESS ABU DHABI 2023

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA I WSPIERANIE DZIAŁAŃ ARCHIWALNYCH W KRAJU I ZAGRANICĄ

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA I WSPIERANIE DZIAŁAŃ ARCHIWALNYCH W KRAJU I ZAGRANICĄ

Wizyty

W dniach 24-26 kwietnia 2023 r. Naczelny Dyktor Archiwów Państwowych uczestniczył w oficjalnej wizycie Prezydenta RP w Mongolii. W jej trakcie podpisane zostało memorandum o współpracy między archiwami obu krajów. Polskie i mongolskie archiwa będą dzielić się doświadczeniami i wiedzą, wymieniać informacjami o materiałach archiwalnych związanych z historią i kulturą każdego z państw, udzielać pomocy naukowcom w dostępie do dokumentów źródłowych oraz współpracować w innych kwestiach dotyczących archiwów i zarządzania dokumentacją. Archiwa mongolskie otrzymały kopię przechowywanego w zasobie polskich Archiwów Państwowych jartyka (czyli pisma dyplomatycznego) chana złotej ordy Tochtamysza do króla polskiego Władysława Jagiełły z zapewnieniem o przyjaźni z 1392 r.

Podpisanie memorandum. Z tyłu Prezydent RP Andrzej Duda i Prezydent Mongolii Ukhnaagiin Khürelsükh, przy stole Naczelny Dyktor Archiwów Państwowych dr Paweł Pietrzyk i Naczelny Dyktor Zarządu Archiwów Mongolii Enkhbaatar Samdan, fot. Marek Borawski/KPRP

W roku sprawozdawczym Archiwa Państwowe przyjęły:

- delegację estońskich przedstawicieli instytucji pamięci i kultury wraz z Naczelnym Archiwistą Estonii w 10. rocznicę podpisania dwustronnego porozumienia o współpracy między zarządami archiwów w Polsce i Estonii (17 maja 2023 r.),
- przewodniczącego Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy oraz dyrektora Centralnego Państwowego Archiwum Elektronicznego z Kijowa (29-31 maja 2023 r.),
- delegację czeskich i słowackich archiwistów, którzy zapoznawali się z organizacją i działalnością Archiwów Państwowych w Polsce oraz najważniejszymi realizowanymi przez nie projektami (2 czerwca 2023 r.),
- delegację czarnogórskich archiwistów, podczas której zostało podpisane porozumienie o współpracy z Archiwum Państwowym Czarnogóry, a stronie czarnogórskiej zostały przekazane materiały Ministerstwa Wojny Czarnogóry z lat 1887-1914, niestanowiące narodowego zasobu archiwalnego, które omyłkowo trafiły o naszego kraju po II wojnie światowej przy okazji rewindykacji tzw. materiałów austriackich (22-23 czerwca 2023 r.).

Podpisanie porozumienia z Archiwum Państwowym Czarnogóry. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych dr Paweł Pietrzyk i dyrektor Archiwum Państwowego Czarnogóry Danilo Mrvaljević, fot. Michał Gmitruk

W ramach współpracy polskich Archiwów Państwowych z archiwami ukraińskimi, w sierpniu 2023 r. w AP w Przemyślu odbyło staż dwoje archiwistów z Archiwum Państwowego Obwodu Czerniowieckiego. Mieli oni okazję zapoznać się m.in. z metodyką archiwalną i zasadami opracowania zasobu obowiązującymi w polskich archiwach, odbyli też ćwiczenia

praktyczne związane z procesem konserwacji i digitalizacji materiałów archiwalnych. Z kolei w dniach 5-15 grudnia 2023 r. AP w Katowicach gościło przedstawiciele Archiwum Państwowego Obwodu Tarnopolskiego. Program ich wizyty obejmował zapoznanie się w teorii i praktyce z metodami zabezpieczania, konserwacji oraz udostępniania zasobów archiwalnych w Polsce. Pobyt archiwistów z Obwodów Czerniowieckiego i Tarnopolskiego wpisuje się w ciąg działań pomocowych polskich Archiwów Państwowych dla kolegów z Ukrainy, podejmowanych niemal od pierwszego dnia agresji rosyjskiej na Ukrainę. Obejmują one m.in. wsparcie dla archiwistów ukraińskich przebywających w Polsce, jak również pomoc w zabezpieczaniu zasobów archiwalnych w Ukrainie oraz wspólne działania informacyjne na arenie międzynarodowej.

Współpraca z gremiami archiwalnymi

W roku sprawozdawczym kontynuowana była współpraca z gremiami archiwalnymi:

- **Europejską Radą Archiwistów Narodowych (EBNA) oraz Europejską Grupą Archiwalną (EAG)** – spotkania odbyły się w dniach 25-26 maja 2023 r. w Sztokholmie oraz w dniach 4-7 października 2023 r. w Madrycie. Tematem wiodącym 45. spotkania dyrektorów archiwów narodowych (EBNA) oraz 32. posiedzenia ekspertów tworzących EAG była „Demokracja i dostępność” (*Democracy and Accessibility*). W spotkaniach obu gremiów uczestniczył Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych. Na specjalne zaproszenie organizatorów wzięły w nich także udział przewodniczący Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy dr Anatolij Chromow. W trakcie posiedzeń dyskutowane były bieżące wydarzenia i projekty realizowane przez archiwa UE. Obecność przedstawiciela archiwów Ukrainy była też okazją do przekazania najnowszych informacji o sytuacji archiwów ukraińskich. Z kolei tematem wiodącym obrad obu gremiów, zorganizowanych podczas hiszpańskiej prezydencji w UE były kwestie zasobów archiwalnych widziane z perspektywy wielokulturowości, ruchów migracyjnych oraz państw kolonialnych i relacji między Hiszpanią i Portugalią a krajami Ameryki Łacińskiej (*Archives from an inclusive and multicultural perspective*).
- **DLM Forum** – spotkanie gremium odbyło się w Ljublanie w dniach 8-11 maja 2023 r. Tematem przewodnim obrad były dane cyfrowe i zarządzanie zmianą („Digital Data and Change Management”). Poruszano m.in. następujące zagadnienia: kwalifikowanie i przejmowanie materiałów cyfrowych do europejskich archiwów państwowych oraz relacje między archiwami a potencjalnymi jednostkami przekazującymi, cyfrowa dokumentacja medyczna, archiwa a sztuczna inteligencja, w tym jej wykorzystanie do przetwarzania, analizy i wizualizacji danych, identyfikacja elektroniczna oraz usługi zaufania w świetle nowych przepisów prawa unijnego, e-archiwizacja. W dniach 23-25 października 2023 r. przedstawiciele Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych uczestniczyli w konferencji „Triennial DLM Forum Conference & eArchiving Initiative Summit”, poświęconej doświadczeniom przejmowania i udostępniania materiałów

archiwalnych w środowisku cyfrowym oraz najnowszym rozwiązaniom w ich długoterminowym zabezpieczeniu i przechowywaniu.

- **Międzynarodową Radą Archiwów (ICA)** – w dniach 9-13 października 2023 r. w Abu Dhabi delegacja polskich Archiwów Państwowych pod przewodnictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych uczestniczyła w kongresie archiwalnym o temacie przewodnim „*Enriching Knowledge Societies*”, poruszającym zagadnienia takie jak: rola archiwów jako instytucji budujących i podtrzymujących w społeczeństwach pokój i tolerancję, nowoczesne technologie a archiwa, elektroniczne zbiory i rozwiązania, archiwa i ich zasoby wobec zmian klimatycznych, archiwa w świecie fakenewsów, ataków cybernetycznych i dezinformacji, rola archiwów jako instytucji pamięci, dostęp do archiwaliów jako prawo a nie przywilej. Podczas jednej z sesji tematycznych przedstawicielka Archiwów Państwowych opowiedziała o realizowanym w sieci projekcie Archiwa Rodzinne Niepodległej. Obradom Kongresu towarzyszyły spotkania międzynarodowych gremiów archiwalnych: **europejskiego oddziału Międzynarodowej Rady Archiwów (EURBICA)**, zgromadzenia generalnego Międzynarodowej Rady Archiwów oraz **Forum Archiwistów Narodowych (FAN)**.

Zakończenie kongresu ICA w Abu Dhabi

- **Stałą Konferencją Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABPZ)** – w dniach 6-8 września 2023 r. w Solurze odbyła się 45. sesja MABPZ, podczas której omawiano m.in. dalsze działania związane z zabezpieczeniem i upowszechnianiem polskiego dziedzictwa dokumentacyjnego przechowywanego poza krajem.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wziął także udział w obradach **Polsko-Litewskiej Grupy Ekspertów ds. Zachowania Dziedzictwa Kulturowego**, które w roku sprawozdawczym odbyły się w Krakowie. Podczas posiedzenia podsumowano współpracę polsko-litewską w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczono priorytety i kierunki wspólnych działań. Eksperci poruszyli kwestie współpracy międzyarchiwalnej m.in. w zakresie ochrony i dokumentowania dziedzictwa kulturowego, wymiany kopii materiałów archiwalnych, popularyzacji zasobów, wymiany i szkoleń dla archiwistów oraz dzielenia się doświadczeniami i rozwijania współpracy w obszarze dziedzictwa dokumentacyjnego o szczególnym znaczeniu dla obu krajów, w tym pomiędzy komitetami krajowymi programu UNESCO „Pamięć Świata”.

Program wymiany archiwistów

W 2023 r. kontynuowano program wymiany bezdewizowej archiwistów we współpracy z partnerami z Czech, Niemiec, Litwy, Słowacji i Węgier.

AAN zorganizowało w Polsce pobyt przedstawicieli archiwów czeskich, wraz z którymi planuje wydanie publikacji źródłowej obrazującej współpracę KC PZPR i KC Komunistycznej Partii Czech w latach 1948-1989, opartej na materiałach z zasobów AAN i Archiwum Narodowego w Pradze. Z kolei przedstawiciel AP we Wrocławiu przebywał w Archiwum Morawskim w Brnie, gdzie prowadził badania dotyczące czeskich archiwów rodzinnych.

Dużym zainteresowaniem z obu stron cieszyła się wymiana archiwistów z partnerami niemieckimi. Zorganizowano pięć wyjazdów przedstawicieli Archiwów Państwowych w Polsce, którzy prowadzili badania w Tajnym Archiwum Państwowej Fundacji Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Berlinie oraz Brandenburskim Archiwum Landowym w Poczdamie. Tematyka kwerend badawczych koncentrowała się na historii lokalnej (dziejach miast i postaci z nimi związanych, m.in. historii Bydgoszczy, Gorzowa Wielkopolskiego czy Koszalina) oraz poszukiwaniem materiałów dotyczących Uniwersytetu w Królewcu i związanego z nim wybitnego filozofa Immanuela Kanta. W Polsce zorganizowano wizyty dla sześciu archiwistów niemieckich, którzy prowadzili badania w AAN, AN w Krakowie, AP w Szczecinie, AP w Gdańsku i AP w Gorzowie Wielkopolskim. Przedmiotem ich zainteresowania były materiały historyczne do relacji polsko-niemieckich, jak też metodyka pracy i struktura organizacyjna polskich Archiwów Państwowych.

Po dłuższej przerwie wznowiono także relacje ze Słowacją i Węgrami. Pracownik AN w Krakowie prowadził kwerendę w poszukiwaniu poloników w Archiwum Państwowym w Lewoczy. Z kolei przedstawicielka AAN zdobywała doświadczenia dotyczące metod opracowania i zabezpieczania kolekcji fotograficznych w Archiwum Narodowym w Budapeszcie. Bliższe relacje z Litewskim Państwowym Archiwum Historycznym w Wilnie nawiązało AP w Olsztynie. Jego przedstawiciel kontynuował badania nad dokumentacją dotyczącą powstania listopadowego oraz represjami na ludności polskiej, w oparciu o źródła historyczne

zgrupowane w archiwach litewskich w Wilnie. Z kolei przedstawicielka strony litewskiej odbyła wizytę w AGAD, w którym prowadziła kwerendę badawczą w aktach z okresu I Rzeczypospolitej.

◦ Program pomocy instytucjom polonijnym ◦

W 2023 r. kontynuowany był wieloletni program pomocy adresowany do instytucji polonijnych.

Do 12 instytucji partnerskich skierowano łącznie 20 pracowników Archiwów Państwowych oraz 1 osobę delegowaną z innej jednostki. Wsparciem przy zabezpieczeniu i digitalizacji zasobów archiwalnych objęte zostały następujące instytucje: Biblioteka Polska w Paryżu, Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej, Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Polska Misja Katolicka w Szwajcarii, Fundacja Archivum Helveto-Polonicum w Szwajcarii, Polish Music Center w Los Angeles, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Polski Instytut Naukowy w Ameryce, Muzeum i Archiwum Polonii Australijskiej. W wymienionych instytucjach prowadzono prace związane z ewidencjonowaniem, porządkowaniem, opracowaniem i zabezpieczaniem materiałów archiwalnych w nich zgromadzonych, głównie do najnowszej historii Polski z okresu XIX-XX w.

W ramach przeprowadzonej akcji pomocowej dokonano również zakupu opakowań ochronnych na archiwalia dla ośmiu instytucji polonijnych: Biblioteki Polskiej w Paryżu, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Fundacji Rzymskiej im. J.Z. Umiastowskiej, Polskiej Misji Katolickiej Anglii i Walii, Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, Polish Music Center w Los Angeles oraz Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie.

O wadze historycznej zbiorów zgromadzonych w instytucjach polskich poza krajem świadczy fakt zakwalifikowania do wpisu na listę krajową programu UNESCO „Pamięć Świata” dwóch kolejnych obiektów: rękopisów utworów symfonicznych z dorobku artystycznego Henryka Warsa znajdujących się w Polskim Centrum Muzyki w Los Angeles oraz aktu detronizacji cara Mikołaja I jako króla Polski, uchwalonego przez izby sejmowe w 1831 r. na fali antyrosyjskiego powstania na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim. Dokument ten stanowi integralną część zbiorów jednej z najstarszych instytucji polskiej emigracji – Biblioteki Polskiej w Paryżu.

◦ Digitalizacja i mikrofilmowanie poloników ◦

Archiwa Państwowe oraz NDAP prowadziły prace zabezpieczające polskie dziedzictwo archiwalne poza granicami kraju m.in. poprzez **kopiowanie w archiwach zagranicznych materiałów dotyczących Polski i Polaków**. W ten sposób zabezpieczona została treść 43 472 j.a., z których pozyskano 3 400 001 skanów oraz 2 497 552 klatki mikrofilmów.

W ramach kontynuacji wieloletniej umowy pomiędzy NDAP a Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie w zakresie mikrofilmowania poloników pozyskano kolejną partię mikrofilmów negatywowych (53 217 klatek) z zespołu nr 770, Tymczasowy Wydział Samorządowy we Lwowie.

AGAD w ramach wieloletniej umowy o współpracy z 2013 r., podpisanej z Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie pozyskało kopie cyfrowe (skany) poloników z zasobu archiwum lwowskiego w łącznej liczbie 120 596 skanów ze 184 ksiąg ziemskich i grodzkich z okresu I Rzeczypospolitej. Skany zakupione przez AGAD w 2023 r. pochodzą z dwóch zespołów archiwalnych (fondów): Sąd grodzki żydaczowski z lat 1559-1783, oraz Sąd grodzki lwowski z lat 1440-1786.

AP w Przemyślu w ramach zawartych umów o odpłatne wykonanie skanów z zasobów archiwów ukraińskich uzupełniających zbiory archiwum przemyskiego pozyskało łącznie 95 137 skanów dokumentów, w tym 32 678 z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie (akta metrykalne z zespołu nr 618: Konsystorz Metropolitalny Rzymskokatolicki we Lwowie – księgi metrykalne oraz akta z zespołów nr 82 – Józef Białynia Chołodecki, 93 – Florian Ziemiałkowski i 195 – Towarzystwo Pomocy Wzajemnej Uczestników Powstania Styczniowego 1863-1864 r.), 42 459 skanów z zasobu Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego we Lwowie (zespół: Urząd Wojewódzki – akta stowarzyszeń i zespół: Związek Obrońców Lwowa) oraz 20 tys. skanów z zasobu Archiwum Państwowego Obwodu Tarnopolskiego w Tarnopolu (księgi metrykalne wyznania rzymskokatolickiego).

◦ Wspieranie działań archiwalnych 2023 ◦

„Wspieranie działań archiwalnych” to konkurs dotacyjny, w ramach którego Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych – ze środków przekazywanych przez MKiDN – wspiera ratowanie archiwaliów z obszaru ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego. W 2023 r. w otwartym naborze ofert ogłoszonym na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r.

o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych przyznano dotacje na realizację **16 projektów** związanych z opracowaniem, udostępnianiem oraz zabezpieczaniem materiałów archiwalnych fundacji, stowarzyszeń, związków oraz instytucji kościelnych i religijnych.

Tabela 5. Projekty dofinansowane w ramach konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2023”

LP.	NAZWA PROJEKTU	NAZWA BENEFICJENTA	KWOTA WYKORZYSTANEJ DOTACJI
1.	Konserwacja pełna pięciu ksiąg metrykalnych (XVII-XVIII-wieczne dudki z parafii: Bieruń Stary, Brzeźce, Miedźna i Mokre oraz księgi z lat 1728-1767 z Rydułtów) z zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach	Archidiecezja Katowicka Kościoła Rzymskokatolickiego	62 910,00 zł
2.	Archiwa jezuitów kłodzkich „Od-Nova 6”	Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku	96 271,00 zł
3.	Konserwacja księgi chrztów parafii w Krynkach z lat 1605-1668 ze zbiorów AMAB	Archidiecezja Białostocka Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Anny w Krynkach	32 850,00 zł
4.	Konserwacja trzech dokumentów pergaminowych z XVII i XVIII wieku ze zbioru Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze wraz z opracowaniem i digitalizacją	Diecezja Zielonogórsko- Gorzowska	37 935,00 zł
5.	Opracowanie zasobu archiwalnego i przygotowanie inwentarza w postaci elektronicznej zbiorów Archiwum Diecezji Sandomierskiej [XVII] 1818-2023 – Etap 5	Diecezja Sandomierska	31 862,00 zł
6.	Piąty etap konserwacji archiwaliów sądowych z Gniezna z okresu od XV do XVI wieku	Archidiecezja Gnieźnieńska	67 430,00 zł
7.	Konserwacja zespołu dokumentów pergaminowych Archiwum Diecezjalnego w Płocku - Etap IV	Diecezja Płocka	91 701,00 zł
8.	Konserwacja akt Archiwum Archidiecezji Warmińskiej	Archidiecezja Warmińska	55 299,00 zł

9.	IV etap kompleksowej konserwacji zachowawczej zbioru rękopisów bibliotecznych nowożytnych z zasobu Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów	Polska Prowincja Zakonu Kaznodziejskiego (OO. Dominikanów)	66 743,00 zł
10.	Źródła do dziejów parafii i genealogii mieszkańców parafii pw. Św. Jakuba Apostoła - fary Nowego Miasta Torunia, przechowywane w Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej. Opracowanie, konserwacja i digitalizacja	Diecezja Toruńska	72 300,00 zł
11.	Na nieludzkiej ziemi - archiwizacja i udostępnienie materiałów archiwalnych dotyczących losów Sybiraków w czasie II wojny światowej	Związek Sybiraków Zarząd Główny	38 519,00 zł
12.	Ocalić od zapomnienia - unikatowe kolekcje fotografii ze zbiorów Fundacji Ośrodka KARTA	Fundacja Ośrodka KARTA	97 451,00 zł
13.	Archiwum Jerzego Kukuczki - etap II	Wielki Człowiek	48 180,00 zł
14.	Opracowanie zespołu archiwalnego Stowarzyszenia Przymierze Rodzin	Stowarzyszenie Przymierze Rodzin	4 378,90 zł
15.	ArchiwumHarcerskie.pl - stworzenie inwentarza 2023	Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej	54 399,99 zł
16.	Konserwacja pięciu rękopisów oprawnych (ze względu na zmniejszenie kwoty dotacji nazwę zadania zmieniono na "Konserwacja dwóch rękopisów oprawnych")	Konwent Zakonu Bonifratrów w Cieszynie	35 349,00 zł

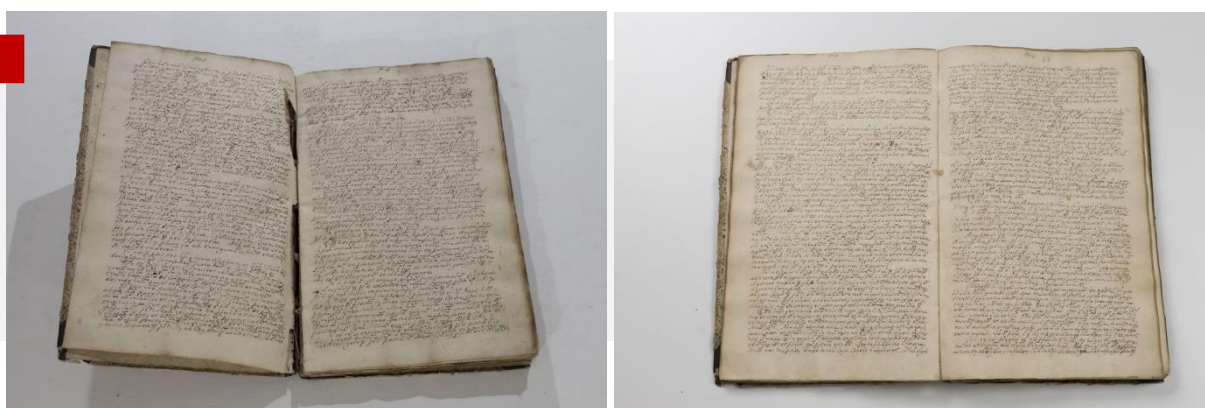
Wybrane archiwalia zabezpieczone w ramach konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2023”

Wśród archiwaliów zabezpieczonych w ramach konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2023” znajdowały się m.in. trzy XVII- i XVIII- wieczne dokumenty pergaminowe z zasobu Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze. Spisane po łacinie rękopisy dotyczą nadań kościelnych na rzecz parafii w Międzyrzeczu (1641 r.), w Babimoście (1646 r.) i w Dąbrówce (1779 r.). Zostały one poddane pełnej konserwacji, opracowaniu i digitalizacji. Dzięki przeprowadzonym pracom udało się zahamować procesy niszczące archiwalia oraz przywrócić im walory estetyczne. Cyfrowe kopie dokumentów wraz z poszerzonym opracowaniem historycznym zostaną w przyszłości udostępnione w serwisie SWA.

Rękopis dotyczący nadań kościelnych na rzecz parafii w Dąbrówce z 1779 r. – przed i po konserwacji, fot. Archiwum Diecezjalne w Zielonej Górze

Konserwacji zachowawczej w ramach konkursu zostały poddane także 123 **księgi rękopiśmienne** z lat 1557–1945, będące częścią liczącego blisko 800 jednostek „Zbioru rękopisów bibliotecznych nowożytnych” z Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie. W jego skład wchodzi rękopisy braci dominikanów, przechowywane przez stulecia w bibliotece klasztoru krakowskiego oraz księżnicach innych klasztorów położonych na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym księgi uratowane w czasie kasat klasztorów dominikańskich w zaborze rosyjskim po 1831 i 1864 r. i w zaborze pruskim po 1835 r. Wśród manuskryptów dominują materiały z zakresu filozofii i teologii. Rękopisy związane są z działalnością ważnych ośrodków studiów dominikańskich na obszarze staropolskiej Rzeczypospolitej: Krakowa, Warszawy, Lwowa, Pińska, Podkamina, Żółkwi, Konstanytowna, Mińska i Nowogródka. Licznie reprezentowane są także materiały kaznodziejskie i związane z nauczaniem retoryki, tzw. sylwy retoryczne. Dofinansowany w roku sprawozdawczym projekt stanowi przedostatni etap prac nad całością zbioru. W latach 2016–2021 konserwacji poddano 665 ksiąg z kolekcji. W ramach wykonanych prac zbiór cennych rękopisów został zabezpieczony przed dalszą degradacją oraz przygotowany do długoterminowego przechowywania i udostępniania.

Rękopis ze „Zbioru rękopisów bibliotecznych nowożytnych” z Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie przed i po konserwacji, fot. Marek Ciesielczyk

Uczestnictwo w konkursie pozwoliło na opracowanie kolejnej części **zasobu archiwalnego Archiwum Diecezji Sandomierskiej**, tym razem z lat 1818-2023. Projekt zakładał

uporządkowanie i opracowanie merytoryczne ponad tysiąca jednostek archiwalnych. Wśród nich znalazły się m.in. akta bractw religijnych i duszpasterstw specjalistycznych, akta działalności charytatywnej oraz akta obchodów milenium Chrztu Polski. Elektroniczna wersja inwentarza została udostępniona na stronie internetowej Archiwum Diecezji Sandomierskiej, co ułatwi odbiorcom wyszukiwanie i korzystanie z akt.

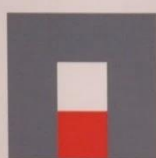
Materiały archiwalne z zasobu Archiwum Diecezji Sandomierskiej w trakcie segregowania oraz po opracowaniu, fot. Monika Kieraga

Pełnej konserwacji poddano także dwie **księgi z zasobu Konwentu Zakonu Bonifratrów w Cieszynie** – **księgę intencji mszalnych** oraz **księgę kasową**, pochodzące z końca XVIII i początku XIX w. Przeprowadzone zabiegi konserwatorskie powstrzymały postępującą degradację tych cennych obiektów i uchroniły je przed zniszczeniem. Dzięki podjętym pracom księgi zostały wprowadzone do obiegu naukowego, a badacze i historycy mogą bezpiecznie zapoznać się z ich treścią. W trakcie prac konserwatorskich w oprawie księgi kasowej odnaleziono kilka arkuszy papieru marmurkowego, który posłuży jako przykład podczas lekcji archiwalnych dla uczniów i studentów.

Księga intencji mszalnych z zasobu Konwentu Zakonu Bonifratrów w Cieszynie, sygn. AKBC 37, w trakcie prac konserwatorskich oraz po konserwacji, fot. Konwent Zakonu Bonifratrów w Cieszynie

W roku sprawozdawczym przeprowadzone zostały kontrole wykonania merytorycznego dofinansowanych zadań w zakresie zabezpieczania materiałów archiwalnych w Konwencie Bonifratrów p.w. św. Floriana w Zebrzydowicach oraz Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich. Dokumentacja kontroli dostępna jest w Biuletynie Informacji Publicznej NDAP.

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

STRATEGIA ROZWOJU ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH NA LATA 2021-2030

ODPOWIEDZIALNOŚĆ

PROFESJONALIZM

OTWARTOŚĆ

STRATEGIA ROZWOJU ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH NA LATA 2021-2030

W roku sprawozdawczym kontynuowano realizację celów „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030” we wszystkich trzech zdefiniowanych obszarach:

- **DZIEDZICTWO ARCHIWALNE** Narodowy zasób archiwalny jako szeroko rozpoznawalna, powszechnie dostępna i ważna część dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury,
- **KOMPETENTNE KADRY** fundamentem funkcjonowania i rozwoju Archiwów Państwowych oraz ich pozytywnego wizerunku,
- **NOWOCZESNY URZĄD** Archiwa Państwowe sprawnym, nowoczesnym urzędem i silną organizacją działającą w sieci (*Power-Of-One*. W jedności siła).

Wdrażanie Strategii odbywało się poprzez zarządzanie projektowe. W 2023 r. zorganizowane zostały trzy nabory. Do Portfela Projektów Strategicznych przyjęte zostały następujące inicjatywy:

- 1) **„Słownik Terminologii Archiwalnej”** – projekt zgłoszony przez NDAP, przewidziany do realizacji we współpracy z AP w Łodzi, AP w Toruniu, AP w Szczecinie, AN w Krakowie, AGAD oraz AP w Warszawie, wpisujący się w cel strategiczny „Dziedzictwo archiwalne. Narodowy zasób archiwalny jako szeroko rozpoznawalna, powszechnie dostępna i ważna część dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury”, cel operacyjny „1.1. Archiwum Archiwów. Opracowanie i wdrożenie kanonów działalności archiwalnej (KonAR)”. Projekt ma na celu wprowadzenie nowoczesnej terminologii archiwalnej, obejmującej osiągnięcia archiwistyki ostatnich kilkudziesięciu lat oraz uwzględniającej rozwój dyscyplin powiązanych ze współczesną archiwistyką, do stosowania w Archiwach Państwowych, a także w całym sektorze dziedzictwa kulturowego oraz w obiegu naukowym poprzez opracowanie nowego słownika terminologii archiwalnej, który zastąpi wydany w 1974 r. „Polski Słownik Archiwalny” pod red. Wandy Maciejewskiej. Publikacja będzie zawierała oryginalne definicje, z przykładami użycia i odpowiednikami w językach obcych (angielskim i francuskim, jako głównych językach współczesnej archiwistyki, a także niemieckim i rosyjskim, czyli w językach najważniejszych z punktu widzenia akt obcojęzycznych w zasobie Archiwów Państwowych). Planowo słownik obejmie ok. 800 haseł samodzielnych oraz ok. 300 haseł odsyłaczowych. Pierwotną wersją słownika będzie postać on-line w formie aplikacji dostępnej ze strony internetowej Archiwów Państwowych, a wtórną postać publikacji książkowej.

2) **„Efektywny onboarding – proces wdrażania i adaptacji nowych pracowników sieci Archiwów Państwowych”** – projekt wpisujący się w cel strategiczny „Kompetentne kadry fundamentem funkcjonowania i rozwoju Archiwów Państwowych oraz ich pozytywnego wizerunku”, cel operacyjny „2.1. Sieć Archiwów Państwowych konkurencyjnym i atrakcyjnym pracodawcą”. Szczegółowe informacje na temat inicjatywy zawarte są w części „Kadry”.

3) **„Organizacja centrów dystrybucji na wypadek ewakuacji”** – projekt wpisujący się w cel strategiczny „Archiwa Państwowe sprawnym, nowoczesnym urzędem i silną organizacją działającą w sieci”, cel operacyjny 3.4. „Optymalizacja modelu zarządzania i komunikacji gwarancją rozwoju Archiwów Państwowych, jako urzędów i organizacji o strukturze sieci”. Przedsięwzięcie wpisuje się w szereg strategicznych inicjatyw podejmowanych przez sieć Archiwów Państwowych, zmierzających do zwiększenia bezpieczeństwa narodowego zasobu archiwalnego. Informacje o projekcie zawarte są w części „Zabezpieczanie zasobu archiwalnego”.

4) **„Akademia Zarządzania Bezpieczeństwem”** – projekt wpisujący się w cel strategiczny „Kompetentne kadry fundamentem funkcjonowania i rozwoju Archiwów Państwowych oraz ich pozytywnego wizerunku”, cel operacyjny „2.2. Rozwój kompetencji zawodowych pracowników sieci Archiwów Państwowych”. Szczegółowe informacje na temat inicjatywy zawarte są w części „Kadry”.

5) **„Rozwój centrum kompetencji w zakresie cyfrowego zabezpieczania zbiorów Archiwów Państwowych w Narodowym Archiwum Cyfrowym – etap I: archiwa centralne i warszawskie”** – projekt wpisujący się w cel strategiczny „Nowoczesny urząd. Archiwa Państwowe sprawnym, nowoczesnym urzędem i silną organizacją działającą w sieci”, cel operacyjny „3.1. Archiwa w przestrzeni. Przestrzeń w Archiwach. Poprawa i rozwój infrastruktury Archiwów Państwowych”. Informacje o projekcie zawarte są w części „Zabezpieczanie zasobu archiwalnego”.

6) **„Opracowanie koncepcji i budowa zintegrowanego systemu informacji archiwalnej. Część II. Budowa i wdrożenie w Sieci Archiwów Państwowych zintegrowanego systemu informacji archiwalnej”** – projekt wpisujący się w cel strategiczny „Nowoczesny urząd. Archiwa Państwowe sprawnym, nowoczesnym urzędem i silną organizacją działającą w sieci”, cel operacyjny „3.2. Transformacja cyfrowa sieci Archiwów Państwowych”.

ARCHIWA PAŃSTWOWE

EFEKTYWNY ONBOARDING

CO TO JEST ONBOARDING?

To proces wdrażania i adaptacji nowych pracowników. Onboarding trwa od momentu ogłoszenia naboru aż do uzyskania pełnej gotowości samodzielnego wykonywania zadań.

DLACZEGO TO ROBIMY?

Pragniemy wzmocnić wizerunek Archiwów Państwowych jako pracodawcy wrażliwego i otwartego na potrzeby pracowników. Chcemy wypracować zbiór standardów i dobrych praktyk umożliwiających kształtowanie kompetentnych kadr, jednolitych dla całej sieci Archiwów Państwowych.

CELE PROJEKTU

- Standaryzacja procesu onboardingu w sieci Archiwów Państwowych.
- Zbiór dobrych praktyk wspólnych dla całej sieci Archiwów Państwowych, który umożliwi efektywne wdrażanie i adaptację nowych pracowników do organizacji.
- Skrócenie czasu adaptacji pracowników do nowego miejsca pracy.

CO PLANUJEMY?

- Weryfikację stosowanych praktyk.
- Wprowadzenie optymalnych rozwiązań zarządzania zasobami ludzkimi.
- Podniesienie efektywności onboardingu w organizacji.

ZESPÓŁ PROJEKTOWY

Lider - Mariusz Olczak, Dyrektor AAN
Kierownik - Anna Kociubińska, AAN
Partnerzy:
 Elżbieta Olander, Dyrektor AP Leszno
 Sławomir Marchel, Dyrektor AP Opole
 Krzysztof Kowalczyk, Dyrektor AP Szczecin
 Janusz Gołaszewski, Dyrektor AP Wrocław
 Beata Grelewicz, Dyrektor AP Zielona Góra

Członkowie:
 Olga Dębińska-Morzy, AAN
 Beata Świerczyńska, AAN
 Barbara Kędziora, AP Leszno
 Dorota Kruba-Raczek, AP Opole
 Karina Wójcik, AP Szczecin
 Bogusława Horbań, AP Wrocław
 Małgorzata Szmolda, AP Zielona Góra
 Marcin Topczak, AP Zielona Góra

Projekt realizowany w ramach Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030

gwarancją jej efektywności i rozwoju”. Informacje o projekcie zawarte są w części „Informatyzacja i infrastruktura IT Archiwów Państwowych”.

Łącznie w 2023 r. realizowanych było 30 projektów przyjętych do Portfela Projektów Strategicznych. 8 projektów zostało z sukcesem zakończonych w roku sprawozdawczym, natomiast 2 projekty zostały zamknięte wskutek utraty uzasadnienia biznesowego, a 1 projekt został zrealizowany, jednakże nie osiągnął oczekiwanych produktów końcowych.

Tabela 6. Projekty strategiczne realizowane w 2023 r.

LP.	NAZWA PROJEKTU	PROGRAM STRATEGICZNY	STAN REALIZACJI NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 2023 R.
1.	Akademia Zarządzania Projektami dla AP	Program współpracy z KSAP	zakończony
2.	Rozwój kompetencji archiwistów zakładowych i zarządców dokumentacji	Program współpracy z KSAP	zakończony
3.	O archiwach na studiach KSAP - wprowadzenie do programu studiów zagadnień z zakresu wiedzy o archiwach	Program współpracy z KSAP	zakończony
4.	Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule PPP	Poprawa i rozwój infrastruktury AP	w trakcie realizacji
5.	Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów Archiwów Państwowych w Polsce	Archiwa dla klimatu	w trakcie realizacji
6.	Projekty wdrożeniowe realizowane we wszystkich Archiwach Państwowych objętych programem WAN	WAN	zakończony
7.	Budowa i wdrożenie systemu do planowania i sprawozdawczości przez sieć Archiwów Państwowych	Zintegrowany System Zarządzania Urzędem	w trakcie realizacji

8.	Opracowanie nowoczesnych założeń i standardów w zakresie gromadzenia dokumentacji	Kanony działalności archiwalnej KonAR	zamknięty
9.	Wypracowanie polityki i standardów działań Archiwów Państwowych względem dziedzictwa dokumentacyjnego niepaństwowego zasobu	Kanony działalności archiwalnej KonAR	zakończony
10.	Wdrożenie EZD RP w sieci Archiwów Państwowych	Zintegrowany System Zarządzania Urzędem	czasowo wstrzymany
11.	Wypracowanie jednolitych standardów organizacji Archiwów Państwowych - optymalizacja sposobu realizacji ważnych funkcji społecznych	Archiwa otwarte	zakończony
12.	Kopernikana w Archiwach Państwowych, wystawa plenerowa z katalogiem oraz lekcjami archiwalnymi i konkursami tematycznymi. W 550. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika	#PopArch popularyzacja w wersji archiwalnej	zakończony
13.	Opracowanie kompleksowej i jednolitej polityki wydawniczej w sieci Archiwów Państwowych. Nowoczesna polityka wydawnicza AP	Wydawanie to wyzwanie	zamknięty
14.	Wdrożenie planu komunikacji wewnętrznej dla sieci Archiwów Państwowych	Skomunikujmy się!	w trakcie realizacji
15.	Rozbudowa systemu pn. Rejestr Skanów, służącego do zarządzania procesem digitalizacji i ewidencji kopii cyfrowych	-	w trakcie realizacji
16.	Opracowanie kompleksowych założeń koniecznych dla utworzenia specjalistycznych centrów kompetencji z zakresu zabezpieczania zasobu	Sieć centrów kompetencji	zakończony bez osiągnięcia produktów końcowych

17.	Edukacyjna gra planszowa „Wielka Wojna”	-	w trakcie realizacji
18.	Opracowanie koncepcji i budowa zintegrowanego systemu informacji archiwalnej, część I. Opracowanie koncepcji zintegrowanego systemu informatycznego integrującego kluczowe procesy realizowane w sieci Archiwów Państwowych	Wspólne standardy IT w sieci Archiwów Państwowych	zakończony
19.	Utworzenie centrum wiedzy o archiwach i dokumentach na ziemiach polskich wraz z centrum kompetencyjnym dla sieci Archiwów Państwowych w obszarze edukacji	Sieć centrów kompetencji	w trakcie realizacji
20.	Konkurs genealogiczny dla uczniów klas 4-7 „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja wielka i mała ojczyzna” - edycja II	Ogólnopolskie konkursy edukacyjne	w trakcie realizacji
21.	Model kompetencji i rozwoju zawodowego pracowników zatrudnionych w sieci Archiwów Państwowych	Coraz bardziej doskonali	w trakcie realizacji
22.	Akademia menadżera	Coraz bardziej doskonali	w trakcie realizacji
23.	Zabezpieczenie dóbr kultury – dziedzictwa archiwalnego	Kanony działalności archiwalnej KonAR	w trakcie realizacji
24.	Prototyp Archiwum.gov.pl	Kanony działalności archiwalnej KonAR	w trakcie realizacji
25.	Organizacja centrów dystrybucji na wypadek ewakuacji	-	w trakcie realizacji

26.	Akademia Zarządzania Bezpieczeństwem	Coraz bardziej doskonali	w trakcie realizacji
27.	Słownik Terminologii Archiwalnej	Kanony działalności archiwalnej KonAR	w trakcie realizacji
28.	Efektywny onboarding – proces wdrażania i adaptacji nowych pracowników sieci Archiwów Państwowych	Coraz bardziej doskonali	w trakcie realizacji
29.	Rozwój centrum kompetencji w zakresie cyfrowego zabezpieczenia zbiorów Archiwów Państwowych w Narodowym Archiwum Cyfrowym – etap I: archiwa centralne i warszawskie	Sieć centrów kompetencji	w trakcie realizacji
30.	Opracowanie koncepcji i budowa zintegrowanego systemu informacji archiwalnej. Część II. Budowa i wdrożenie w Sieci Archiwów Państwowych zintegrowanego systemu informacji archiwalnej	Wspólne standardy IT w sieci Archiwów Państwowych	w trakcie realizacji

Za stworzenie przestrzeni dla projektów strategicznych realizowanych w ramach „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030” Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uhonorował statuetką Lidera Strategicznego Roku 2023 następujących dyrektorów:

- Agatę Bednarczyk, Dyrektora Departamentu Rozwoju Archiwów w NDAP,
- Pawła Dudka, Dyrektora AP w Rzeszowie,
- Beatę Grelewicz, Dyrektora AP w Zielonej Górze,
- Wojciecha Krawczuka, Dyrektora AN w Krakowie,
- Martę Muszyńską, Dyrektora Generalnego NDAP.

Wyróżnienia zostały wręczone podczas narady dyrektorów Archiwów Państwowych 16 listopada 2023 r.

W celu zapewnienia efektywności wdrażania Strategii odbywały się cykliczne spotkania on-line kierowników projektów w ramach biura portfela projektów strategicznych. Ponadto zostały zorganizowane dwa dwudniowe spotkania wyjazdowe o charakterze szkoleniowym. Pierwsze poświęcone było planowaniu projektu w zakresie budżetu, jego kontroli, komunikacji oraz przygotowania rejestru ryzyka. Tematyka drugiego koncentrowała się na zagadnieniach dotyczących zarządzania zespołem projektowym.

Spotkanie szkoleniowe biura portfela projektów strategicznych w Klembowie, 21-22 czerwca 2023 r.

DZIAŁALNOŚĆ SIECI ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH W 2023 R.

DZIAŁALNOŚĆ SIECI ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH W 2023 R.

Rok 2023 był dla Archiwów Państwowych czasem wewnętrznych zmian strukturalnych. We wszystkich jednostkach z dniem 1 stycznia 2023 r. weszły w życie nowe regulaminy organizacyjne, co wiązało się z modyfikacją zakresu działania wcześniej istniejących komórek, z likwidacją części z nich i powstaniem nowych, a także przesunięciami kadrowymi. Wzmocnienia zauważalne są m.in. w obszarze popularyzacji dziedzictwa dokumentacyjnego – w każdym archiwum zostało bowiem wyodrębnione co najmniej stanowisko realizujące zadania w tym zakresie.

W trosce o zwiększenie dostępności zasobu archiwalnego dla osób ze szczególnymi potrzebami 15 archiwów państwowych brało udział w projekcie „Procedury bez barier” w ramach Programu Dostępność Plus 2018-2025. Pracownicy uczestniczyli w szkoleniach z dostępności cyfrowej, wdrażano ułatwienia zarówno o charakterze proceduralnym, jak i w możliwym zakresie niwelujące bariery architektoniczne.

Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego

Państwowy zasób archiwalny

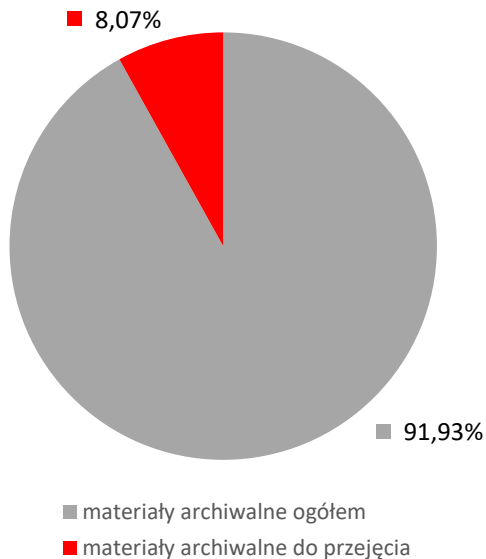
Archiwa Państwowe sprawowały nadzór nad **10 302** jednostkami organizacyjnymi zarówno państwowymi, jak i samorządowymi. W roku sprawozdawczym ustalono pod nadzór łącznie 54 jednostki organizacyjne, a wykreślono 22 podmioty.

Według stanu na koniec roku sprawozdawczego w jednostkach nadzorowanych przez Archiwa Państwowe znajdowało się **733 747,29 m.b.**, **8 082 235 jednostek** oraz **4 508 000,08 GB** materiałów archiwalnych wytworzonych i zgromadzonych w toku ich działalności. Rozmiar materiałów archiwalnych, które zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa powinny zostać przekazane do zasobu Archiwów Państwowych na koniec 2023 r. wynosił 64 441,13 m.b., 307 504 jednostki oraz 579 409,28 GB.

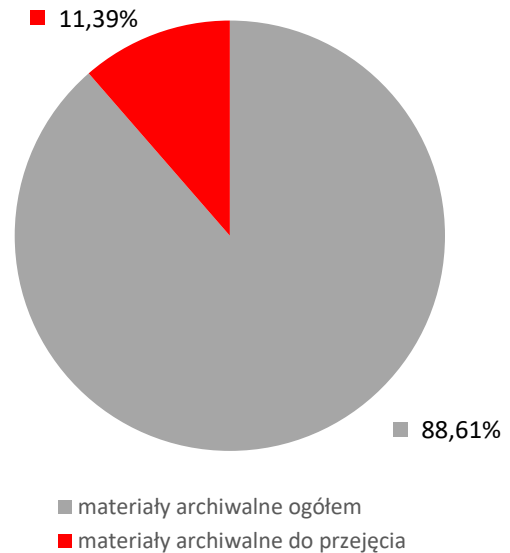
Na wniosek niektórych organów lub jednostek organizacyjnych, przejmujących zadania i kompetencje zlikwidowanych podmiotów, Archiwa Państwowe pozostawiały – na podstawie uzyczeń i porozumień – materiały archiwalne niezbędne do ich działalności. W roku sprawozdawczym z uzyczeń korzystało 114 jednostek. Na podstawie porozumienia materiały archiwalne pozostawiono 13 jednostkom. Z powierzenia korzystało 88 jednostek.

Wykres 6. Materiały archiwalne w jednostkach nadzorowanych ogółem i materiały archiwalne do przejęcia według stanu na koniec 2023 r. w m.b.

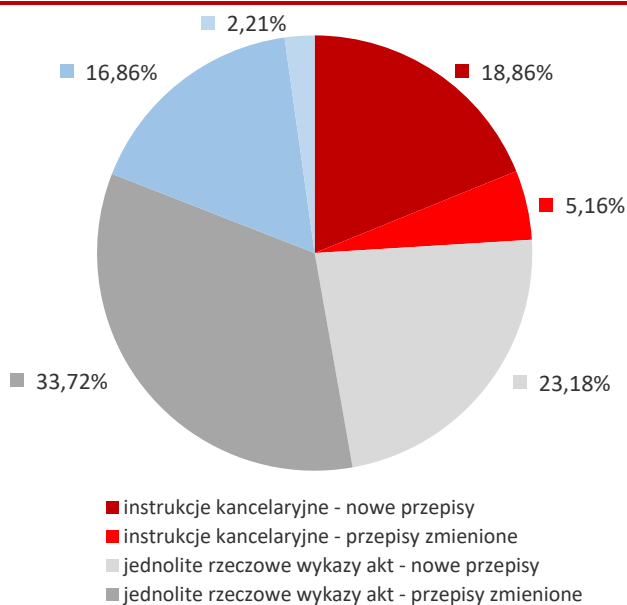

Wykres 7. Materiały archiwalne w jednostkach nadzorowanych ogółem i materiały archiwalne do przejęcia według stanu na koniec 2023 r. w GB

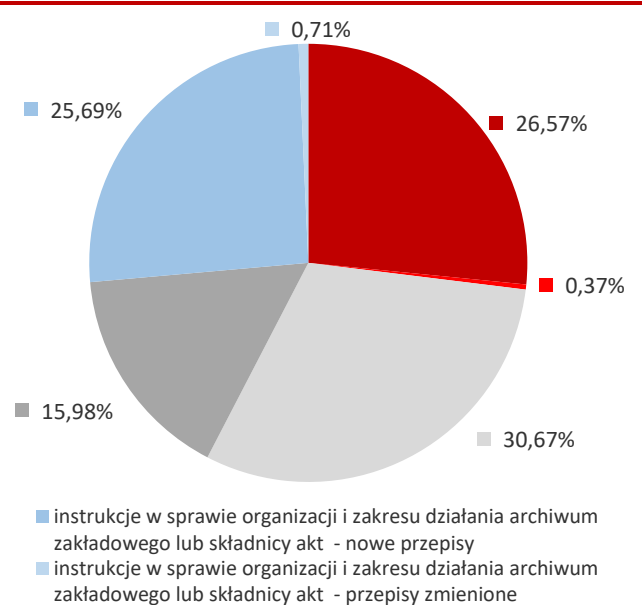

W 2023 r. Archiwa Państwowe uzgodniły **5 443 normatywy** (instrukcje kancelaryjne, jednolite rzeczowe wykazy akt oraz instrukcje w sprawie organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego lub składnicy akt) dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych, zarówno nadzorowanych, jak i nienadzorowanych. Dokonano także **1 395 zmian** ww. przepisów.

Wykres 8. Struktura przepisów uzgodnionych dla jednostek nadzorowanych w 2023 r.

Wykres 9. Struktura przepisów uzgodnionych dla jednostek nienadzorowanych w 2023 r.

Dla jednostek nadzorowanych uzgodniono 179 instrukcji kancelaryjnych, 220 jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz 160 instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego. Ponadto dokonano zmian w 49 instrukcjach kancelaryjnych, 320 jednolitych rzeczowych wykazach akt i 21 instrukcjach w sprawie organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego.

Dla jednostek niebędących pod nadzorem, uzgodniono 1 565 instrukcji kancelaryjnych, 1 806 jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz 1 513 instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania składnicy akt. Dodatkowo dokonano zmian w 22 instrukcjach kancelaryjnych, 941 jednolitych rzeczowych wykazach akt oraz w 42 instrukcjach w sprawie organizacji i zakresu działania składnicy akt.

W 2023 r. Archiwa Państwowe przeprowadziły łącznie **2 262 kontrole** oraz **3 004 ekspertyz archiwalnych**. Dyrektorzy Archiwów Państwowych rozpatrzyli 21 764 wniosków i wydali **19 492 zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej** obejmującej 427 786,83 m.b., 902 953 jednostek oraz 55 558,97 GB.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych przeprowadził kontrole przestrzegania przepisów o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w Polskiej Akademii Nauk oraz jej jednostkach organizacyjnych: PAN Archiwum w Warszawie, Instytucie Historii Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów PAN, Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie, Instytucie Farmakologii PAN. Dokumentacja kontroli dostępna jest w Biuletynie Informacji Publicznej NDAP.

Niepaństwowy zasób archiwalny

Archiwa Państwowe wspierały zarządzanie dokumentacją oraz działalność archiwalną podmiotów, których materiały archiwalne wchodzą w skład ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego.

W 2023 r. w realizacji pozostawało 9 **porozumień o współpracy** z jednostkami ze sfery ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego zawartych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach ubiegłych. Ponadto, na podstawie prowadzonego rozpoznania, Archiwa Państwowe identyfikowały jednostki mające istotne dla regionu znaczenie społeczne, gospodarcze, kulturalne, polityczne lub naukowe, z którymi nawiązywały współpracę. W roku sprawozdawczym współdziałały z **463** podmiotami wytypowanymi jako wytwórcy niepaństwowego zasobu archiwalnego. Jej wymiernym efektem było pozyskanie do zasobu kolejnych materiałów archiwalnych. Istotnym obszarem współpracy było też opiniowanie dokumentacji przeznaczonej do brakowania oraz opiniowanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Łącznie w 2023 r. dyrektorzy Archiwów Państwowych rozpatrzyli 339 wniosków dotyczących wartościowania dokumentacji, wydając **335 opinii** w sprawach dotyczących zniszczenia dokumentacji na łączny rozmiar **8 305,55 m.b.**, **16 708** jednostek i **2,8 GB**. Zaopiniowali także **23 przepisy kancelaryjne i archiwalne** oraz 3 zmiany tego rodzaju przepisów. Ponadto Archiwa Państwowe przeprowadziły **80 ekspertyz archiwalnych**. Udzielały również konsultacji i porad dotyczących postępowania z dokumentacją, jej porządkowania, zabezpieczania, przechowywania, przygotowywania przepisów kancelaryjno-archiwalnych. Organizowane były także wspólne przedsięwzięcia (np. wystawy, odczyty, publikacje).

Archiwa Państwowe prowadziły też współpracę z osobami prywatnymi, obejmującą przede wszystkim udzielanie porad metodycznych związanych z tworzeniem archiwów rodzinnych. Współpracowały również z osobami, które wykazały chęć przekazania swoich zbiorów, co zaowocowało kolejnymi przejęciami ciekawych i często bardzo cennych dokumentów.

Ponadto podjęta została również inicjatywa mająca na celu zapewnienie możliwości systematycznego zabezpieczania dla przyszłych pokoleń witryn internetowych należących do podmiotów wytwarzających materiały archiwalne stanowiące część narodowego zasobu archiwalnego, co pozwoli na poszerzenie spektrum zachowywanych materiałów zarówno w skali lokalnej, jak i krajowej. Działania te były realizowane przez NAC w ramach projektu strategicznego „**Prototyp Archiwum.gov.pl**” i obejmowały przetestowanie narzędzi archiwizujących strony internetowe oraz wybranie z nich optymalnych do realizacji tego zadania.

Gromadzenie i opracowanie zasobu archiwalnego

Zasób Archiwów Państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. obejmował ogółem 103 758 zespołów (zbiorów) archiwalnych, w tym 45 563 912 jednostek archiwalnych, co stanowi łącznie 384 658,53 m.b. oraz 432 476 plików o rozmiarze 44 325 009,25 MB.

Większość zasobu Archiwów Państwowych, aż 99,81%, stanowiły materiały archiwalne w postaci tradycyjnej (45 475 942 j.a.). Materiały archiwalne w postaci elektronicznej stanowiły jedynie 0,19% zasobu (87 970 j.a.).

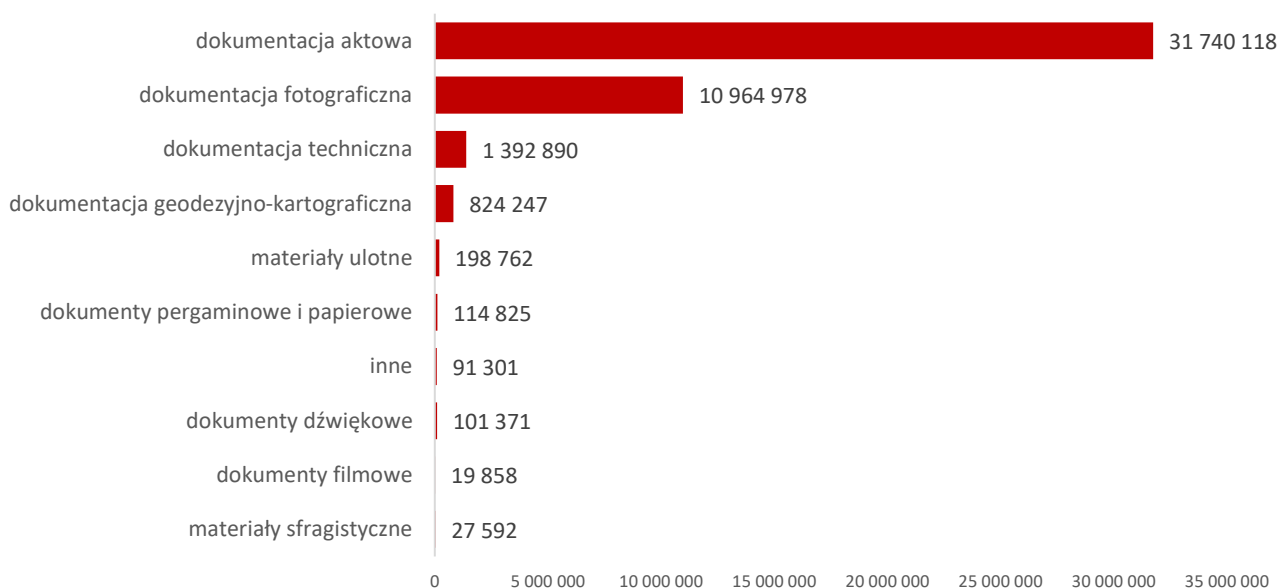
Tabela 7. Zasób archiwalny ogółem według rodzajów materiałów archiwalnych na dzień 31 grudnia 2023 r.

RODZAJ MATERIAŁÓW ARCHIwalNYCH	J.A. OGÓŁEM	MATERIAŁY ARCHIwalNE W POSTACI TRADYCYJNEJ		MATERIAŁY ARCHIwalNE W POSTACI ELEKTRONICZNEJ		
		j.a.	m.b.	j.a.	pliki	MB
dokumentacja aktowa	31 742 621	31 740 118	364 786,76	2 503	233 904	494 594,44
dokumenty pergaminowe i papierowe	114 825	114 825	342,35	-	-	-
dokumentacja techniczna	1 392 891	1 392 890	13 742,36	1	0	242,00
dokumentacja geodezyjno- kartograficzna	824 601	824 247	1 138,41	354	2 050	13 139,00

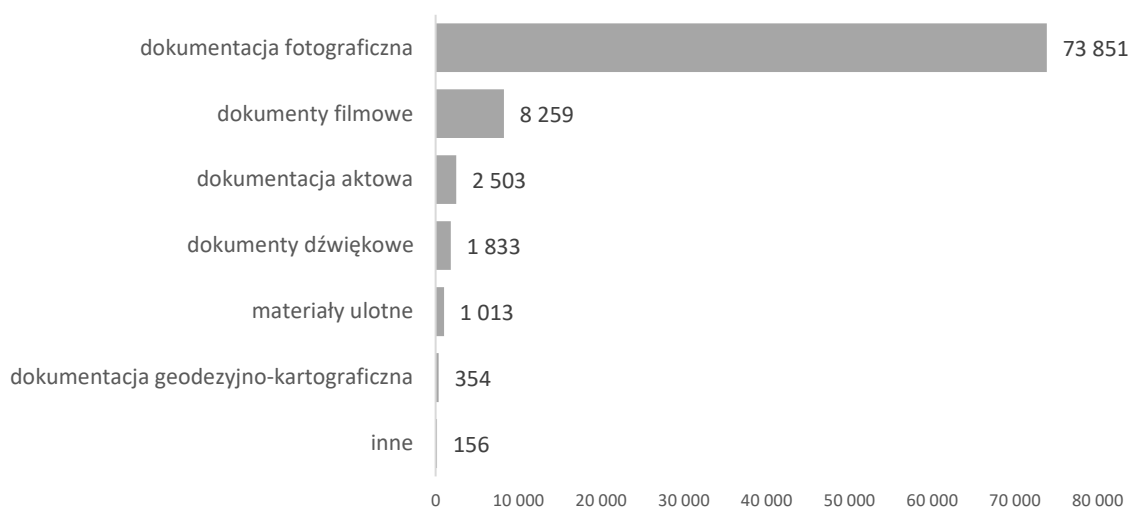
dokumentacja fotograficzna	11 038 829	10 964 978	2 029,29	73 851	168 213	1 375 148,62
dokumenty filmowe	28 117	19 858	551,58	8 259	10 762	42 207 662,97
dokumenty dźwiękowe	103 204	101 371	1 179,45	1 833	2 223	168 163,30
materiały ulotne	199 775	198 762	254,03	1 013	1 466	17 344,50
materiały sfragistyczne	27 592	27 592	7,72	0	0	0,00
inne	91 457	91 301	626,58	156	13 858	48 714,42

Największą liczbę jednostek archiwalnych przechowuje w swoim zasobie NAC, ponad 9,7 mln, gdyż zasób tego Archiwum składa się w znacznej mierze z fotografii. Zasób AAN, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie przekracza 3 mln j.a. Ponad 2 mln j.a. przechowują AN w Krakowie oraz AP we Wrocławiu. Powyżej 1 mln j.a. liczy zasób AP w Bydgoszczy, AP w Gdańsku, AP w Kielcach, AP w Lublinie, AP w Łodzi, AP w Opolu, AP w Poznaniu, AP w Szczecinie oraz AP w Toruniu. Pozostałe Archiwa Państwowe przechowują zasób nieprzekraczający 1 mln j.a.

Wykres 10. Struktura zasobu w postaci tradycyjnej według stanu na 31 grudnia 2023 r. w j.a.

Wykres 11. Struktura zasobu w postaci elektronicznej według stanu na 31 grudnia 2023 r. w j.a.

Największy metraż materiałów archiwalnych w postaci tradycyjnej przechowuje AP w Warszawie, ponad 49 tys. m.b. Następne są AAN, z metrażem ponad 38 tys. m.b., oraz AP we Wrocławiu, z metrażem ponad 30 tys. m.b. Powyżej 20 tys. m.b. materiałów archiwalnych przechowują w swoim zasobie AP w Katowicach oraz AN w Krakowie, a powyżej 10 tys. m.b. Archiwa Państwowe w Bydgoszczy, Gdańsku, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie. Pozostałe Archiwa Państwowe posiadają zasób nieprzekraczający 10 tys. m.b.

Szczególną wartość zgromadzonego zasobu archiwalnego podkreśla fakt wpisywania dokumentów przechowywanych przez Archiwa Państwowe na międzynarodową listę Programu UNESCO „Pamięć Świata” (*Memory of the World*). W roku sprawozdawczym do rejestru najcenniejszych zabytków piśmiennictwa UNESCO dołączył kolejny obiekt z zasobu Archiwów Państwowych. 18 maja 2023 r. Rada Wykonawcza UNESCO w Paryżu wpisała na listę 17 dokumentów dotyczących historii Hanzy. Wśród nich znalazła się **księga cła funtowego z lat 1369-1371 przechowywana w AP w Toruniu**. Zawiera ona 297 adnotacji o pobranym cle funtowym, najpewniej z okresu od lata 1369 r. do początku 1371 r. Umieszczone w porządku chronologicznym wpisy zawierają nazwisko kupca, nazwę, rodzaj i wartość towaru oraz wysokość pobranego cła. Rejestr należy do najwcześniejszych świadectw historii handlu w tej części Europy i jest materiałem o unikalnym znaczeniu. Do czasów współczesnych zachowała się bowiem znikoma ilość źródeł dotyczących operacji handlowych Hanzy na Bałtyku w XIV w. Księga zawiera bogate informacje na temat towarów transportowanych drogą morską i lądową, wartości produktów i wysokości ceł, które są cenne dla badaczy zarówno szeroko rozumianego życia gospodarczego, jak i codziennego. Jest również ważnym materiałem do badań nad „wojną celną” Hanzy z Danią. Rejestr może służyć także jako źródło do badań genealogicznych średniowiecznych rodów kupieckich nie tylko w Prusach, ale i całej Europy.

Księga cła funtowego (AP w Toruniu, Akta miasta Torunia, Katalog. II, sygn. III-65), fot. Rafał Białkowski

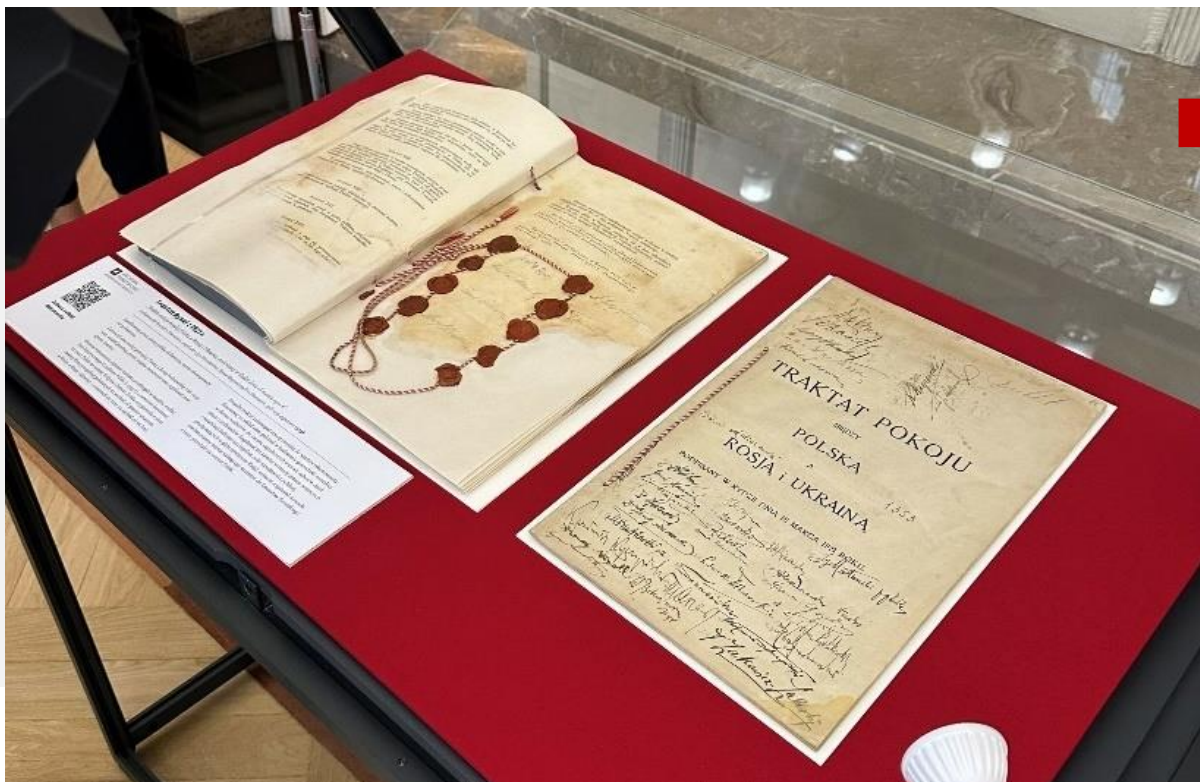
Księga stanowi osiemnasty wpis z Polski (a dziewiąty z zasobu Archiwów Państwowych) w rejestrze najcenniejszych zabytków piśmiennictwa UNESCO. Na liście znajduje się ponad 500 obiektów dziedzictwa dokumentacyjnego o światowym i historycznym znaczeniu z kilkuset państw.

Oryginał księgi cła funtowego z lat 1369-1371 można było zobaczyć na wystawie „Toruń w Hanzie” przygotowanej przez toruńskie Archiwum z okazji Międzynarodowego Dnia Archiwów. Odwiedzający mogli także obejrzeć inne bezcenne materiały archiwalne obrazujące rolę Torunia w Hanzie: listy z gmerkami kupców toruńskich z XIV w., tabliczki woskowe, skargę na kupców toruńskich z 1446 r. wraz z załączonym do niej sfałszowanym futerkiem czy widoki miast hanzeatyckich z XVIII-wiecznej kolekcji Johanna Jacoba Haselaua, toruńskiego pastora.

W porównaniu z rokiem poprzednim zasób Archiwów Państwowych zwiększył się o 1 220 zespołów (zbiorów) archiwalnych, prawie 800 tys. j.a. Materiałów archiwalnych w postaci tradycyjnej przybyło prawie 8 tys. m.b., a rozmiar materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej wzrósł o ponad 284 tys. MB. Oprócz przejęć materiałów archiwalnych pochodzących z państwowego zasobu archiwalnego od jednostek państwowych i samorządowych, Archiwa Państwowe pozyskały również materiały z niepaństwowego zasobu archiwalnego, w tym od osób prywatnych m.in. w ramach projektu Archiwa Rodzinne.

Wybrane nabytki

Do AAN trafiły materiały archiwalne departamentu prawnotraktatowego z archiwum wyodrębnionego MSZ, obejmujące około 700 dokumentów, w tym kończący wojnę polsko-bolszewicką **Traktat ryski** – wpisany na Polską Listę Krajową Programu UNESCO „Pamięć Świata”. Wśród przekazanych akt znajdują się także umowy międzynarodowe o kluczowym znaczeniu dla historii państwa polskiego – m.in. traktaty sojusznicze z Rumunią i Francją z 1921 r. oraz polsko-niemiecka deklaracja o niestosowaniu przemocy z 1934 r.

Traktat ryski z 1921 r., fot. AAN

W roku sprawozdawczym archiwa wzbogaciły się też m.in. o cenne zbiory fotografii, np. AP w Poznaniu przejęło ok. **70 tys. j.a. fotografii wykonanych przez Janusza Chłastę**, fotoreportera gnieźnieńskich czasopism „Przemiany” i „Głos Załogi” z lat 1965-2013, ukazujących ludzi i wydarzenia, jakie miały miejsce na przestrzeni 48 lat nie tylko w Gnieźnie, ale również na terenie powiatów gnieźnieńskiego, średzkiego, wągrowieckiego i wrzesińskiego. AP w Szczecinie pozyskało **spuściznę fotograficzną Marka Bicyzka**, obejmującą ponad 150 tys. klatek negatywów z lat 1992-2003, dotyczącą przede wszystkim życia sportowego oraz kulturalnego Szczecina i regionu.

Na koniec 2023 r. zasób całkowicie zewidencjonowany, obejmował 103 471 zespołów (zbiorów), posiadających pomoce ewidencyjne do każdej j.a., co stanowiło 99,72% łącznej liczby przechowywanych zespołów (zbiorów). Na zasób ten składa się 37 854 781 jednostek archiwalnych (83,08% ogółu). Rozmiar zewidencjonowanej części zasobu w postaci tradycyjnej wyniósł 37 766 846 j.a., 379 906,60 m.b., a w postaci elektronicznej 87 935 j.a., 364 676 plików i 44 212 400,53 MB.

W roku sprawozdawczym zewidencjonowano 326 zespołów archiwalnych. Łącznie pracami z tego zakresu objęto 250 179 j.a. Ewidencjonowanie objęło w większości materiały archiwalne w postaci tradycyjnej – 248 873 j.a. o rozmiarze 862,02 m.b. Zewidencjonowano także 1 306 j.a. w postaci elektronicznej o rozmiarze 6 197,05 MB.

Kontynuowane były również działania mające na celu zwiększenie dostępności ewidencji zasobu archiwalnego on-line. Łączna liczba opisów materiałów archiwalnych na poziomie jednostki archiwalnej, które prezentowane były w serwisie SwA, na koniec roku sprawozdawczego wyniosła 15 577 997.

W 2023 r. opracowanie zasobu archiwalnego było prowadzone w większości Archiwów Państwowych. Zatwierdzonych zostało **299 nowych inwentarzy** zespołów (zbiorów) archiwalnych. Łącznie opracowano 94 441 j.a. – 94 431 j.a. w postaci tradycyjnej o rozmiarze 969,31 m.b. oraz 10 j.a. w postaci elektronicznej o rozmiarze 152,39 MB. Do zespołów archiwalnych, których opracowanie zakończono w 2023 r., należały m.in.:

- 1/422/0 Urząd Lekarski Guberni Warszawskiej (AGAD), 502 j.a., 7,5 m.b.
- 3/19/0 Zbiór fotografii dotyczących obchodów kościelnych Tysiąclecia Chrztu Polski (NAC), 25 j.a., 0,4 m.b.
- 68/313/0 Przedsiębiorstwo Produkcji Mechanizacji Zwierzęcej „Meprozet” w Pyrzycach (AP w Szczecinie), 194 j.a., 2,7 m.b.
- 72/1144/0 Czasowy Zarząd Budowy w Warszawie Odnogi Łączącej Kolej Petersburską z Koleją Warszawsko-Wiedeńską (AP w Warszawie), 60 j.a., 0,49 m.b.
- 84/480/0 Koncern Kruppa Spółka Akcyjna w Essen. Kopalnia i huta niklu w Szklarach koło Ząbkowic Śląskich (AP we Wrocławiu), 309 j.a., 1,69 m.b.

Na koniec roku sprawozdawczego w toku opracowania pozostawało 131 zespołów (zbiorów) archiwalnych, nad którymi prace będą kontynuowane w 2024 r.

Prowadzone były również działania mające na celu rozwijanie informacji archiwalnej przede wszystkim poprzez sporządzanie indeksów osobowych, geograficznych i rzeczowych. Łącznie sporządzono 586 997 haseł indeksowych.

Udostępnianie zasobu archiwalnego

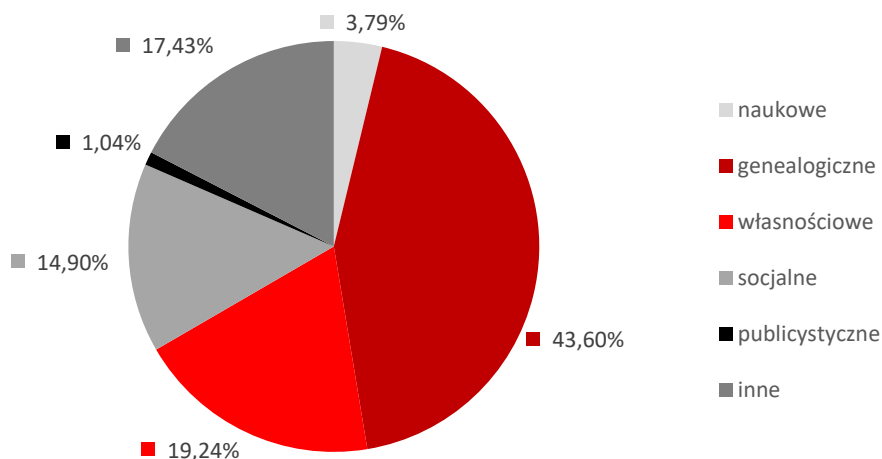
W 2023 r. czytelnie i pracownie Archiwów Państwowych odwiedziło **19 495 użytkowników**, składając w nich **48 328 wizyt** i korzystając z **474 307 j.a.**

Archiwa Państwowe w roku sprawozdawczym zrealizowały **83 427 kwerend**, czyli przeprowadziły na zlecenie zainteresowanych osób i instytucji poszukiwania dokumentów lub informacji. Zleciodawcami 64 343 kwerend były osoby prywatne, a 19 084 – instytucje. Przeprowadzono 36 372 kwerendy do celów genealogicznych, 16 052 do celów własnościowych,

12 428 do celów socjalnych, 3 158 do celów naukowych, 871 do celów publicystycznych oraz 14 540 innych.

Wykres 12. Struktura tematyczna kwerend w 2023 r.

Archiwa Państwowe udostępniały swój zasób także on-line, przede wszystkim w SwA (szukajwarchiwach.gov.pl). Według stanu na koniec roku sprawozdawczego w serwisie było dostępnych 60 998 863 skanów materiałów archiwalnych z zasobu Archiwów Państwowych oraz 1 629 900 skanów archiwaliów przechowywanych przez inne instytucje. W ciągu roku serwis zarejestrował 1 512 964 unikalnych użytkowników oraz 52 927 080 odsłon.

Ponadto cyfrowe kopie materiałów archiwalnych z zasobu Archiwów Państwowych prezentowane są w innych jeszcze serwisach internetowych. Wyróżnia się pod tym względem wspólny projekt archiwów w Bydgoszczy i w Toruniu „Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego”. W portalu genealogiawarchiwach.pl zamieszczono 3 774 729 skanów akt metrykalnych i ewidencji ludności. W 2023 r. portal zarejestrował 267 181 unikatowych użytkowników i ponad 28 262 917 odsłon.

Zabezpieczanie zasobu archiwalnego

Archiwa Państwowe kontynuowały działania mające na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa zgromadzonego zasobu archiwalnego oraz przygotowanie na wypadek wystąpienia różnorodnych zagrożeń. W tym celu podejmowały działania projektowe, do których zalicza się „Akademia Zarządzania Bezpieczeństwem” – inicjatywa szkoleniowa mająca na celu zwiększenie kompetencji pracowników sieci Archiwów Państwowych w obszarze

zarządzania bezpieczeństwem (szerzej opisana w części „Kadry”) oraz **„Zabezpieczenie dóbr kultury – dziedzictwa archiwalnego”** – inicjatywa mająca na celu przygotowanie procedur postępowania na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych i wojny.

Do najistotniejszych działań w tym obszarze należał projekt strategiczny **„Organizacja centrów dystrybucji na wypadek ewakuacji”**, realizowany przez AP w Rzeszowie we współpracy z NDAP, AP w Przemyślu, AP w Białymstoku oraz AP w Lublinie, którego celem jest usprawnienie funkcjonowania sieci Archiwów Państwowych w sytuacjach kryzysowych poprzez organizację centrów dystrybucji, które stanowiąc będą regionalne magazyny utrzymujące i przechowujące zapasy niezbędnych środków materiałowych, koniecznych dla sprawnego przeprowadzenia działań zabezpieczających w momencie wystąpienia sytuacji kryzysowych. W roku sprawozdawczym zostały zorganizowane szkolenia dla personelu zaangażowanego w funkcjonowanie centrum (logistyka, zarządzanie kryzysowe), przygotowano niezbędne dokumenty formalne określające ramy działalności i cele istnienia centrów, przeprowadzona została analiza potrzeb w zakresie administracyjnym oraz wyposażenia w materiały i środki do ewakuacji, określono zasady wydawania, przyjmowania materiałów i środków oraz uzupełniania zasobów centrum.

Podobnie jak w latach ubiegłych Archiwa Państwowe prowadziły systematyczne działania związane z konserwacją i profilaktyką konserwatorską materiałów archiwalnych oraz ich zabezpieczaniem poprzez digitalizację.

Działalność konserwatorska

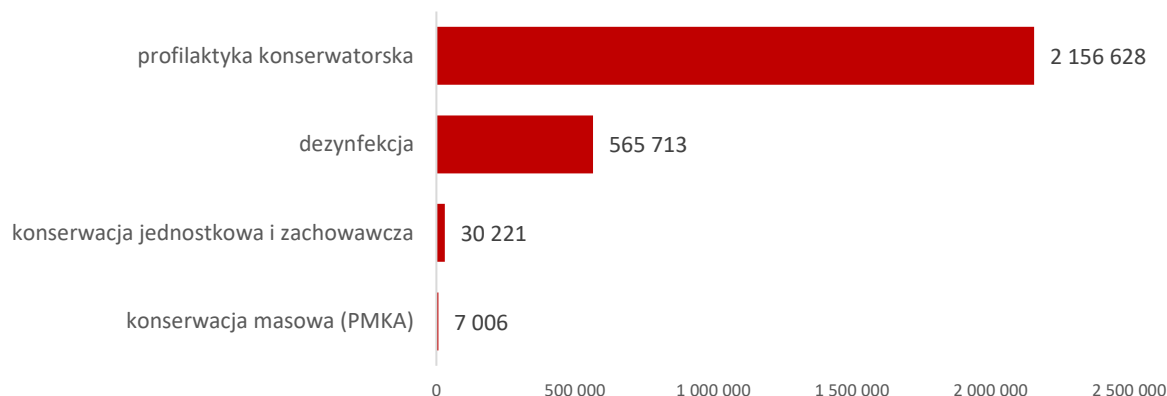
W 2023 r. w Archiwach Państwowych działały 4 pracownice konserwacji masowej prowadzące odkwaszanie papieru. Konserwację jednostkową i zachowawczą materiałów archiwalnych realizowała sieć pracowni konserwatorskich pod nadzorem merytorycznym Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów działającego w strukturze AGAD. Ponadto w sieci Archiwów Państwowych funkcjonowały pracownice zabezpieczania archiwaliów o charakterze introligatorsko-renowatorskim.

W minionym roku konserwacji jednostkowej i zachowawczej poddanych zostało łącznie ponad 30 tys. j.a. Działania w tym zakresie prowadziło 29 Archiwów Państwowych. W ramach konserwacji jednostkowej i zachowawczej archiwa prowadziły także prace związane z przygotowaniem materiałów archiwalnych do procesu digitalizacji zabezpieczającej, reprografii oraz do celów wystawienniczych.

Masowemu odkwaszaniu, głównie w pracowniach konserwacji masowej, poddano 7 tys. j.a. Ponadto zdezynfekowano ponad 565 tys. j.a.

Zabiegami z zakresu profilaktyki konserwatorskiej objęto łącznie ponad 2,1 mln j.a., w tym odkurzeniu ponad 978 tys. j.a., opakowaniu i przepakowaniu w specjalistyczne opakowania ochronne ponad 593 tys. j.a. oraz przeglądowi stanu zachowania ponad 584 tys. j.a.

Wykres 13. Liczba jednostek archiwalnych poddanych zabiegom konserwatorskim i profilaktycznym w 2023 r.

Prace w zakresie technicznego zabezpieczania materiałów archiwalnych, w tym badanie stanu zasobu, jego dezynfekcja, pakowanie i odkurzanie, były priorytetem w archiwach, które przemieszczały archiwalia do nowych magazynów, a także w archiwach, w których – w związku z planowaną termomodernizacją budynków – konieczne będzie zabezpieczenie zasobu na czas tych prac.

W roku sprawozdawczym koncentrowano się także na przeciwdziałaniu zagrożeniom biologicznym. Jedną z form prewencyjnego zabezpieczania zasobu stanowił monitoring obecności owadów. Aby zwiększyć poziom ochrony zasobu przed tego rodzaju zagrożeniami, archiwa wdrażały system IPM (Integrated Pest Management).

Kontynuowana była współpraca między archiwami zatrudniającymi konserwatorów dyplomowanych, a archiwami pozostającymi pod ich opieką. Obejmowała ona m.in. wizyty studyjne i robocze, szkolenia, udzielanie porad w zakresie prowadzenia bieżących prac konserwatorskich (stosowanych metod i materiałów konserwatorskich), profilaktyki konserwatorskiej oraz wprowadzanego systemu zarządzania szkodnikami (IPM).

W 10 Archiwach Państwowych prowadzono badania skażeń biologicznych. Łącznie przebadano 1 498 próbek:

- badania skażeń biologicznych zasobu – 362 próbki,
- badania stężenia bioaerozolu w powietrzu – 584 próbki,
- kontrola skuteczności procesu dezynfekcji – 552 próbki.

Archiwa Państwowe podejmowały też działania edukacyjne związane z ochroną zasobu archiwalnego oraz popularyzujące zagadnienia dotyczące zabezpieczania dziedzictwa dokumentacyjnego, obejmujące następujące inicjatywy:

- **Międzynarodowe Forum „Bezpieczne zbiory – bezpieczne dziedzictwo. Muzea, biblioteki, archiwa w obliczu zagrożeń”** – wydarzenie zorganizowane w dniach 26-28 września 2023 r. w Krakowie przez MKiDN, Archiwa Państwowe oraz Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej, obejmujące międzynarodową sesję dotyczącą ochrony zbiorów muzealnych, bibliotecznych i archiwalnych w warunkach wojennych z udziałem zaproszonych gości z Ukrainy oraz dwie części warsztatowe. Drugiego dnia forum

przygotowano zajęcia w Muzeum Narodowym, Bibliotece Jagiellońskiej oraz w AN w Krakowie, a także konferencję naukową w Szkole Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, natomiast trzeciego dnia odbyły się warsztaty dotyczące zasad przygotowania i przeprowadzenia ewakuacji zbiorów z instytucji kultury realizowane przez Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie oraz Komendę Miejską Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie;

Międzynarodowe Forum „Bezpieczne zbiory – bezpieczne dziedzictwo. Muzea, biblioteki, archiwa w obliczu zagrożeń”, fot. Michał Gmitruk

- **„Bezpieczeństwo zbiorów. Wyzwania i rozwiązania w obszarze fizycznego, cyfrowego i prawnego zabezpieczenia kolekcji publicznych”** – konferencja współorganizowana przez AN w Krakowie wraz z Polskim Stowarzyszeniem Inwentaryzatorów Muzealnych oraz Muzeum Fotografii w Krakowie. Wydarzenie, które odbyło się w dniach 15-16 maja 2023 r. było platformą wymiany wiedzy eksperckiej pomiędzy pracownikami muzeów, inwentaryzatorami, archiwistami i ekspertami z poszczególnych dziedzin. Poruszana problematyka dotyczyła aktualnych zagrożeń i wyzwań związanych z opieką nad dobrami kultury, prewencji konserwatorskiej, procedur zabezpieczania zbiorów na wystawach, w tym ich fizycznego i prawnego zabezpieczenia podczas użyczeń i transportu. Tematyka spotkania oscylowała także wokół zagadnień ochrony dziedzictwa w jego najbardziej aktualnym wymiarze – kwestii ewakuacji i digitalizacji zbiorów w razie konfliktu zbrojnego;
- **warsztaty dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego**, ze szczególnym uwzględnieniem archiwaliów, współorganizowane przez AP w Białymstoku oraz Departament Ceł Ministerstwa Finansów, Izbę Administracji Skarbowej w Białymstoku, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Białymstoku, Muzeum Podlaskie w Białymstoku

oraz Książnicę Podlaską – w wydarzeniu, które odbyło się w dniach 28-30 listopada 2023 r. w Białymstoku wzięli udział przedstawiciele Straży Granicznej, Policji, koordynatorzy do spraw dóbr kultury z izb administracji skarbowej oraz przedstawiciele Departamentu Cei Ministerstwa Finansów. Podczas szkolenia w AP w Białymstoku uczestnicy zostali zapoznani z podstawami prawnymi wywozu materiałów archiwalnych poza granice kraju oraz kompetencjami ustawowymi Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i ich praktycznym zastosowaniem w zakresie przeciwdziałania wywozowi za granicę materiałów archiwalnych stanowiących narodowy zasób archiwalny;

- **„Prawne zabezpieczenie materiałów archiwalnych i ich wywóz za granicę RP”** – zajęcia dla funkcjonariuszy Straży Granicznej z całego kraju, które odbyły się w AP w Koszalinie w ramach kursów doskonalących z zakresu identyfikacji i przeciwdziałania nielegalnemu wywozowi przez granicę zabytków i dóbr kultury organizowanych przez Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie. Spotkanie poprowadzili pracownicy Archiwum, którzy nie tylko podzielili się swoją wiedzą z zakresu ochrony dóbr kultury, ale również opowiedzieli o funkcjonowaniu AP w Koszalinie oraz całej sieci archiwalnej;
- **„Jak złapać owada? Szkolenie z zakresu monitoringu aktywności owadów”** – spotkanie zorganizowane przez NDAP w dniu 3 marca 2023 r., poświęcone omówieniu ogólnych zasad systemu zabezpieczania zasobu, organizacji monitoringu aktywności owadów oraz dobrym praktykom w tym zakresie. Wzięło w nim udział ponad 300 osób;
- **„Co niszczy akta”** – wystawa przygotowana przez AP w Rzeszowie w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Archiwów, umożliwiająca przyjrzenie się obiektom zniszczonym przez mikroorganizmy, owady i wodę. Na ekspozycji można było również zobaczyć spektakularne efekty prac konserwatorów, którzy zabezpieczyli bądź zrekonstruowali uszkodzone archiwalia.

Wystawa „Co niszczy akta”, fot. AP w Rzeszowie

Dnia 15 lutego 2023 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych zawarł **porozumienie o współpracy z Narodowym Instytutem Konserwacji Zabytków**, przewidujące m.in. wzajemne wsparcie działań w obszarze rozwojowym, badawczym, edukacyjnym i popularyzatorskim oraz realizowanie wspólnych projektów dotyczących konserwacji, restauracji i rewitalizacji zabytków, a także promowanie dorobku konserwatorów polskich i z Polską związanych oraz wykorzystania zasobu archiwalnego przy realizacjach konserwatorskich.

Ponadto Archiwa Państwowe były partnerem **I Kongresu Bezpieczeństwa Dziedzictwa „Nowoczesne technologie w służbie ochrony dóbr kultury”** zorganizowanego przez Instytut Bezpieczeństwa Dziedzictwa, Akademię Marynarki Wojennej i Miasto Gdynia w dniach 31 maja – 2 czerwca 2023 r. Celem wydarzenia była prezentacja możliwości, jakie dają najnowsze rozwiązania techniczne i technologiczne w zabezpieczaniu obiektów materialnego dziedzictwa kultury. Wobec wydarzeń w Ukrainie, część wystąpień została poświęcona doświadczeniom naszych wschodnich sąsiadów w zakresie skuteczności tradycyjnych zabezpieczeń obiektów zabytkowych i zbiorów, stosowania nowych technologii i weryfikacji założeń planów ochrony na wypadek zaistnienia konfliktu zbrojnego.

AGAD brało udział w projekcie **„Analiza spektralna zabytkowych atramentów z wykorzystaniem uczenia maszynowego: ALiNA”** realizowanym przez Centrum Nauk Biologiczno-Chemicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Projekt poświęcony jest próbie zastosowania sztucznej inteligencji do opracowania algorytmów przeliczania wyników dla badań zabytkowych rękopisów przeprowadzonych zaawansowanymi metodami spektralnymi. Celem jest zbadanie możliwości rozróżnienia atramentów na podstawie ich składu pierwiastkowego zakodowanego w specjalnych papierkach wskaźnikowych. W roku sprawozdawczym zakończono etap badań testowych, wykonanych w laboratorium i połączony z uczeniem sztucznej inteligencji.

Wykonywanie kopii zabezpieczających

W 2023 r., podobnie jak w latach ubiegłych, Archiwa Państwowe prowadziły digitalizację zabezpieczającą materiałów archiwalnych ze swojego zasobu w pracowniach własnych, a także na podstawie umów i porozumień oraz w ramach usługi zewnętrznej. Digitalizowane były m.in. akta stanu cywilnego, akta miast i gmin, akta urzędów różnego szczebla, księgi grodzkie i ziemskie, akta sądowe, akta notariuszy, archiwa rodzin i spuścizny, akta cechów, akta związków i stowarzyszeń, dokumentacja zakładów przemysłowych, fotografie.

Łącznie w roku sprawozdawczym Archiwa Państwowe zdigitalizowały ponad 170 tys. j.a., pozyskując:

- 6,2 mln kopii cyfrowych z materiałów statycznych,
- ponad 36 tys. minut kopii materiałów audiowizualnych,
- ponad 1,8 mln kopii cyfrowych wykonanych z mikrofilmów.

Mimo podejmowanych wysiłków i wielotorowego prowadzenia digitalizacji, jej skala wciąż pozostaje niezadowalająca. Na dzień 31 grudnia 2023 r. Archiwa Państwowe mają zdigitalizowane jedynie 2,46% całości przechowywanego zasobu, a roczna skala digitalizacji to jedynie 17% j.a., o które w ciągu roku zwiększył się ich zasób.

Tabela 8. Digitalizacja zabezpieczająca w 2023 r.

DIGITALIZACJA	LICZBA J.A. PODDANYCH DIGITALIZACJI	LICZBA WYKONANYCH I/LUB POZYSKANYCH KOPII CYFROWYCH		
		Z MATERIAŁÓW STATYCZNYCH	Z MATERIAŁÓW AUDIOWIZUALNYCH [W MINUTACH]	Z MIKROFILMÓW
w pracowni digitalizacji archiwum	142 733	3 557 809	19 138	1 890 072
na podstawie umów i porozumień	17 070	1 432 023	0	0
w ramach usługi zewnętrznej	10 943	1 254 559	17 401	0

31 Archiwów Państwowych prowadziło digitalizację w pracowniach własnych. Na podstawie umów i porozumień digitalizowało zasób 10 Archiwów Państwowych: AGAD, AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach, AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Poznaniu, AP w Rzeszowie, AP w Toruniu, AP w Warszawie oraz AP we Wrocławiu. Natomiast w ramach usługi zewnętrznej zabezpieczające kopie cyfrowe pozyskało 15 Archiwów Państwowych: AGAD, NAC, AP w Częstochowie, AP w Kaliszu, AP w Kielcach, AN w Krakowie, AP w Lesznie, AP w Lublinie, AP w Łodzi, AP w Opolu, AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Płocku, AP w Poznaniu, AP w Siedlcach oraz AP w Toruniu.

Podjęte zostały także nowe inicjatywy związane z koniecznością zwiększenia bezpieczeństwa zgromadzonych kopii cyfrowych oraz usprawnienia zarządzania nimi. Działania te realizowane były w ramach projektów strategicznych:

- **„Rozbudowa i wdrożenie w sieci archiwów państwowych systemu pn. Rejestr Skanów, służącego do zarządzania procesem digitalizacji i ewidencji kopii cyfrowych”** – celem projektu jest wytworzenie, a następnie wdrożenie w sieci Archiwów Państwowych, jednolitego narzędzia informatycznego służącego do wspomaganie zarządzania procesem digitalizacji oraz ewidencjonowania kopii cyfrowych materiałów archiwalnych. Zostanie ono przygotowane na bazie wykorzystywanego w AP we Wrocławiu systemu informatycznego pod nazwą „Rejestr Skanów”, poprzez jego modernizację i rozbudowę. W roku sprawozdawczym sfinalizowano przygotowanie specyfikacji systemu, wyłoniono wykonawcę prac informatycznych i rozpoczęto prace programistyczne nad wersją Beta oraz komunikacją z systemem ZoSIA;
- **„Rozwój centrum kompetencji w zakresie cyfrowego zabezpieczania zbiorów Archiwów Państwowych w NAC – etap I: archiwa centralne i warszawskie”** – celem projektu realizowanego przez NAC we współpracy z NDAP, AAN, AGAD oraz AP w Warszawie, jest podniesienie poziomu bezpieczeństwa zgromadzonych kopii cyfrowych, zwiększenie przestrzeni przechowywania danych, zmodernizowanie Centralnego Repozytorium

Cyfrowego Archiwów Państwowych i Zapasowego Repozytorium Cyfrowego Archiwów Państwowych, a także umożliwienie zabezpieczania i udostępniania w jednolitym standardzie nagrań i filmów z zasobu Archiwów Państwowych (zapewnienie technicznej możliwości prezentacji cyfrowych kopii materiałów audiowizualnych w portalu SwA), co przyczyni się do zwiększenia dostępności zdigitalizowanej części zasobu. W roku sprawozdawczym została opracowana koncepcja infrastruktury informatycznej na potrzeby realizacji projektu (zapotrzebowanie na infrastrukturę informatyczną i sprzęt do digitalizacji), powołane zespoły zadaniowe, w tym do digitalizacji materiałów archiwalnych i rozwiązań IT, odbyły się także spotkania z przedstawicielami producentów rozwiązań, mające na celu pozyskanie informacji dotyczących dostępnych technologii.

Popularyzacja dziedzictwa dokumentacyjnego

Archiwa Państwowe w roku sprawozdawczym prowadziły szereg działań mających na celu upowszechnianie wiedzy o materiałach archiwalnych, przybierających najczęściej formy:

- wystaw archiwalnych (tradycyjnych i wirtualnych galerii),
- lekcji i warsztatów archiwalnych,
- pokazów i wycieczek archiwalnych,
- prelekcji i wykładów,
- publikacji przybliżających i promujących zasób archiwalny.

Inicjatywy te podejmowane były samodzielnie, a także we współpracy z instytucjami nauki i kultury, stowarzyszeniami oraz mediami.

Zaangażowanie Archiwów Państwowych na tym polu zostało zauważone i docenione. AN w Krakowie zostało laureatem **dyplomu honorowego Fundacji Nagrody im. Józefa Dietla w kategorii „Instytucja”**. Celem wyróżnienia, przyznawanego od 2008 r., jest uhonorowanie osób fizycznych i instytucji działających na rzecz dobra wspólnego miasta Krakowa oraz Małopolski, a także osób wyróżniających się postawami patriotycznymi i obywatelskimi.

AP w Kielcach otrzymało nominację do nagrody **„Przeszłość/Przyszłość” w kategorii „Strażnicy Ksiąg”** w III edycji konkursu organizowanego przez Fundację im. Janusza Kurtyki, mającego na celu wyróżnienie najlepszych inicjatyw związanych z promocją i upamiętnianiem polskiej historii.

AP w Toruniu zostało uhonorowane trzema medalami: okazjonalnym medalem Towarzystwa Miłośników Torunia z okazji jubileuszu 100-lecia Towarzystwa, medalem z okazji 100-lecia Książnicy Kopernikańskiej oraz Medalem Okolicznościowym w dowód uznania i wdzięczności za wkład w pielęgnowanie dziedzictwa kopernikańskiego (w 550 rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika).

Wybrane projekty popularyzatorskie Archiwów Państwowych realizowane w 2023 r.

Wśród ogólnopolskich projektów popularyzacyjnych wymienić należy drugą edycję konkursu genealogicznego pn. „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna”, skierowanego do uczniów klas IV-VII szkół podstawowych. Zadanie konkursowe polegało na stworzeniu drzewa genealogicznego swojej rodziny. Uczniowie w poszukiwaniu materiałów sięgali do rodzinnych zbiorów oraz korzystali

z dokumentów przechowywanych w Archiwach Państwowych. Spośród blisko 250 nadesłanych prac komisje wojewódzkie wyłoniły 44 finalistów w etapie regionalnym. Spośród nich Kapituła Konkursu, złożona z przedstawicieli Archiwów Państwowych oraz Ministerstwa Edukacji i Nauki, wyłoniła 3 laureatów, 12 wyróżnionych oraz 1 nagrodę specjalną za pracę z użyciem sztucznej inteligencji. Uroczysta gala finałowa odbyła się 15 września 2023 r. w Muzeum Miasta Łodzi. Konkurs został zrealizowany pod opieką organizacyjną AP w Łodzi w ramach „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”.

Gala finałowa 2 edycji konkursu genealogicznego „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna”. Organizatorzy i laureaci, fot. Michał Gmitruk

Inicjatywą o zasięgu ogólnopolskim był też projekt „Kopernikana w Archiwach Państwowych, wystawa plenerowa z katalogiem oraz lekcjami archiwalnymi i konkursami tematycznymi. W 550. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika”, przeprowadzony przez AP w Toruniu we współpracy z innymi jednostkami sieci. Uroczyste otwarcie ekspozycji, prezentującej materiały archiwalne z zasobu Archiwów Państwowych związane z wybitnym astronomem, odbyło się w Toruniu 18 lutego 2023 r. Dodatkową atrakcją tego dnia był pokaz oryginalnych źródeł dotyczących Mikołaja Kopernika – ksiąg, listów, rycin i fotografii przechowywanych w toruńskim Archiwum oraz konkurs „Wstrzymaj oddech i rusz głową”.

Otwarcie wystawy plenerowej "Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych" w Toruniu, fot. T. Dorawa

W ciągu roku wystawę można było zobaczyć w kilkunastu miastach Polski: Toruniu, Malborku, Gdańsku, Olsztynie, Suwałkach, Mławie, Warszawie, Otwocku, Grodzisku Mazowieckim, Łodzi, Lublinie, Zamościu, Krakowie, Wrocławiu, Gorzowie Wielkopolskim i Poznaniu. Projekt został zrealizowany w ramach „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”.

Wystawa „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata.
Kopernikana w Archiwach Państwowych”

Na Targu Węglowym przy Bramie Wyżynnej w Gdańsku,
fot. AP w Gdańsku

Na Placu Jana Pawła II przed Urzędem Miasta w Olsztynie,
fot. Piotr Kosiński/AP w Olsztynie

Na Placu Marii Konopnickiej w Suwałkach,
fot. Łukasz Wnukowski/AP w Suwałkach

Przed Pałacem Staszica w Warszawie,
fot. AP w Warszawie

Na Placu przy Mediatece w Grodzisku Mazowieckim,
fot. AP w Warszawie

Na placu Teatralnym, przed Centrum Spotkania Kultur w Lublinie,
fot. AP w Lublinie

Na rynku Manufaktury w Łodzi,
fot. Agata Cuper/AP w Łodzi

Na Rynku Wielkim w Zamościu,
fot. AP w Zamościu

Kontynuowane były też działania związane z cieszącym się dużym zainteresowaniem społecznym programem **Archiwa Rodzinne Niepodległej**. Archiwa Państwowe prowadziły konsultacje i instruktaże, udzielały porad.

W roku sprawozdawczym zainaugurowana została trzecia edycja tego programu pod nazwą „**Archiwa Rodzinne Sprawiedliwych**”. Inicjatywą tematycznie związaną z tym programem był ogłoszony 13 września 2023 r. konkurs dla młodzieży „**Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje...**”, wpisujący się w uroczystości państwowe związane z beatyfikacją Józefa i Wiktorii Ulmów oraz ich dzieci. Przedsięwzięcie, przygotowane we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki, zostało skierowane do uczniów klas IV-VIII szkół podstawowych i uczniów szkół ponadpodstawowych. Zadanie uczestników polegało na przygotowaniu tekstu z elementami pracy badawczej na temat historii rodziny Ulmów lub własnej rodziny pomagającej Żydom w czasie II wojny światowej, opracowanego na podstawie m.in. rozmów (wywiadów) z rodziną, kwerendy w archiwum rodzinnym oraz w Archiwach Państwowych. Konkurs miał na celu nie tylko przybliżenie postawy rodziny Ulmów, ale także zainteresowanie młodych ludzi zdobywaniem wiedzy o trudnej rzeczywistości okupacyjnej w Polsce i polskiej pomocy Żydom w czasie II wojny światowej. Prace nadsyłane były do końca roku sprawozdawczego.

KONKURS

„NIKT NIE MA WIĘKSZEJ MIŁOŚCI OD TEJ, GDY KTOŚ ŻYCIE SWOJE ODDAJE...”

dla uczniów klas IV-VIII szkół podstawowych i uczniów szkół ponadpodstawowych

Opisz historię rodziny Ulmów lub własnej rodziny pomagającej Żydom w czasie II wojny światowej

atrakcyjne nagrody
termin składania prac: 31.12.2023 r.

Działalność edukacyjna i informacyjna

Jedną z podstawowych form działalności edukacyjnej i informacyjnej Archiwów Państwowych były wystawy tradycyjne oraz prezentacje on-line. Łącznie w 2023 r. Archiwa Państwowe zorganizowały lub współorganizowały **300 tradycyjnych wystaw** oraz przygotowały w oparciu o przechowywane materiały archiwalne **781 wirtualnych galerii**.

Aktywność popularyzatorska, a w szczególności wystawiennicza, sieci archiwalnej koncentrowała się wokół ważnych wydarzeń rocznicowych, w tym przede wszystkim:

- **160. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego** – w styczniu 2023 r. i kolejnych miesiącach Archiwa Państwowe zorganizowały liczne wydarzenia upamiętniające ten zryw niepodległościowy, w tym wystawy tradycyjne i on-line, prelekcje i wykłady, lekcje

archiwalne i warsztaty, konkursy, grę miejską, dyskusję historyczną. W ramach kolekcji materiałów archiwalnych w serwisie SwA przypomniaty sylwetki powstańców.

- **550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika** – z tej okazji przygotowana została ogólnopolska wystawa plenerowa „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych”, prezentująca materiały archiwalne związane z wybitnym astronomem przechowywane w Archiwach Państwowych. Szczegółowe informacje o ekspozycji zawarte zostały w części „Wybrane projekty popularyzatorskie Archiwów Państwowych realizowane w 2023 r.”. Podejmowane były również inicjatywy lokalne związane z rocznicą. AP w Olsztynie we współpracy z Archiwum Archidiecezji Warmińskiej opracowało wystawę „Kopernik też był archiwistą”, AN w Krakowie przygotowało wystawę on-line „Mikołaj Kopernik – wątki krakowskie”. AP w Opolu zorganizowało dwa konkursy tematyczne: plastyczny „Kopernik XXI w. – projekt afisza teatralnego” oraz literacki „Życzenia urodzinowe dla Mikołaja Kopernika”. Wiele atrakcji związanych z wybitnym astronomem realizowanych było w ramach Międzynarodowego Dnia Archiwów, m.in. AP w Malborku przygotowało piknik z Kopernikiem „Nie tylko o obrotach sfer niebieskich”, AP w Olsztynie prezentowało wystawę wirtualną „Wariacje Kopernikańskie” oraz zorganizowało Archiwalną Akademię Przedszkolaka – warsztaty kreatywne z Mikołajem Kopernikiem w roli głównej, w AP w Opolu można było posłuchać wykładu „Śląscy przodkowie Mikołaja Kopernika”, Oddział w Jeleniej Górze AP we Wrocławiu przygotował pokaz filatelistyczny „Mikołaj Kopernik na znaczkach pocztowych”.

Międzynarodowy Dzień Archiwów 2023 w Malborku. Piknik z Mikołajem Kopernikiem „Nie tylko o obrotach sfer niebieskich”, fot. AP w Malborku

Lokalnie upamiętniane były także **600-lecie Łodzi** (w ramach obchodów jubileuszu łódzkie Archiwum przygotowało wystawę „Nurtem Łódki. 60 przystanków dziejowych z 600-letniej historii miasta”, zabawę konkursową oraz warsztaty genealogiczne w Muzeum Fabryki

w Manufakturze pod hasłem „Czy jesteś Łodzianinem” oraz współuczestniczyło w przygotowywaniu wystawy „Łódź Poprzez Wieki”), **70-lecie oficjalnego ukończenia odbudowy warszawskiej Starówki** (z tej okazji AP w Warszawie prezentowało w Łazienkach Królewskich wystawę plenerową „Odbudowa Starówki. 70 lat cudu”), **800-lecie Nysy** (AP w Opolu uczciło jubileusz przygotowaniem wystawy plenerowej „Prawie jak Rzym”), **100. rocznica przyłączenia przedmieścia Radziwie do Płocka** (AP w Płocku zorganizowało wystawę poświęconą temu wydarzeniu).

W ramach obchodów **Roku Jadwigi Zamoyskiej** – społeczniczki, edukatorki i dyplomatkii AP w Poznaniu wspólnie z portalem historycznym Hrabia Tytus przygotowało wystawę „Stulecie kobiet. Działalność Wielkopolanek w XIX w.”.

AP w Katowicach z okazji Narodowego Dnia Powstań Śląskich i **Roku Wojciecha Korfanteo** podczas pikniku rodzinnego „Śląsk to wielka rzecz” zaprezentowało 3 wystawy: „Wojciech Korfanty współtwórca II Rzeczypospolitej”, „1922 rok. Przyłączenie Górnego Śląska do Polski i kształtowanie się polskiej administracji w województwie śląskim”, „Śląsk był Polski – będzie Polski!”.

AP w Kaliszu, w ramach obchodów **Roku Braci Kościelniaków** – zasłużonych dla miasta artystów plastyków, przygotowało lekcje archiwalne pt. „Kościelniakowie w archiwaliach”, skierowane do uczniów szkół podstawowych i średnich z terenu Kalisza oraz regionu kaliskiego. W ramach zajęć uczniowie zostali zapoznani z ważnymi faktami z życia trzech braci: Tadeusza, Mieczysława i Władysława Kościelniaków oraz mieli okazję poznać najciekawsze archiwalia zgromadzone w kaliskim Archiwum, dokumentujące losy i działalność rodzeństwa.

Z okazji **Roku Aleksandry Piłsudskiej** AP w Kielcach przygotowało galerię materiałów archiwalnych ze swojego zasobu dotyczących m.in. z wizyty Pani Marszałkowej w Kielcach w sierpniu 1926 r. podczas V Zjazdu Związku Legionistów oraz upamiętniających jej działalność w powołanym w Kielcach w 1914 r. Biurze Informacyjnym Komisarjatu Wojskowego „Rządu Narodowego”. AP w Suwałkach, wspólnie ze Stowarzyszeniem Uniwersytet Trzeciego Wieku w Suwałkach, zorganizowało wydarzenie poświęcone urodzonej w tym mieście Patronce Roku 2023. Goście wysłuchali wykładu „Aleksandra Piłsudska – Wielka suwałczanka – jakiej nie znacie” i towarzyszącego koncertu. W obchody Roku Aleksandry Piłsudskiej zaangażowało się także AP w Kaliszu, przygotowując wykład poświęcony tej postaci oraz wystawę on-line „Aleksandra Piłsudska - Patronka Roku 2023”.

W związku z 230. rocznicą urodzin **Aleksandra Fredry** – ogłoszonego przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej jednym z patronów roku 2023 – AP w Kielcach zaprezentowało wystawę wirtualną pt. „Czy Zemsta to poemat o zgodzie narodowej, czy podzwonne dla gnijącego świata?”, AP w Łodzi w Teatrze im. Stefana Jaracza prezentowało wystawę „Aleksander hrabia Fredro w łódzkich sztukach teatralnych”, AP w Przemyślu przygotowało publikację „Z kart historii Teatru Fredreum”, a AP we Wrocławiu wystawę „Aleksander Fredro na scenach teatrów dolnośląskich”.

Z okazji obchodzonych jubileuszy Archiwa Państwowe organizowały wydarzenia rocznicowe. Kieleckie Archiwum z okazji 100-lecia swojego działania przygotowało liczne atrakcje dla odwiedzających: w siedzibie zorganizowało Dzień Otwarty, a na kieleckim rynku prezentowało jubileuszową wystawę „100 dokumentów na stulecie Archiwum Państwowego w Kielcach”. Z kolei AP w Zielonej Górze przybliżyło swoją historię mieszkańcom Zielonej Góry

i okolic oraz turystom poprzez wystawę „70 lat działalności Archiwum Państwowego w Zielonej Górze” prezentowaną przed zielonogórskim ratuszem. Uczestnicy obchodów 70-lecia AP w Białymstoku mogli zwiedzić nowoczesny budynek Archiwum oraz zapoznać się z przygotowaną przez pracowników instytucji okolicznościową publikacją dotyczącą Archiwum, jego siedziby i pracowników. Obchodom jubileuszu białostockiego Archiwum towarzyszyła również wystawa poświęcona dziejom instytucji od 1953 r. Świątowanie 70-lecia AP w Opolu połączone zostało z Dniem Darczyńcy. Z okazji jubileuszu Archiwum przygotowało film „Sekundy ze skarbca. 70 lat Archiwum Państwowego w Opolu”, przybliżający działalność placówki i sylwetki osób, które przez lata kształtowały jej oblicze. Zaprezentowana została także wystawa, ukazująca historię placówki pt. „70 lat pozytywnej energii. Archiwum w Twoim zasięgu”. Swoją premierę miała również strona internetowa „Archiwum w zasięgu”, poświęcona wystawom archiwalnym.

Kontynuowane były też stałe formy popularyzowania historii regionalnej i zasobów dokumentacyjnych adresowane do różnych grup wiekowych odbiorców, a przede wszystkim młodzieży, do których należały:

- **lekcje i warsztaty archiwalne** dotyczące głównie historii regionalnej, genealogii, konserwacji, a także zapoznające zainteresowanych z działalnością archiwum i pracą archiwisty;

Lekcja archiwalna dla młodzieży z Zespołu Szkół Budowlanych w Szczecinie - w pracowni konserwacji archiwaliów, 30 marca 2023 r., fot. AP w Szczecinie

- **wycieczki** przyjmowane w archiwach, podczas których uczestnicy mogli m.in. zapoznać się z organizacją archiwum i jego zasobem, poznać zasady korzystania z materiałów archiwalnych, zwiedzić magazyny archiwalne, zobaczyć najbardziej interesujące dokumenty, zapoznać się z pracą specjalistycznych pracowni funkcjonujących w archiwum (digitalizacji, konserwacji).

*Uczestnicy X Międzynarodowego Dnia Przewodnika Turystycznego w magazynie archiwalnym,
fot. Anna Cichy/AP w Szczecinie*

Łącznie 33 Archiwa Państwowe zorganizowały **913 lekcji** z udziałem ponad **19 tys. uczestników**. Przyjęły też **716 wycieczek** liczących ogółem prawie **16 tys. osób**.

Archiwa Państwowe były też organizatorami i współorganizatorami licznych konkursów, przykładowo:

- międzypowiatowego konkursu historycznego „Czy znasz historię Częstochowy i regionu częstochowskiego”, „Romuald Traugutt i jego epoka” (AP w Częstochowie),
- IX Miejskiego Konkursu Wiedzy o Lesznie (AP w Lesznie),
- konkursu fotograficznego „Pokaż Opole w Dzielnicy I Związku Polaków w Niemczech” (AP w Opolu),
- konkursów „Legiony Polskie we Włoszech”, „Powstanie Styczniowe”, IV edycji konkursu historyczno-literackiego „Znajdź swoją pamiątkę rodzinną i opisz jej historię” oraz II edycji ogólnopolskiego konkursu plastycznego „Witamy w Archiwum”, pod hasłem „Archiwa Przyszłości” (AP w Szczecinie).

Archiwa Państwowe, podobnie jak w latach poprzednich, brały udział w wydarzeniach cyklicznych, takich jak: **Międzynarodowy Dzień Archiwów, Noc Muzeów, Dzień Archiwisty**. Z tych okazji zorganizowały dla odwiedzających szereg atrakcji: wystawy stacjonarne i wirtualne, warsztaty (genealogiczne, kaligraficzne, konserwatorskie, korzystania z serwisu [SWA](#)), projekcje filmów, promocje wydawnictw, konkursy, prelekcje i wiele innych. Np. AP w Łodzi z okazji Międzynarodowego Dnia Archiwów zaprosiło mieszkańców miasta na spacer śladami Włodzimierza Pfeiffera, księgarza i fotografa łódzkiego, którego fotografie z okresu 20-lecia międzywojennego znajdują się w zasobie Archiwum. Uczestnicy mogli poznać miejsca związane z tą zasłużoną dla Łodzi postacią oraz porównać, jak zmieniły się one na przestrzeni czasu. Drugą atrakcją przygotowaną przez łódzkie Archiwum był *Foto Day* pod hasłem „Odkryj tajemnice dawnego Ratusza”, podczas którego można było zwiedzić i sfotografować najstarszy murowany budynek w Łodzi, którego historia sięga 1827 r. W AP we Wrocławiu, w związku ze 130 rocznicą uruchomienia pierwszej linii tramwajów elektrycznych w tym mieście, tematem przewodnim obchodów, współorganizowanych z Klubem Sympatyków Transportu Miejskiego, stały się tramwaje. Uczestnicy wydarzenia mogli obejrzeć wystawę wybranych materiałów archiwalnych i wysłuchać prelekcji związanych z tym środkiem transportu, a także przejechać dwoma zabytkowymi tramwajami do zajezdni Popowice, gdzie mieli okazję zobaczyć historyczny tabor. Natomiast w Dniu Archiwisty wrocławskie Archiwum zorganizowało rejs statkiem „Rusałka” po Odrze, podczas którego uczestnicy wysłuchali występu muzycznego archiwistów z AP we Wrocławiu oraz wzięli udział w „Wielkiej grze archiwalnej”. AP w Piotrkowie Trybunalskim z okazji Dnia Archiwisty zaprosiło odwiedzających do udziału w grze archiwalnej „Przystanek RAWITA”, w ramach której kilkusobowe drużyny lub osoby indywidualne mogły odbyć archiwalną podróż w czasie, rozwiązując zadania nawiązujące do zainteresowań i pasji Michała Rawity Witanowskiego, piotrkowskiego farmaceuty, regionalisty i krajoznawcy. Dzień Archiwisty stał się także okazją do spotkania z archiwiastami zakładowymi.

*Międzynarodowy Dzień Archiwów w AP w Lublinie.
Zwiedzanie magazynu archiwalnego,
fot. AP w Lublinie*

*Międzynarodowy Dzień Archiwów w AP w Łodzi.
Spacer śladami Włodzimierza Pfeiffera,
fot. AP w Łodzi*

*Międzynarodowy Dzień Archiwów w AP
we Wrocławiu. Przejazd zabytkowymi tramwajami,
fot. Andrzej Grodziński*

W **Dzień Darczyńcy** obchodzony 6 grudnia wszystkie Archiwa Państwowe wyróżniają osoby, dzięki którym do narodowego zasobu archiwalnego trafiły cenne dokumenty, będące źródłem do dziejów Polski i Polaków. Centralne obchody w 2023 r. odbyły się w Opolu, w ramach jubileuszu 70-lecia tamtejszego Archiwum. W trakcie spotkań w archiwach Darczyńcy opowiadali o swoich zbiorach, ich historii i niełatwej decyzji o podzieleniu się nimi ze społeczeństwem. Spotkaniom towarzyszyły wystawy przekazanych pamiątek, pokazy filmowe, wykłady, prelekcje oraz premiery książek prezentujących podarowane zbiory.

Do cyklicznych wydarzeń organizowanych lokalnie przez Archiwa Państwowe należały m.in.: Marcowy Maraton Archiwalny w AP w Kaliszu, „Spotkania ze źródłem archiwalnym” w AP w Kielcach, stałe wykłady dla słuchaczy Uniwersytetu III Wieku (AP w Lesznie), Siedleckie Spotkania Archiwoznawcze (AP w Siedlcach). Archiwa Państwowe uczestniczyły także w Europejskich Dniach Dziedzictwa, Festiwalu Filmowym NNW w Gdyni oraz w lokalnych wydarzeniach cyklicznych, np. Dolnośląskim Festiwalu Nauki (AP we Wrocławiu), Śląskim Festiwalu Nauki (AP w Katowicach), 21. Olsztyńskich Dniach Nauki i Sztuki (AP w Olsztynie), Rzeszowskim Pikniku Nauki i Techniki MOC ODKRYWCÓW oraz Pikniku Nauki EKSPLOKACJE (AP w Rzeszowie). Zaangażowały się również w inicjatywy mające zapewnić zajęcia dzieciom spędzającym ferie i wakacje w mieście. Przykładowo AP w Olsztynie przygotowało warsztaty kaligraficzne dla uczestników półkolonii miejskich, AP w Piotrkowie Trybunalskim w ramach przedsięwzięcia pod nazwą „Wakacje w Mieście” zorganizowało warsztaty numizmatyczne i heraldyczne, AP w Płocku wzięło udział w projektach profilaktyczno-edukacyjnych Straży Miejskiej w Płocku pn. „XI Wakacyjna Przygoda z Bezpieczeństwem” oraz „Feriowisko 2023”.

Przygotowane zostały także nowe inicjatywy w tym obszarze. AP w Szczecinie we współpracy z Książnicą Pomorską im. Stanisława Staszica w Szczecinie zainicjowało akcję pn. **„Wyprawa do źródła”**. Uczestnicy corocznych spotkań będą odkrywać różnorodne źródła historyczne: kroniki, roczniki, pamiątniki, wspomnienia, spisy kazań, dzieła literackie. Celem akcji jest rozbudzenie zainteresowania historią Polski, a zwłaszcza regionu, propagowanie czytelnictwa oraz wiedzy o archiwach, archiwistyce i źródłach historycznych. Podczas pierwszego spotkania, które odbyło się 16 listopada 2023 r., prawie 180 uczniów szkół ponadpodstawowych z województwa zachodniopomorskiego wzięło udział w odczytywaniu wybranych fragmentów „Historycznego opisu miasta Szczecina” Paula Friedeborna z 1613 r. Wydarzeniu towarzyszyła wystawa, na której zaprezentowane zostały oryginalne wydania dzieł Paula Friedeborna z XVII w. oraz dokumenty z jego odręcznymi podpisami, pochodzące z zasobu szczecińskiego Archiwum.

Dzień Darczyńcy w AP w Płocku. Wystawa zbiorów Darczyńców Aleksandra Pluszcza oraz Marka i Wojciecha Celmerów, fot. AP w Płocku

„Wyprawa do źródła”, 16 listopada 2023 r. Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 2 w Szczecinie, fot. Bartosz Sitarz

„Wyprawa do źródła”, 16 listopada 2023 r., Sala im Z. Herberta w Książnicy Pomorskiej, fot. Bartosz Sitarz

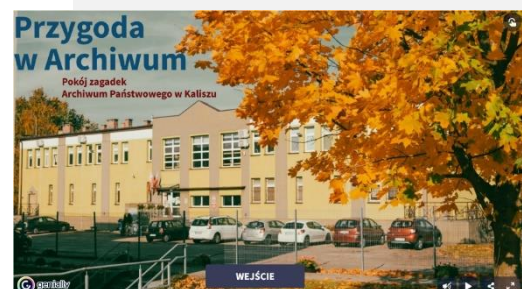
AP w Radomiu zainicjowało nowy projekt pn. **Akademia Genealogiczna**, którego celem jest popularyzacja poszukiwań genealogicznych, dotarcie do rodowych korzeni i poznanie rodzinnych dziejów, w szczególności w oparciu o zasoby Archiwów Państwowych. Zajęcia, mające charakter teoretyczno-praktyczny, realizowane były w małych grupach (ok. 6 osób) z wykorzystaniem komputerów i źródeł dostępnych w sieci Internet, by odkryć przed uczestnikami możliwości wykorzystania zasobów cyfrowych do przygotowania własnego drzewa genealogicznego. Pierwszymi zainteresowanymi byli słuchacze Stowarzyszenia Radomski Uniwersytet Trzeciego Wieku w Radomiu.

Wśród przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym wymienić należy także warsztaty dla nauczycieli. Przykładowo w roku sprawozdawczym AP w Płocku – we współpracy z płockim Wydziałem Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli – zainicjowało pierwszą edycję tego rodzaju spotkań pn. **„Poszukiwany, poszukiwana... dziadek, babcia i ciekawa historia. Archiwum jako miejsce działań edukacyjnych”**.

Warto również zwrócić uwagę na nieoczywiste i innowacyjne formy popularyzacji dziedzictwa dokumentacyjnego i historii Polski.

AP w Kaliszu przygotowało własny wirtualny pokój zagadek (ang. *escape room*) **„Przygoda w Archiwum. Pokój zagadek Archiwum Państwowego w Kaliszu”**. W taki nietypowy sposób chciało przekazać podstawowe informacje na temat swojego zasobu. Projekt bazuje na zdjęciach wykonanych w pomieszczeniach Archiwum oraz na skanach przechowywanych przez nie archiwaliów.

W AP w Koszalinie podczas obchodów Dni Koszalina można było doświadczyć historii w Wirtualnej Rzeczywistości (VR, *Virtual Reality*). Na uczestników wydarzenia czekał **„Wirtualny Teatr Historii”** – przestrzeń stworzona przez Fundację Koncept Kultura oraz Biuro Programu „Niepodległa”. Wyświetlane były trzy filmy: „MS Piłsudski – podwodna misja”, „Kino” i „Nie kochać w taką noc”. Nowoczesna technologia produkcji sprawiła, że goście mieli wrażenie fizycznego uczestnictwa w przygodach bohaterów.

Informowanie o działalności popularyzacyjnej i edukacyjnej Archiwów Państwowych realizowane było przede wszystkim poprzez stronę internetową www.archiwa.gov.pl, która od 22 lutego 2023 r. dostępna jest również w wersji w języku angielskim.

Archiwa prowadziły też 40 **tematycznych stron internetowych i portali edukacyjnych**. W roku sprawozdawczym powstał m.in. portal **Dokumenty Powstania Styczniowego** (<http://powstanie.poznan.ap.gov.pl/>). Strona została przygotowana przez AP w Poznaniu w celu upamiętnienia 160. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego. Prezentuje materiały archiwalne z zasobu poznańskiego Archiwum, których treść nawiązuje do wybuchu, przebiegu i konsekwencji tego zrywu niepodległościowego, a przede wszystkim do zaangażowania w niego Polaków z terenu zaboru pruskiego. Na stronie znajduje się m.in. wykaz materiałów zeskanowanych i opublikowanych w portalu SwA, z bezpośrednimi odnośnikami do konkretnych jednostek.

Podobnie jak w ubiegłych latach AP we Wrocławiu prowadziło **Naukowy Portal Archiwalny ArchNet** (www.archiwa.net), w którym zamieszczane były informacje o wydarzeniach naukowych w Polsce i innych krajach, o działalności polskich i zagranicznych instytucji archiwalnych, w tym Międzynarodowej Rady Archiwów, oraz o nowych dokumentach normatywnych i standardach dotyczących działalności archiwalnej.

Dużą rolę w działalności popularyzatorskiej odgrywała aktywność Archiwów Państwowych w środkach masowego przekazu, w szczególności w lokalnej telewizji, radiu i prasie. Przykładowo w AP w Opolu kręcony był film dokumentalny emitowany w TVP Historia pt. „Związek Polaków w Niemczech – Polska jest naszą matką”, w którym zaprezentowane zostały materiały archiwalne z zasobu opolskiego Archiwum dokumentujące działalność mniejszości polskiej na Górnym Śląsku. Z udziałem pracowników AP w Kaliszu oraz AP w Poznaniu przygotowywane były nagrania programu „Wielkopolska Każdego Dnia” na antenie TVP 3 Poznań. Oddział w Koninie AP w Poznaniu przygotował 10 audycji radiowych (o czasie emisji 30 minut każda) z cyklu „Historia Konina” w Radiu „Meloradio-Konin”. Dużą aktywność Archiwa Państwowe przejawiały także w mediach społecznościowych, zarówno na profilu „Archiwa Państwowe” (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube), jak również profilach poszczególnych archiwów.

Działalność wydawnicza

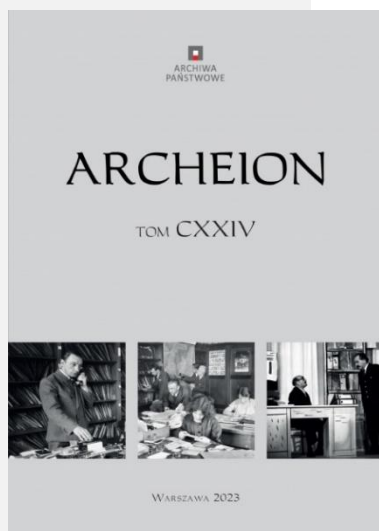
W 2023 r. sieć Archiwów Państwowych wydała łącznie **90 publikacji**. Obejmowały one 65 wydawnictw zwartych i 25 wydawnictw ciągłych.

Na liście czasopism punktowanych Ministra Edukacji i Nauki znajduje się już 14 czasopism wydawanych przez Archiwa Państwowe (w tym 5 wpisanych na listę w roku sprawozdawczym). Są to: „Archeion”, „Teki Archiwalne”, „Miscellanea Historico-Archivistica”, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”, „Przegląd Archiwalno-Historyczny”, „Rocznik Łódzki”, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” oraz – dodane w 2023 r. – „Archiwariusz Zamojski”, „Kronika Warszawy”, „Prace Historyczno-Archiwalne”, „Rocznik Leszczyński”, „Studia Archiwalne”.

Wybrane publikacje sieci Archiwów Państwowych wydane w 2023 r.

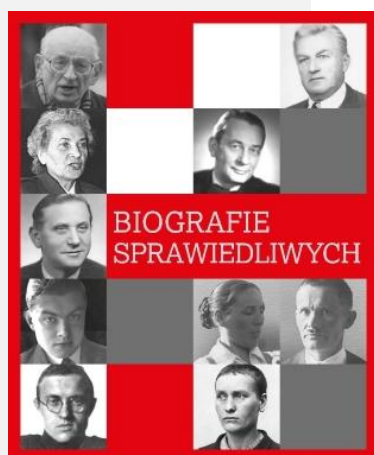
„Archeion”, NDAP

Tematem wiodącym 124. tomu naukowego czasopisma archiwalnego „Archeion” są „Konteksty Archiwalne”, nawiązujące do postrzegania archiwum i materiałów archiwalnych w ujęciach kulturowym, społecznym, politycznym i prawnomiędzynarodowym. W numerze znalazły się m.in. zapis wykładu dr Laury Millar pt. *Managing “The Shapeless Mass” in the Digital Age*, wygłoszonego podczas drugiej edycji otwartych międzynarodowych wykładów archiwalnych „Konarski Lectures”, artykuły naukowe poświęcone szeroko rozumianej problematyce egodokumentów, omówienia i recenzje publikacji polskich i zagranicznych dotyczących archiwistyki, kronika wydarzeń naukowych oraz tekst „In memoriam”. Czasopismo dostępne jest on-line na portalu Czasopism Naukowych <https://www.ejournals.eu/Archeion/>.

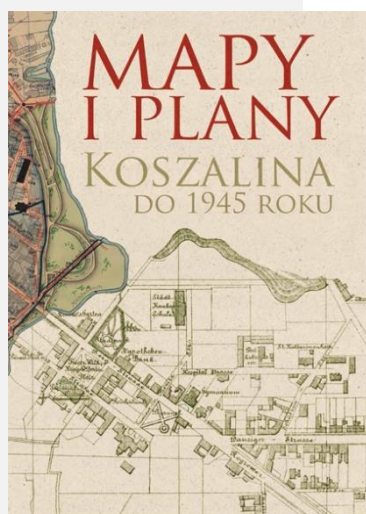
Anna Krochmal, Paweł Pietrzyk, *Biografie Sprawiedliwych*, NDAP

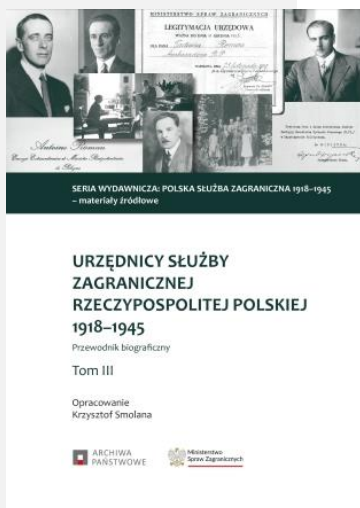
Publikacja zawiera 90 biogramów osób, które podczas II wojny światowej udzieliły różnych form pomocy osobom narodowości żydowskiej. W wielu przypadkach są to postacie zupełnie nieznane i odnotowane jedynie w dokumentach archiwalnych. Opracowanie przybliża okoliczności dramatycznych wydarzeń i wojennych przeżyć z perspektywy zwykłych obywateli. Powstało w oparciu o materiały archiwalne znajdujące się w Archiwach Państwowych, ukazując jednocześnie dotychczasowy wkład sieci w dokumentowanie tej tematyki. Publikacja została przygotowana przez Archiwa Państwowe w związku z beatyfikacją rodziny Ulmów, która odbyła się w dniu 10 września 2023 r.

Mapy i plany Koszalina do 1945 roku, pod red. Doroty Cywińskiej, AP w Koszalinie

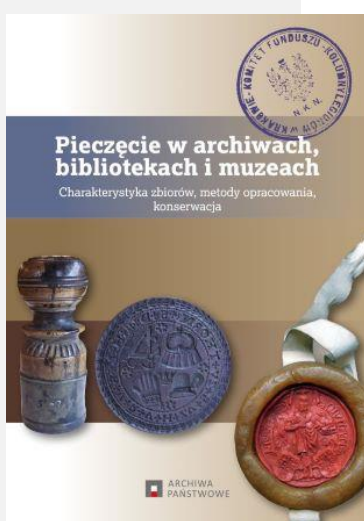
Publikacja jest zbiorem dokumentów kartograficznych przechowywanych w zasobie AP w Koszalinie. Wzbogacają ją karty pocztowe ukazujące przedwojenne miasto. Zawarte w książce mapy i plany stanowią odzwierciedlenie działalności przede wszystkim urzędów administracji geodezyjnej i skarbowej (kataster) i koszalińskiego magistratu (Urząd Budowlany – Stadtbauamt, Bauamt). Dzięki nadaniu chronologicznego układu prezentowanym materiałom można prześledzić rozwój przestrzenny Koszalina do 1945 r. W publikacji zaprezentowano łącznie 41 planów miasta, z których najstarszy został sporządzony w 1817 r.

Urzednicy sluzby zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej 1918-1945. Przewodnik biograficzny, tom III, oprac. Krzysztof Smolana, NDAP

Trzeci tom Przewodnika biograficznego z serii „Polska Służba Zagraniczna 1918-1945 – Materiały Źródłowe”, wydawanego we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, zawiera ponad 130 biogramów urzędników polskiej służby zagranicznej z lat 1918-1945. Znalazły się w nim informacje dotyczące urzędników średniego i niższego szczebla zatrudnionych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz placówkach dyplomatycznych i konsularnych. Publikacja zawiera również wiele biogramów postaci, które prawie nie pojawiały się na łamach opracowań, pozostawiając nieliczne ślady w źródłach.

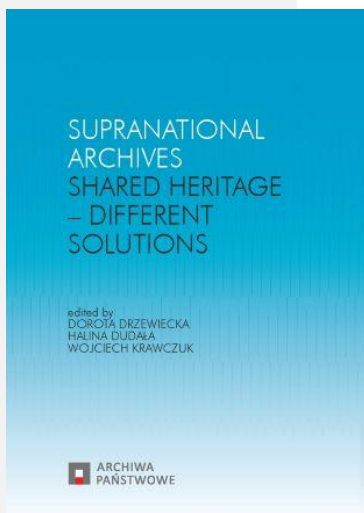
Pieczęcie w archiwach, bibliotekach i muzeach. Charakterystyka zbiorów, metody opracowania, konserwacja, pod red. Pawła Guta, Marcina Hlebionka, Jagody Jankowskiej, NDAP

Publikacja jest owocem międzynarodowej konferencji „Archiwalne zbiory pieczęci. Charakterystyka zbiorów, metody opracowania, konserwacja”, która odbyła się jesienią 2021 r. Tom zawiera ponad dwadzieścia artykułów, przygotowanych na bazie wcześniej wygłoszonych referatów. Monografia jest przyczynkiem do zaprezentowania bogatych kolekcji materiałów sfragistycznych przechowywanych w archiwach, bibliotekach i muzeach. Wśród wielu poruszanych tematów przedstawione zostały m.in.: opisy ciekawych zbiorów sfragistycznych, konserwacja i restauracja dawnych pieczęci, edytorstwo materiałów sfragistycznych.

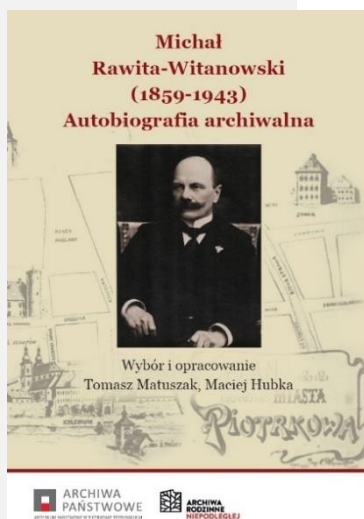
Olga Nasińska, Łukasz Karolewski, **Magierscy. Fotografowie z Lublina**, NAC

Dziewiąta publikacja z serii wydawniczej NAC ukazuje dorobek dwóch wybitnych fotografów, Stanisława i Jana Magierskich, ojca i syna, którzy zostawili trwały ślad w historii fotografii krajoznawczej i dokumentalnej. Album to nie tylko zbiór fotografii, ale także historia życia i twórczości wyjątkowej rodziny, której losy spletają się z burzliwą historią Polski. Publikacja prowadzi czytelnika przez różne etapy życia rodziny Magierskich – od fascynacji fotografią i aktywnego udziału w życiu społeczno-kulturalnym Lublina przed wojną, przez heroiczną działalność konspiracyjną i dokumentację zbrodni wojennych, po trudne lata represji i utratę stabilności życiowej w okresie powojennym.

Supranational archives. Shared heritage-different solutions, pod red. Doroty Drzewieckiej, Haliny Dudały i Wojciecha Krawczuka, NDAP

Publikacja zawiera materiały z międzynarodowej konferencji, która odbyła się w Krakowie pod hasłem „Archiwa ponadnarodowe. Wspólne dziedzictwo, różne rozwiązania”. Artykuły przygotowali autorzy z Polski, Izraela, Niemiec i Włoch – w sumie 12 osób ze środowisk naukowych, dyplomatycznych, instytucji pamięci oraz archiwów o różnej specyfice. Czytelnik może zapoznać się zarówno z rozważaniami terminologicznymi i metodycznymi, jak również na różnorodnych przykładach poznać instytucje gromadzące zasób dotyczący nie tylko jednego państwa czy narodu oraz inicjatywy zabezpieczania dokumentacji podejmowane przez instytucje międzynarodowe.

Michał Rawita-Witanowski (1859-1943). Autobiografia archiwalna, wybór i opracowanie Tomasz Matuszak, Maciej Hubka, AP w Piotrkowie Trybunalskim

Publikacja przedstawia postać Michała Rawity-Witanowskiego, piotrkowskiego aptekarza, badacza dziejów regionalnych i krajoznawcy, zasłużonego dla dziedzictwa historycznego i kulturowego miasta i regionu, którego spuścizna archiwalna przechowywana jest w zasobie AP w Piotrkowie Trybunalskim. Zasadniczy trzon książki stanowią – opatrzone komentarzem historycznym i rysem biograficznym – edycje dokumentów źródłowych, za pomocą których ukazane zostały wielowątkowe koleje losu Michała Rawity-Witanowskiego oraz licznych instytucji i stowarzyszeń z którymi współpracował.

Publikacje sieci Archiwów Państwowych w roku sprawozdawczym otrzymały następujące nagrody i wyróżnienia:

- nagrodę „Złoty Ekslibris” Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi w kategorii Najlepsze Wydawnictwo Albumowe o Łodzi otrzymała publikacja „Łódź robotnicza drugiej połowy XIX wieku w obrazie i słowie”, wydana przez AP w Łodzi;
- nagrodą specjalną w konkursie na „Najlepsze wydawnictwo o górach” podczas Międzynarodowych Targów Książki w Krakowie został wyróżniony periodyk „Rocznik Jeleniogórski. Pismo Regionu Karkonoszy” współwydawany przez AP we Wrocławiu;
- wyróżnieniem w konkursie o Nagrodę im. Prof. Jerzego Skowronka uhonorowana została publikacja AN w Krakowie „Rząd na emigracji, kancelaria poza krajem. Materiały związane z działalnością Rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej w Tarnowie z lat 1917-1922 ze zbiorów Archiwum Narodowego w Krakowie”.

Ponadto Katalog wystawy „Historia dokumentem pisana”, wydany przez AP w Poznaniu z okazji XXIII Międzynarodowego Kongresu Nauk Humanistycznych Poznań 2020/2022, został nominowany do nagrody w konkursie Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek „Najpiękniejsze Polskie Książki 2022” w kategorii „Literatura naukowa/popularnonaukowa”, a książka „Ksiądz Ignacy Zon (1915-1967). Droga orędownika niepodległości Polski do stalinowskiego więzienia” wydana przez AP w Zielonej Górze została wyróżniona nominacją do Lubuskiego Wawrzynu Naukowego 2022.

Wydarzenia naukowe i popularnonaukowe

Okazją do przedstawienia wyników badań naukowych oraz popularyzowania zasobu archiwalnego był również udział pracowników archiwów w konferencjach, seminariach, sympozjach, odczytach, wykładach otwartych, webinarjach, panelach dyskusyjnych i zebraniach naukowych. Pracownicy sieci Archiwów Państwowych wygłosili podczas nich **448 wystąpień**. Znaczna część tych wydarzeń została zorganizowana lub współorganizowana przez Archiwa Państwowe. Wśród nich wymienić można m.in.:

- **IV Siedleckie Spotkania Archiwoznawcze** pt. „Zbiory, spuścizny, kolekcje w archiwach i poza archiwami”, zorganizowane przez AP w Siedlcach, Instytut Historii Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach oraz Stowarzyszenie Archiwistów Polskich Oddział w Siedlcach (25-26 maja 2023 r.),
- **II Krakowską Konferencję Genealogiczną**, współorganizowaną przez AN w Krakowie, Stowarzyszenie Twoje Korzenie w Polsce oraz Żydowskie Muzeum Galicja, z tematem przewodnim „Galicja – dziedzictwo monarchii Habsburgów w perspektywie badań genealogicznych” (25-26 maja 2023 r.),
- **VIII Międzynarodową Konferencję Naukową „Oblicza Wojny – społeczne skutki wojen”**, współorganizowaną przez AP w Łodzi, Wydział Filozoficzno-Historyczny Uniwersytetu Łódzkiego oraz Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Łodzi (1–2 czerwca 2023 r.),
- seminarium szkoleniowe „**Problemy wartościowania dokumentacji - teoria i praktyka. A co z wartością archiwisty?**”, zorganizowana przez AP w Zielonej Górze wspólnie ze Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich Sekcja Archiwów Instytucji Naukowych i Kulturalnych, Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich Oddział w Zielonej Górze, Archiwum Diecezjalnym w Zielonej Górze oraz Archiwum Uniwersytetu Zielonogórskiego (13-15 września 2023 r.),
- **VII Ogólnopolską Konferencję Archiwistów i Historyków „Educare necesse est... – kobieta w społeczeństwie od średniowiecza do końca XX w.”**, zorganizowaną przez AP w Warszawie, współorganizowaną przez AGAD, AP Warszawie, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Wydział Historii Uniwersytetu Warszawskiego, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli (19–20 września 2023 r.),
- ogólnopolską konferencję naukową „**Opozycja antykomunistyczna na terenie Ziemi Kaliskiej w latach 1945-1956**”, zorganizowaną przez AP w Kaliszu we współpracy z Akademią Kaliską im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego (26 września 2023 r.),
- **Dni Digitalizatora**, zorganizowane przez NAC, poruszające tematykę postępowania z kopiami cyfrowymi oraz standaryzacji digitalizacji (28-29 września 2023 r.),

- konferencję **„Źródła archiwalne do historii Mazowsza Płockiego w latach 1939-1945”**, zorganizowaną przez AP w Płocku wspólnie z Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (28 września 2023 r.),
- II Ogólnopolską Konferencję Naukową z cyklu **„Homo viator”** pt. **„Niebezpieczeństwa podróży”**, współorganizowaną przez AP w Zamościu, Akademię Zamojską oraz Wydawnictwo Akademii Zamojskiej (19-21 października 2023 r.),
- drugi z cyklu międzynarodowych wykładów archiwalnych **„Konarski Lectures”**, zorganizowany przez NDAP, którego gościem specjalnym była dr Laura Millar – niezależna kanadyjska konsultantka i badaczka zajmująca się archiwami oraz zarządzaniem dokumentacją i informacją (25 października 2023 r.),

Uczestnicy wykładu „Konarski Lectures” 2023 oraz dr Laura Millar, fot. Michał Gmitruk

- symposium naukowe **„Znani i nieznani pochowani na cmentarzach Warmii i Mazur – Ludzie Czynu Niepodległościowego”**, zorganizowane przez AP w Olsztynie, Instytut Pamięci Narodowej Delegaturę w Olsztynie oraz Instytut Północny (9 listopada 2023 r.),
- konferencję naukową **„Biblioteki - Archiwa - Miasto. Dziedzictwo kultury w zwierciadle cywilizacji”**, współorganizowaną przez AP w Gdańsku oraz Bibliotekę Gdańską PAN (16 listopada 2023 r.),
- międzynarodową konferencję naukową **„Archiwa Rodzinne. Wspólne dziedzictwo i wspólne problemy”**, współorganizowaną przez AP w Toruniu, AP w Piotrkowie Trybunalskim, Uniwersytet Mikołaja Kopernika oraz ukraińskie Naukowe Towarzystwo Historii Dyplomacji i Stosunków Międzynarodowych (6 grudnia 2023 r.).

Obsługa dokumentacji o czasowym okresie przechowywania

Dla zabezpieczenia interesu społecznego w szczególnych przypadkach Archiwa Państwowe angażowały się w przechowywanie i obsługę dokumentacji niearchiwalnej. W roku sprawozdawczym na podstawie postanowień sądowych i decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych przejęły ok. 40 m.b. dokumentacji oraz – na innych podstawach – ok. 35 m.b., przede wszystkim dokumentacji z wyborów uzupełniających.

Według stanu na koniec 2023 r. łączna ilość dokumentacji niearchiwalnej zgromadzonej przez 31 Archiwów Państwowych wynosiła **96 569,09 m.b.**, z czego 36 040,10 m.b. stanowiła dokumentacja osobowa i płacowa.

W 2023 r. na podstawie dokumentacji niearchiwalnej Archiwa Państwowe zrealizowały łącznie **24 438 kwerend**, w większości do celów emerytalnych. Wnioski o wydanie kopii i odpisów z dokumentacji pracowniczej składały zarówno osoby prywatne, jak i instytucje.

Dokumentacja niearchiwalna zgromadzona w Archiwach Państwowych w ramach przechowania podlega zniszczeniu po upływie określonego czasu jej przechowywania. W 2023 r. brakowaniu poddane zostało 320 m.b. dokumentacji, która utraciła wartość użytkową i której okres przechowywania już upłynął.

Archiwa Państwowe kontynuowały także współpracę z właściwymi terytorialnie urzędami marszałkowskimi w zakresie wymiany informacji o działalności przechowawców akt osobowych i płacowych oraz przeprowadzania kontroli podmiotów prowadzących tego rodzaju działalność. Łącznie w 2023 r. przedstawiciele Archiwów Państwowych brali udział w 31 kontrolach przechowawców przeprowadzanych przez urzędy marszałkowskie.

WYKAZ WYDARZEŃ

WYKAZ WYDARZEŃ

STYCZEŃ 2023

- Przygotowanie przez Archiwa Państwowe szeregu przedsięwzięć upamiętniających 160. rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego (wystawy tradycyjne i on-line, prelekcje i wykłady, lekcje archiwalne i warsztaty, konkursy, gra miejska, dyskusja historyczna)
- Rozstrzygnięcie konkursu „Legiony Polskie we Włoszech”, zorganizowanego przez AP w Szczecinie oraz Kuratorium Oświaty w Szczecinie pod patronatem Ministra Edukacji i Nauki
- Pokaz oryginału aktu Konfederacji Generalnej Warszawskiej w AGAD z okazji 450. rocznicy jego uchwalenia
- Przygotowanie przez AP we Wrocławiu wystawy „Mosty Pomorskie w dokumencie archiwalnym”

LUTY 2023

- Podpisanie porozumienia o współpracy z Narodowym Instytutem Konserwacji Zabytków
- Otwarcie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w AP w Toruniu
- Prezentacja wystawy „Mamo, ja nie chcę wojny” w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej na koncercie „Solidarni z Ukrainą”
- Ogłoszenie 2. edycji konkursu genealogicznego „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna”

MARZEC 2023

- Zorganizowanie przez AP w Kaliszu XII Marcowego Maratonu Archiwalnego, obejmującego spotkanie z darczyńcami, prelekcje, promocję wydawnictwa, premierę pokoju zagadek i filmu edukacyjnego, ogłoszenie kolejnej edycji konkursu „Ad fontes! Odkrywamy tajemnice Kalisza i regionu kaliskiego”
- Przygotowanie przez AP w Warszawie Oddział w Mławie wystawy „Portrety kobiety”
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Malborku
- Otwarcie wystawy AP w Lesznie pt. „Jak zmieniało się Leszno”
- Promocja książki „Za obiektywem. Krakowskie zakłady fotograficzne pierwszej połowy XX wieku”, wydanej przez AN w Krakowie
- Promocja publikacji „Osiemnastowieczny receptariusz kulinarny z Jeleniej Góry” – polskiego tłumaczenia rękopiśmiennej książki kucharskiej, powstałej w Jeleniej Górze w końcu XVIII w. i przechowywanej w jeleniogórskim oddziale AP we Wrocławiu
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Gdańsku

KWIECIEŃ 2023

- Rozpoczęcie naboru do 5. edycji Polskiej Listy Krajowej Programu UNESCO Pamięć Świata

- Obchody 100-lecia AP w Kielcach - wystawa „100 dokumentów na stulecie Archiwum Państwowego w Kielcach” oraz Dzień Otwarty
- Otwarcie wystawy „Widzialni, trochę zapomniani” współtworzonej przez AP w Malborku prezentującej 100-letnią historię gminy żydowskiej w Malborku
- Ogłoszenie konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2023”
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Olsztynie
- Podpisanie Memorandum o współpracy z archiwami Mongolii
- Przygotowanie przez AP w Poznaniu wirtualnej wystawy „Odbudowa miasta Poznania 1945-1955”

MAJ 2023

- Pokaz Konstytucji 3 maja w AGAD
- Obchody 70 lat działalności AP w Zielonej Górze
- Prezentowanie wystawy „Historia dokumentem pisana” w Zielonej Górze
- Ukazanie się publikacji AP w Gdańsku pt. „Powojenny Gdańsk w fotografiach Mariana Rysia Dobrzykowskiego”
- Otwarcie wystawy „New York, New York. Fotografie Czesława Czaplińskiego z Narodowego Archiwum Cyfrowego” w Łazienkach Królewskich w Warszawie
- Noc Muzeów w Archiwach Państwowych (wystawy, prezentacje oryginalnych materiałów archiwalnych, warsztaty, zwiedzanie magazynów i pracowni, prelekcje, wykłady, pokazy filmowe, gry i konkursy, porady w punktach konsultacyjnych)
- Rozpoczęcie Akademii Menadżera - projektu realizowanego w ramach „Strategii rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021-2030”

- Przygotowanie przez AP w Poznaniu wystawy „Niech żyje wolność nasza, niech żyje niepodległość Narodu!” z okazji 175. rocznicy Wiosny Ludów
- „Wirtualny Teatr Historii” w AP w Koszalinie - zorganizowanie seansów filmowych VR (Virtual Reality) w ramach obchodów Dni Koszalina
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Suwałkach
- Współorganizowanie przez AP w Warszawie wraz z Sekcją Archiwów Rodzinych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich oraz Instytutem Pamięci Narodowej I Seminarium Archiwistów Rodzinych
- Przygotowanie przez AP w Lesznie wystawy „Mówisz Leszno – myślisz żużel” z okazji 85-lecia Klubu Sportowego Unia Leszno
- Współorganizowanie przez AP w Siedlcach IV Siedleckich Spotkań Archiwoznawczych
- Współorganizowanie przez AN w Krakowie konferencji „Bezpieczeństwo zbiorów. Wyzwania i rozwiązania w obszarze fizycznego, cyfrowego i prawnego zabezpieczania kolekcji publicznych”
- Wizyta w Archiwach Państwowych estońskich przedstawicieli instytucji pamięci i kultury wraz z Naczelnym Archiwistą Estonii
- Współorganizowanie przez AN w Krakowie II Krakowskiej Konferencji Genealogicznej
- Wpisanie na międzynarodową listę Programu UNESCO „Pamięć Świata” księgi cła funtowego z lat 1369-1371 przechowywanej w AP w Toruniu
- Wizyta szefa archiwów ukraińskich w Archiwach Państwowych

CZERWIEC 2023

- Dzień Dziecka z Archiwami Państwowymi w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów - warsztaty kaligraficzne, heraldyczne, spotkanie z Bazyliszkiem, konkurs

- Prezentowanie wystawy „Archiwalny Fotoplastikon w Garwolinie. Fotografie Narcyza Witczaka-Witaczyńskiego z Narodowego Archiwum Cyfrowego”
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Mławie
- Międzynarodowy Dzień Archiwów (dni otwarte, wystawy, warsztaty, prelekcje, zwiedzanie magazynów i pracowni, porady archiwalno-konserwatorskie, promocje publikacji, pokazy filmów, konkursy)
- Ogłoszenie wyników konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2023”
- Prezentowanie wystawy „Historia dokumentem pisana” w Koszalinie
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Warszawie
- Udział AP w Katowicach w pikniku rodzinnym „Śląsk to wielka rzecz” (prezentowanie 3 wystaw oraz materiałów archiwalnych i baz danych dotyczących historii Powstań Śląskich)
- Przygotowanie przez AP w Poznaniu wystawy „Stulecie kobiet. Działalność Wielkopolanek w XIX w.”
- Otwarcie nowej siedziby Oddziału w Nowym Sączu AN w Krakowie
- Podpisanie porozumienia o współpracy z Archiwum Państwowym Czarnogóry
- Rozstrzygnięcie 2. edycji konkursu „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna”

LIPIEC 2023

- Archiwalny Fotoplastikon w Przemyślu - prezentowanie archiwalnych fotografii Przemyśla i okolic z okresu II RP

- Wernisaż wystawy „Leszczyńskie wakacje, czyli jak mieszkańcy miasta spędzali czas wolny” ze zdjęciami z zasobu AP w Lesznie
- Prezentowanie przez AP w Warszawie wystawy „Odbudowa starówki. 70 lat cudu” w Łazienkach Królewskich
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Otwocku
- Przygotowanie przez AP w Warszawie wystawy „Biuro Odbudowy Stolicy. Warszawski skarb UNESCO”
- Dodanie kolejnych 5 czasopism Archiwów Państwowych na listę czasopism punktowanych
- Przygotowanie przez AP w Łodzi wystawy „Nurtem Łódki. 60 przystanków dziejowych z 600-letniej historii miasta” z okazji 600-lecia Łodzi
- Archiwalny Fotoplastikon w Mielnie - prezentowanie archiwalnych fotografii oraz kolekcji archiwalnych pocztówek Mielna i okolic z lat 70. i 90. XX w.

SIERPIEŃ 2023

- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Grodzisku Mazowieckim
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Łodzi

WRZESIEŃ 2023

- Inauguracja konkursu „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje...”, współorganizowanego z Ministerstwem Edukacji i Nauki

- Prezentacja publikacji „Biografie Sprawiedliwych”
- Zainicjowanie trzeciej edycji programu Archiwa Rodzinne pod nazwą „Archiwa Rodzinne Sprawiedliwych”
- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Lublinie
- Przygotowanie przez AP w Warszawie wystawy plenerowej „Chłopi w Archiwum”
- Uroczysta gala finałowa 2. edycji konkursu genealogicznego „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna”
- Otwarcie nowej siedziby AP w Bydgoszczy
- Współorganizowanie przez Archiwa Państwowe Międzynarodowego Forum „Bezpieczne zbiory – bezpieczne dziedzictwo. Muzea, biblioteki, archiwa w obliczu zagrożeń”
- Udział Archiwów Państwowych w Festiwalu Filmowym NNW w Gdyni
- Dzień Archiwisty w Archiwach Państwowych
- Prezentowanie przez AP w Toruniu wystawy „Trędowaci, wiesiołki, balony – tajemnice Przedmieścia Chełmińskiego”

PAŹDZIERNIK 2023

- Prezentowanie ogólnopolskiej wystawy plenerowej „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Zamościu
- Prezentowanie wystawy plenerowej „Historia dokumentem pisana” w Piotrkowie Trybunalskim
- Przyznanie AP w Bydgoszczy nagrody architektonicznej w konkursie „Arcydzieło Sztuki Budowlanej 2023” w kategorii budownictwo użyteczności publicznej

- Zorganizowanie drugiego z cyklu międzynarodowych wykładów archiwalnych „Konarski Lectures”
- Prezentowanie wystawy „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Krakowie
- Promocja najnowszej publikacji AP w Koszalinie pt. „Mapy i plany Koszalina do 1945 roku”

LISTOPAD 2023

- Współorganizowanie przez AP w Gdańsku konferencji „Biblioteki - Archiwa - Miasto. Dziedzictwo kultury w zwierciadle cywilizacji”
- Prezentowanie przez AP w Warszawie wystawy „Nie rozmawiam z tyranami. Aktywność polityczna, społeczna i niepodległościowa kobiet w początkach XX wieku w zaborze rosyjskim”
- Prezentowanie przez AP w Opolu wystawy „I ta silna wola pomogła mi wszystko przetrwać. Nieugięte w marzeniach o polskim Śląsku”
- Prezentowanie wystawy „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” we Wrocławiu
- Prezentowanie wystawy plenerowej „Historia dokumentem pisana” w Częstochowie
- Zorganizowanie przez AP w Szczecinie pierwszej edycji akcji „Wyprawa do źródła”
- Przygotowanie przez AP w Siedlcach wystawy „Społeczeństwo regionu siedleckiego wobec Powstania Styczniowego 1863-1865”
- Współorganizowanie przez AP w Toruniu oraz AP w Piotrkowie Trybunalskim konferencji „Archiwa rodzinne. Wspólne dziedzictwo i wspólne problemy” wraz z towarzyszącą wystawą „Skarby ze starej szuflady – archiwa rodzinne w zasobie Archiwum Państwowego w Toruniu”
- Obchody 70-lecia AP w Białymstoku
- Współorganizowanie przez AP w Białymstoku warsztatów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego

GRUDZIEŃ 2023

- Dzień Darczyńcy w Archiwach Państwowych
- Obchody 70-lecia AP w Opolu
- Prezentowanie wystawy „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Gorzowie Wielkopolskim
- Prezentacja albumu „Magierscy. Fotografowie z Lublina” z serii wydawniczej NAC
- Prezentowanie wystawy „Kiedy Ziemia przestała być centrum Wszechświata. Kopernikana w Archiwach Państwowych” w Poznaniu